

**TURUN
YLIOPISTO**

Persianlahden sodan käsittely Suomen ja Irlannin parlamenteissa

Poliittinen historia
pro gradu -tutkielma

Laatija:
Riku Eklund

Ohjaaja:
Yliopistonlehtori Mika Suonpää

20.12.2022
Turku

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Poliittinen historia

Tekijä: Riku Eklund

Otsikko: Persianlahden sodan käsittely Suomen ja Irlannin parlamenteissa

Ohjaaja: yliopistonlehtori Mika Suonpää

Sivumäärä: 92 sivua

Päivämäärä: 20.12.2022

Tiivistelmä

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan ja vertaillaan Suomen ja Irlannin parlamenteissa käytyjä keskusteluja koskien 2. elokuuta 1990–28. helmikuuta 1991 käytyä Persianlahden sotaa. Persianlahden sodassa kansainvälinen yhteisö pyrki diplomatian, taloudellisen painostuksen ja lopulta aseellisen voiman avulla pakottaa Irak poistumaan valloittamastaan Kuwaitista. Sota ei suoraan koskettanut Suomea ja Irlantia, mutta sodan aikana molempien maiden parlamenteissa käytiin aktiivista keskustelua sodasta, sen vaikutuksista ja keskeisistä osapuolista.

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, mitkä aiheet liittyen Persianlahden sotaan nousivat erityisesti esiin Suomessa ja Irlannissa sekä vertailla molempien maiden parlamenteissa käytyjä keskusteluja sotaan liittyen, etsien näistä keskusteluista eroja ja yhtäläisyyksiä. Tässä tutkimuksessa on pyritty myös selittämään Suomessa ja Irlannissa sotaan liittyneissä keskusteluissa esiin nousseita eroja ja yhtäläisyyksiä tutustumalla molempien sekä Länsi-Euroopan historiaan, varsinkin 1900-luvulla.

Tutkimuksen aineistona on käytetty molempien maiden parlamenttikeskusteluista koottuja pöytäkirjoja, jotka löytyvät Suomen eduskunnan ja Irlannin oireachtasin virallisilta sivuilta.

Tutkimuksen aineiston analyysiin on sovellettu vertailevaa ja kvalitatiivista tutkimusmetodeja sekä sisällönanalyysiä. Aineiston läpikäynnissä on myös käytetty apuna koodaamista.

Suomen ja Irlannin parlamenteissa eniten käsitellyt teemat liittyen Persianlahden sotaan olivat sodan keskeisimpien osapuolten, Irakin ja Yhdysvaltojen toimien käsittely, sekä pohdinta sodan vaikutuksista kansainväliseen politiikkaan ja talouteen. Suhtautumisessaan sodan vaikutuksiin kansainväliseen politiikan ja talouteen suomalaiset ja irlantilaiset jakautuivat vahvasti kahtia, suomalaisten ollessa näistä asioista huolissaan irlantilaisten ollessa taas toiveikkaampia talouden ja kansainvälisen politiikan näkymiin sodasta huolimatta. Suhtautumisessa sodan keskeisiin osapuoliin Suomen ja Irlannin parlamentit sen sijaan jakautuivat sisäisesti kahtia vasemmistoon ja keskustaoikeistoon. Molemmissa maissa Irakin sodanaikaiset toimet tuomittiin, mutta keskustaoikeisto oli Irakin arvostelussaan huomattavasti vasemmistoa ankarampaa. Yhdysvaltoja keskustaoikeisto sen sijaan puolusti vasemmiston arvostellessa myös supervallan toimia sodassa.

Avainsanat: Persianlahden sota, Suomen eduskunta, Irlannin parlamentti, oireachtas, poliittinen keskustelu

Sisällysluettelo

1. Tutkimuksen lähtökohdat	4
1.1 Persianlahden sota pähkinänkuoressa	6
1.1.1 Irakin hyökkäys ja kansainväliset vastatoimet	8
1.1.2 Aavikkomyrsky iskee Irakiin.....	10
1.2 Tutkimuksen aineisto.....	11
1.2.1 Aineistosta esiin nousseet havainnot	12
1.2.2 Tutkimuksen haasteet ja niihin vastaaminen	14
1.3 Tutkimuksen metodiset apuvälineet	15
1.3.1 Vertailevan tutkimuksen luonne ja käyttö tutkimuksessa.....	15
1.3.2 Laadullinen analyysi ja sisällönanalyysi osana tätä tutkimusta.....	18
1.3.3 Koodaaminen tutkimuksen apuvälineenä.....	20
1.4 Vasemmiston ja oikeiston käsite ja käsittely	21
1.4.1 Vasemmisto-oikeistoulottuvuus Irlannissa ja Suomessa	23
2 Irak Suomen ja Irlannin politiikkojen arvosteltavana.....	30
2.1 Maltillisesta arvostelusta ankaraa kritiikkiin.....	30
2.2 Asenteet Irakia kohtaan Desert Stormin aikana.....	35
2.3 Irakin arvostelun erot vasemmiston ja keskustaoikeiston kesken	37
2.4 Hyökkäykset Saddam Husseinia vastaan.....	40
2.5 Irakin arvostelun poikkeavuudet	43
2.6 Länsi-Euroopan puolueet ja niiden asenteet kolmannen maailman suhteen	45
3 Yhdysvaltojen arvostelu ja arvostus	49
3.1 Vasemmiston ja keskustaoikeiston jakautuminen suhteessa Yhdysvaltoihin.....	50
3.2 Desert Stormin arvostelua ja puolustus Suomessa ja Irlannissa	53
3.3 Yhdysvaltojen kritiikin ja arvostuksen erikoisuudet	59
4 Toiveet ja huolet kansainvälisen politiikan tulevaisuudesta.....	62
4.1 Uusi parempi vai vaarallisempi maailma	62
4.2 YK:n tulevaisuus suomalaisten ja irlantilaisten silmin.....	65
4.3 Suomi ja Irlanti kansainvälisen politiikan myrskyissä	68
4.4 Suomi ja Irlanti kylmässä sodassa	72
5 Arviot Persianlahden sodan taloudellisista vaikutuksista.....	78
5.1 Synkät arviot Suomen taloudesta Persianlahden sodan aikana	78
5.2 Suomen talouden tie kasvusta taantumaan	81
5.3 Oirehtasin toiveikkaat näkemykset Irlannin taloudesta	84
5.4 Irlannin talouden taival alennustilasta toipumiseen.....	86
6 Johtopäätökset	91
Lähteet	93

1. Tutkimuksen lähtökohdat

2. elokuuta 1990 Irakin hyökkäyksestä Kuwaitiin alkanutta ja 28. helmikuuta 1991 Yhdysvaltojen sadan tunnin maasotaan Irakia vastaan päättynyttä Persianlahden sotaa pidetään yleisesti ensimmäisenä kylmän sodan jälkeisinä kriisinä. Vaikka Persianlahden sota oli lyhyt sota, sillä oli suuria vaikutuksia maailmanpolitiikkaan. Sodan myötä Irakin vahvat asevoimat oli murskattu niin pahasti, etteivät ne enää pystyneet uhkaamaan alueen valtioita; tätä uhkaa tosin vähensi huomattavasti myös Yhdysvaltojen päätös sijoittaa pysyviä joukkoja Lähi-itään¹. Sota myös kasvatti, ainakin joksikin aikaa, Yhdistyneiden Kansakuntien arvovaltaa ja roolia maailmanpolitiikassa kylmän sodan vuosikymmenten halvaantuneen toiminnan jälkeen.

Persianlahden sodasta ja sen erilaisista tapahtumista, kuten Irakin vastaisesta taloudellisesta painostuksesta, monista sodanaikaisista diplomaattisista neuvotteluista ja tietysti itse sotatoimista ja sodan jälkivaikutuksista sotilaille (Persianlahden syndrooma) on kirjoitettu paljon. Vähemmälle huomiolle on kuitenkin jäänyt eri maissa, varsinkin pienissä maissa, käyty poliittinen keskustelu sotaan liittyen. Persianlahden sota vaikutti merkittävästi maailmantalouteen ja oli kylmän sodan jälkeisen YK:n ensimmäinen suuri koetus ja siten sodalla oli merkitystä myös niille maille, jotka eivät siihen osallistuneet. Tässä tutkimuksessa pyritäänkin paneutumaan juuri tähän vähemmän tutkittuun aiheeseen ja selvittämään, kuinka Suomen eduskunnassa ja Irlannissa oireachtasissa käsiteltiin Persianlahden sotaa ja siihen liittyviä kysymyksiä ja haasteita.

Vaikka täsmälleen saman tyyppisiä tutkimuksia Persianlahden sodasta ei ole tehty, eri sodista ja kriiseistä on tehty tutkimuksia, joissa pyritään selvittämään erilaisia reaktioita näihin liittyen. Esimerkiksi Philip Evertsin ja Pierangelo Isernian *Reactions to the 9/11 2001 Terrorist Attack in Countries outside The US* käsittelee reaktiota syyskuun yhdennentoista päivän terrori-iskuihin maailmalla. Evertsin ja Isernian tutkimuksessa tosin käsitellään kyselyiden kautta ilmenneitä tavallisten kansalaisten reaktioita maailmaa järkyttäneisiin terrori-iskuihin. Ramses Amerin sen sijaan käsittelee teoksessa *The United Nations' Reactions to Foreign Military Interventions* YK:ssa esitettyjä reaktioita seitsemään sotilaalliseen interventioon vuosina 1979–1990, joista yksi on Irakin hyökkäys Kuwaitiin. Amerin artikkelissa keskitytään kuitenkin siihen, kuinka eri valtioiden edustajat äänestivät YK:ssa näiden eri sotilaallisten interventioiden suhteen eikä käsitellä näistä interventioista YK:ssa käytyjä keskusteluja. Tämä tutkimus näyttääkin osuvankin Amerin ja Evertsin ja Isernian tutkimusten välimaastoon tutkimuskohteensa puolesta, sillä tässä tutkimuksessa

¹ Gause 2010, 88.

olla kiinnostuneita selvittämään Suomen kansanedustajien ja Irlannin parlamentaarikkojen eli vaaleilla valittujen, kansaa edustavien henkilöiden näkemyksiin ja mielipiteisiin liittyen kansainväliseen kriisiin.

Keskeinen tavoite tässä pro gradussa on vertailla tapaa, jolla Suomen eduskunnassa ja Irlannin oireachtasissa käsiteltiin Persianlahden sota. Tarkoituksena on löytää tutkimusaineistosta eli Suomen eduskunnan pöytäkirjojen ja Irlannin oireachtasissa käytyjen väittelyiden pöytäkirjoista teemoja, joita näissä kahdessa maassa käsiteltiin ja sitten vertailla näistä teemoista käytyjä keskusteluja. Pelkkä keskustelujen vertailu olisi kuitenkin yksinomaan vain aineiston läpikäymistä ja siten tutkimuksellisesti liian suppeaa. Siksi tässä tutkimuksessa pyritään myös selittämään suomalaisten ja irlantilaisten poliitikkojen keskusteluissa ilmenneitä eroja ja yhtäläisyyksiä tutustumalla molempien maiden historiaan ja etsimällä historiasta selittäviä tekijöitä esiin tulleille eroille ja yhtäläisyyksille. Tutkimuksen alussa oletus oli, että molemmista maista löytyisi niin eroja, kuin yhtäläisyyksiä liittyen tapaan käsitellä Persianlahden sotaan. Koska suomalaisten ja irlantilaisten poliitikkojen kesken merkittävimmät yhtäläisyydet löytyivät, kuitenkin tavassa suhtautua sodan pääosapuoliin, Irakiin ja Yhdysvaltoihin, täytyi tutkimuksessa myös tutustua Länsi-Euroopan poliittiseen historiaan erityisesti puolueiden näkökulmasta.

Tämän osion lopuksi lienee sopivaa tehdä lukijalle selväksi tapa, jolla tässä tutkimuksessa puhutaan Irlannin parlamentista eli oireachtasista. Koska oireachtasissa käytetään sekä englannin, että iirinkielisiä sanoja ja titteleitä on tässä tutkimuksessa jouduttu pohtimaan, kuinka nämä tulisi kääntää tai jättää kääntämättä. Irlannin puolueilla on sekä iirinkielisiä, että englanninkielisiä nimiä, kuten Fianna Fáil ja Progressive Democrats. Puolueet nimet toki kääntyisivät suomeksi ja esimerkiksi Fianna Fáil olisi suomeksi Kohtalon soturit. Koska monissa yhteyksissä, koskien esimerkiksi tieteellistä tutkimusta tai uutisointia puolueiden nimiä ei käännetä sen enempään suomeksi, kuin englanniksikaan on tässä tutkimuksessa päätetty käyttää Irlannin puolueista niiden alkuperäisiä nimiä. Myös Irlannin pääministeriä vastaava titteli taoiseach on päätetty pitää alkuperäisessä muodossa, sillä Irlannin hallituksen johtajasta käytetään tätä nimitystä muun muassa englanninkielisessä tutkimuskirjallisuudessa. Myös Irlannin parlamentista käytetään sen iirinkielistä nimeä oireachtas samasta syystä. Eri ministereistä, kuten ulkoministeri ja energiaministeri sen sijaan käytetään suomeksi käännettyjä versioita, sillä toisin, kuin taoiseachan nämä ministerit ovat virallisissa yhteyksissä, kuten oireachtasin pöytäkirjoissa, englanniksi. Lisäksi suomalaisessa tieteellisessä tutkimuksessa on tyypillistä kääntää ulkomaisten ministerien tittelit vastaamaan suomalaisia titteleitä.

Viimeinen haaste kääntämisen suhteen liittyy oireachtasin kahteen kamariin, jotka ovat alahuone Dáil Éireann ja ylähuone Seanad Éireann, joista molemmista on otettu aineistoa tähän tutkimukseen, sillä molemmissa käsiteltiin Persianlahden sotaa. Molempien huoneen edustajilla on kuitenkin omat tittelinsä. Dáil Éireannin edustajia kutsutaan *Teachta Dálaiksi*, joka usein lyhennetään TD:ksi. *Teachta Dálai* taas kääntyy suomeksi kuta kuin Neuvoston edustajaksi. Seanad Éireannin edustaja taas on titteliltään *seanadóir* eli senaattori. Tutkimuksessa on tehty ero sekä Dáil Éireann ja Seanad Éireann edustajiaan kutsumalla ensimmäisiä edustajiksi ja jälkimmäisiä senaattoreiksi. Termien edustaja ja senaattori käyttäminen tässä tutkimuksessa on perusteltua, sillä puheenvuoroissaan oireachtasin jäsenet käyttävät näiden sanojen englanninkielisiä vastineita eli *deputyä* ja *senatoria*, jotka kääntyvät sujuvasti suomeksi. Puhuttaessa sekä Dáil Éireannin, että Seanad Éireann edustajista tässä tutkimuksessa on kuitenkin käytetty termiä parlamentaarikko. Luonnollisesti Suomen eduskunnan jäsenistä puhutaan kansanedustajia. Puhuttaessa sekä eduskunnan kansanedustajista, että oireachtasin parlamentaarikoista käytetään termiä poliitikko, jotta lukijalle selviäisi tekstissä, milloin siinä käsitellään molempien maiden parlamenttien edustajia. Nyt kun tutkimuksen peruslähtökohdat ovat selvinneet lienee sopivaa tutustua lyhyesti Persianlahden sotaa ja selvittää mistä sodassa oli kyse ja tutustua muutamiin sodan keskeisiin tapahtumiin.

1.1 Persianlahden sota pähkinänkuoressa

Persianlahden sota alkoi 2. elokuuta 1990 Irakin hyökätessä ja miehittäessä Kuwaitin. Vaikka Persianlahden sodasta puhutaankin sotana, itse sotatoimet olivat tässä sodassa varsin lyhyitä. Irakin onnistui valloittaa Kuwait vain parissa päivässä ja sodan tunnetuin sotilasoperaatio, Yhdysvaltojen johtama operaatio Desert Storm Kuwaitin vapauttamiseksi, kesti vähän yli kuukauden. Tosin suurin osa tästä sotilasoperaatiosta kului liittouman pommittaessa Irakia ilmasta käsin, maasodan kestäessä vain sata tuntia. Suurin osa Persianlahden sodasta (2.8.1990–28.2.1991) sujuikin diplomaattisten toimenpiteiden ja molemminpuolisen painostamisen muodossa. Mutta mikä sai Irakin hyökkäämään pienen naapurinsa kimppuun? Kiistatta tärkein syy Irakin toimiin oli maan presidentti Saddam Husseinin henkilökohtaiset pyrkimykset Kuwaitin ja koko Persianlahden suhteen. Husseinin toimintaa vaikutti kuitenkin myös ensimmäisen maailmansodan jälkeen kehittynyt Irakin kansallisidentiteetti, joka oli vuosikymmeniä vaikuttanut maan hallitsijoiden ajatteluun.

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen Osmanien valtakunnalta Iso-Britannian haltuun siirtynyt Irak oli erittäin hajanainen valtio. Maata asuttivat shiia- ja sunnimuslimien lisäksi kurdit sekä pienessä määrin myös kristityt ja juutalaiset. Brittien rakentaessa Irakin valtiota, irakilaisten tehtäväksi jäi muodostaa valtiolleen kansallisidentiteetti. Irakin kansallisen identiteetin pääarkkitehti oli maan

yleisestä koulutuksesta vastaava Sati` al-Husri, jonka mukaan kansallinen identiteetti pohjautui yhteiseen kieleen, kulttuuriin ja historiaan. Al-Husrin oppien mukaisesti Irakin kansallinen identiteetti rakentuikin arabialaisuuden eikä irakilaisuuden tai Islamin varaan ja levisi Irakin väestön keskuuteen maan koulutusjärjestelmän kautta. Al-Husrin opit kansallisidentiteetin suhteen miellyttivät myös Irakin valtaapitäviä, sillä vetoamalla arabialaisuuteen Irakin eri väestöryhmät oli mahdollista saada tukemaan valtiota. Irakin kansallisidentiteetin rakentaminen arabialaisuuden varaan sisälsi kuitenkin omat riskitekijänsä, jotka alkoivat nousta esiin 1930-luvulla, kun maassa alkoi herätä ajatus siitä, että Irakilla olisi oikeus yhdistää kaikki arabiaa puhuvat kansat tai ainakin tavoitella johtoasemaa itsenäisten arabimaiden keskuudessa.²

Ajatukset Irakista arabimaailman johtajana alkoivatkin vaikuttaa maan politiikkaan, riippumatta siitä johtiko maata kuningas, kenraali vai yksinvaltainen presidentti. Vuonna 1958 Irakin pyrkimykset nousta arabimaiden johtoon saivat ensimmäistä kertaa aluelaajennuksia tavoittelevia sävyjä, kun vallankaapannut kenraali Abdulkarim Qasim alkoi vaatia Irakille alueita Iranilta ja Persianlahden mailta. Vuonna 1961 Kuwait itsenäistyi Iso-Britannian alaisuudesta ja kenraali Qasim ryhtyi välittömästi vaatimaan Kuwaitia liittymään Irakiin. Tämä liitos olisi Qasimin mukaan korjannut brittien tekemän historiallisen vääryyden, jossa Kuwait oli irrotettu Irakista. Todellisuudessa Kuwait ei ollut koskaan kuulunut sen enempään Irakiin, kuin Osmanien valtakuntaan, vaan suostunut vapaaehtoisesti Iso-Britannian protektoraatiksi vuonna 1899³. Qasimin yritykset liittää Kuwait Irakiin kuitenkin epäonnistuivat nopeasti, kun Britannia lähetti joukkoja Kuwaitin tueksi ja Arabiliitto hyväksyi Kuwaitin jäsenekseen.⁴ Irak ei kuitenkaan luopunut tavoitteistaan valloittaa Kuwaitia ja nousta arabimaiden johtoon. Pyrkimykset Kuwaitin valloittamisen suhteen nousivat kuitenkin uudelleen esiin vasta Irakin-Iranin sodan jälkeen.

Vuosina 1980–1988 käyty Irakin ja Iranin välinen sota oli käynyt sodan aloittaneelle Irakille kalliiksi. Sota oli vaatinut satojentuhansien irakilaisten hengen ja velkaannuttanut maan pahasti, minkä lisäksi Irak ei ollut onnistunut nousemaan arabimaiden johtoon saatikka saamaan alueita Iranilta. Sodan jälkeen monet Irakia tukeneet Persianlahden maat käänsivät selkänsä Irakille, ryhtyivät parantamaan välejänsä Iraniin sekä lopettivat taloudellisen tuen antamisen Irakille. Vuonna 1990 Irakin asema heikkeni entisestään. Maan talous oli heikossa jamassa johtuen alhaisesta öljyn hinnasta, minkä lisäksi irakilaiset olivat tyytymättömiä maan hallintoon ja presidentti Husseinia vastaan tehtiin useita vallankaappausyrityksiä. Myös kansainvälinen tilanne ei ollut Irakille

² Dawisha 2013, 56–57, 64–67.

³ Al Nakid 2016, 23.

⁴ Tripp 2007, 115, 159–160, 211.

suotuisa. Itä-Euroopan vapautuminen kommunismista oli huolestuttava merkki Irakin diktaattorille, kuten oli myös Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton välisen kylmän sodan loppuminen. Kylmä sodan kaksinapainen maailmanjärjestys oli nimittäin tarjonnut Husseinille hyvän toimintaympäristön. Vuonna 1990 myös kansainvälinen painostus Irakia kohtaan kasvoi länsimaiden arvostellessa Irakin ihmisoikeustilannetta ja ydinohjelmaa. Saddam Husseinin näki nämä tapahtumat todisteena salaliitosta häntä vastaan ja reagoi kokemaansa uhkaan hyökkäävästi, omaksuen vihamielisen linja Yhdysvaltoja, Israelia ja Persianlahden maita kohtaan.⁵

Irakin silmätikuksi joutui erityisesti Kuwait, jota Hussein ryhtyi painostamaan monin tavoin vuoden 1990 mittaan. Irak syytti Kuwaitia ja muita Persianlahden maita tahallisesta öljynhinnan alas painamisesta ja Irakin talousvaikeuksista. Irak vaati myös Kuwaitia antamaan sille vanhat velkansa anteeksi sekä myöntämään Irakille lisää lainaa. Irak painosti Kuwaitia myös poliittisissa asioissa, vaatiin maalta helmikuussa puolustusyhteistyötä ja kyseenalaistaessa huhtikuussa maiden rajat.⁶

Saudi-Arabia painostamana Kuwait oli valmis tiettyihin kompromisseihin Irakin kanssa ja esimerkiksi suostui heinäkuussa Arabiemiraattien kanssa vähentämään öljyntuotantoa. Nämä toimet eivät kuitenkaan riittäneet Irakille, joka jatkoi Kuwaitin painostusta, syyttäen sitä edelleen omista talousvaikeuksistaan. Irak uhkasi jopa ratkaisevansa maiden väliset ongelmat itse, jos neuvottelut eivät onnistuisi. Irak ei kuitenkaan näyttänyt olevan tosissaan valmis neuvottelemaan, sillä maan johto ei suostunut Kuwaitin ehdotukseen antaa maiden väliset rajakiistat Arabiliiton ratkottavaksi. Heinäkuun lopulla Hussein kuitenkin näytti lieventävän asenteitaan ja ilmaisi olevansa valmis neuvotteluihin ja suostui Irakin ja Kuwaitin edustajien tapaamiseen Saudi-Arabiassa 1. elokuuta. Jeddän kokous oli kuitenkin täysi fiasko, sillä kokouksessa Irakin edustajat vain syyttivät Kuwaitia Irakin ongelmista. Todennäköisesti Hussein halusi vain näennäisesti neuvotella Kuwaitin kanssa, jottei hän toistaisi kenraali Qasimin virheitä vuodelta 1961.⁷

1.1.1 Irakin hyökkäys ja kansainväliset vastatoimet

2. elokuuta 1990, Irak hyökkäsi Kuwaitiin väittäen tunkeutuneensa maahan avustaakseen Kuwaitin emiirin vastaista kansannousua. Kuwaitin pienestä armeijasta ei ollut vastusta Irakin joukoille ja Irak saikin valloitettua naapurinsa vaivatta. Husseinin voitto Kuwaitista ei kuitenkaan ollut täydellinen, sillä Kuwaitin kuningasperheen onnistui paeta maasta eikä Hussein siten pystynyt pakottamaan Kuwaitin hallitusta sopimukseen. Kuwaitin kruununprinssi myös kannusti kuwaitilaisia vastustamaan Irakin miehitystä. Kuwaitilaiset myös vastasivat prinssin kutsuun

⁵ Gause 2010, 45–46, 89–90.

⁶ Gause 2010, 97.

⁷ Gause 2010, 98–101.

vastustaen irakilaisten läsnäoloa, samalla osoittaen, ettei mikään Irakille uskollinen nukkehallitus pysyisi vallassa ilman Irakin armeijan tukea. Kuwaitin valloitus sain nopean kansainvälisen tuomion niin länsimailta, arabimaiden enemmistöltä, kuin myös Irakia pitkään tukeneelta Neuvostoliitolta. Myös Yhdistyneissä Kansakunnissa Irakin invaasioon reagoitiin nopeasti ja vain tunneissa turvallisuusneuvosto julkaisi päätöslauselman, jossa Irakin hyökkäys tuomittiin ja maata vaadittiin vetäytymään Kuwaitista. Laajasta kansainvälisestä tuomiosta huolimatta Irakille oli kuitenkin myös tukijoita, kuten Jordania, jolla oli läheiset taloudelliset siteet Irakiin, sekä Palestiinan vapautusjärjestö PLO.⁸

Tehostaakseen vaatimuksiaan Irakin vetäytymiseksi kansainvälinen yhteisö ryhtyi taloudellisesti painostamaan Irakia. Lähes kaikki maat lopettivat kaupankäynnin Irakin kanssa ja 6. elokuuta lähtien Irakiin sai viedä enää vain elintarvikkeita ja lääkkeitä. Myös Irakin mahdollisuudet viedä öljy ulkomaille päättyivät, kun maan öljyä kuljettaneet putket Turkissa ja Saudi-Arabiassa suljettiin. Irak asetettiin myös ilma- ja merisaartoon. Irakia vastaan ryhdyttiin myös kokoamaan sotilaallista voimaan. Huolissaan Saudi-Arabian öljyvaroista ja Irakin vastaisen saarron uskottavuudesta, Yhdysvallat oli valmis lähettämään joukkojaan saudien tueksi. Peläten Irakin hyökkäystä saudit suostuivat ottamaan amerikkalaisjoukkoja maaperälleen, ja elokuun puolivälissä maahan alkoi saapua Yhdysvaltojen sotakalustoa. Pian amerikkalaisten tueksi saapui joukkoja myös Iso-Britanniasta, Ranskasta, Syyriasta ja Egyptistä.⁹

Hussein ei kuitenkaan aikonut vetäytyä Kuwaitista, vaan reagoi kansainväliseen painostukseen omilla keinoillaan. Hussein pyrki esimerkiksi kytkemään Kuwaitin ja Palestiinan tilanteen toisiinsa ja siten esiintymään sekä suurena palestiinalaisten puolustajana, että mahdollisena kaikkien Lähi-idän kriisien ratkaisijana. Hussein käytti myös Irakissa ja Kuwaitissa olleita ulkomaalaisia panttivankeina, joiden avulla hän pyrki hajottamaan kansainvälistä yhteisöä. Hussein kohteli eri maiden kansalaisia eri tavoin riippuen siitä, kuinka heidän maansa osallistuivat Irakin vastaisiin toimiin. Hussein esimerkiksi vapautti Suomen, Ruotsin ja Itävallan kansalaiset 19. elokuuta, koska nämä maat eivät olleet lähettäneet joukkoja Lähi-itään. Sotilaallisen yhteenoton riskien kasvaessa, Hussein uhkaili myös Irakin vastaisesta sodasta tulevan liittoumalle erittäin kallis.¹⁰

Taloudellisen ja poliittisen painostuksen lisäksi, Kuwaitin tilanteeseen yritettiin löytää myös diplomaattinen ratkaisu koko kriisin ajan. Diplomaattista ratkaisua tilanteeseen hakivat muun muassa arabimaat, Irakin läheiset kumppanit Ranska ja Neuvostoliitto sekä YK:n pääsihteeri Javier

⁸ Freedman ja Karsh 1993, 71–73, 75, 78, 80–84, 88, 92–94, 96, 99, 114, 117, 143–145, 150–151, 157, 180, 240.

⁹ Freedman ja Karsh 1993, 81–84, 88, 92–94, 96, 99, 114, 117 143–145, 150–151, 180.

¹⁰ Freedman ja Karsh 1993, 101–102, 132, 138–139, 168, 276

Pérez de Cuéllar. Myös Yhdysvallat yritti aivan viimemetreille asti selvittää tilanteen diplomaattisesti. Neuvotteluyritykset toisensa jälkeen kuitenkin epäonnistuivat Irakin joustamattomuuden takia. Neuvotteluissa Irak usein vain esitti omia vaatimuksiaan kansainväliselle yhteisölle, vaatien muun muassa pakotteiden purkamista ja kansainvälisten joukkojen vetäytymistä Persianlahdelta. Irak ei sen sijaan ollut neuvotteluissa itse valmis tulemaan yhtään vastaan eikä esimerkiksi suostunut neuvottelemaan Kuwaitista tai edes tapaan maan edustajia.¹¹

1.1.2 Aavikkomyrsky iskee Irakiin

Kun diplomaattiset toimet eivät tuottaneet tulosta, ryhtyi Yhdysvallat esittämään kansainväliselle yhteisölle sotilaallista ratkaisua Kuwaitin tilanteeseen. Yhdysvaltojen onnistui vakuuttaa YK:n turvallisuusneuvoston jäsenet puolelleen ja 29. lokakuuta turvallisuusneuvosto antoi päätöslauselman, jossa Irakille annettiin viimeinen tilaisuus vetäytyä Kuwaitista. Jos näin ei tapahtuisi 15. tammikuuta 1991 mennessä, YK:n jäsenmaat saisivat yhdessä Kuwaitin kanssa käyttää kaikkia keinoja rauhan palauttamiseksi alueelle. Yhdysvalloilla ja sen liittolaisilla oli nyt YK:n lupa käyttää voimaa Irakia vastaan.¹²

Huolimatta tukalasta tilanteestaan ja viime hetken diplomatiasta, Hussein ei liikahdannut asemistaan vaan valmistautui sotaan¹³. 17. tammikuuta 1991 liittouma käynnisti ilmasodan Irakia vastaan. Liittouman onnistui saavuttaa nopeasti ilmaherruus sekä lamauttamaan Irakin kyky kerätä tietoa taistelukentältä ja johtaa asevoimiaan tuhoamalla Irakin sähköverkko ja viestintäjärjestelmät. Liittouma iski myös Irakin joukkoja vastaan suoraan ilmaiskulla sekä epäsuoraan tuhoamalla Irakin infrastruktuurin ja siten vaikeuttaen irakilaisien huoltotilannetta.¹⁴ Hussein reagoi liittouman ilmaiskuihin ampumalla ohjuksia Israeliin, toivoen tämän provosoivan juutalaisvaltion vastaiskuun ja siten heikentävän arabimaiden halukkuutta taistella Irakia vastaan¹⁵.

Vaikka liittouman ilmakampanja iski tuhoisista Irakin kalustoon, huoltoon ja taistelutahtoon, irakilaiset eivät vetäytyneet asemistaan. Niinpä liittouman päätti käynnistää maahyökkäyksen Irakia vastaan 24. helmikuuta. Teknologisen ylivoimansa ja ilmaherruuden ansiosta liittoumalla oli suuri etu jopa hyvin valmistautuneita irakilaisia vastaan ja liittouman joukot etenivät nopeasti aavikon halki, lyöden irakilaisien vastahyökkäykset takaisin. Taistelutahtonsa menettäneet irakilaiset myös antautuivat nopeasti liittouman joukoille. Kun Irakin johdolle selvisi rintamatilanteen

¹¹ Freedman ja Karsh 1993, 69–72, 160–162, 175–179, 255–260, 264–266.

¹² Freedman ja Karsh 1993, 228–234

¹³ Freedman ja Karsh 1993, 234, 255–260, 264–270, 278–280

¹⁴ Shimko 2010, 63–64, 68.

¹⁵ Freedman ja Karsh 1993, 331.

katastrofaalisuus, se käski joukkojensa vetäytyä Kuwaitista, ettei niitä saarrettaisi. 28. helmikuuta, vain 100 tuntia maasodan alkamisen jälkeen, Yhdysvaltojen presidentti George H. W. Bush julisti tulitauon ja lopetti sodan Irakia vastaan.¹⁶

Hiukan yli kuukaudessa Yhdysvaltojen johtama liittouma oli onnistunut vapauttamaan Kuwaitin ja neutralisoimaan Irakin muodostaman uhan alueen valtioille. Sodan myötä Saddam Hussein joutui erittäin tukalaan asemaan, kun irakilaiset nousivat kapinaan hallitusta vastaan. Liittouman kurituksesta huolimatta Irakin armeijan onnistui kukistaa kapinalliset, varsinkin kun Yhdysvallat ei tullut heitä auttamaan. Yhdysvalloissa nimittäin katsottiin maan onnistuneen jo tavoitteissaan sen vapautettua Kuwait. Sodan jälkeen Irak joutui edelleen kärsimään ankarista kansainvälisistä pakotteista, jotka kurjistivat tavallisten irakilaisten elämää. Persianlahden sodan tappiosta huolimatta Saddam Husseinista tuli vuosiksi piikki Yhdysvaltojen lihassa, josta amerikkalaiset pääsivät eroon vasta vuoden 2003 Irakin sotaretken myötä.¹⁷

1.2 Tutkimuksen aineisto

Nyt kun lukijalle on selvinnyt Persianlahden sodan historiallinen tausta ja tapahtumat, on syytä tutustuttaa lukija tämän pro gradu -tutkimuksen aineistoon eli Suomen eduskunnassa ja Irlannin oireachtasissa käytyihin keskusteluihin liittyen kyseiseen sotaan¹⁸. Tässä luvussa pyritään käsittelemään tutkimusaineiston luonnetta ja sisältöä sekä tuomaan esiin erilaisia havaintoja aineistosta. Luvussa pyritään myös tuomaan esiin tutkimusaineistoon liittyvät haasteet sekä kertomaan keinoista, joilla tässä tutkimuksessa on pyritty vastaamaan näihin haasteisiin.

Päätös valita Suomen eduskunnassa ja Irlannin oireachtasissa käydyt keskustelut liittyen Persianlahden sotaan ei ollut tutkimuksen alussa itsestään selvä valinta. Alun perin tutkimuksessa piti käyttää molemmissa maissa lehdistön kautta esiin tulleita poliitikkojen näkemyksiä liittyen Persianlahden sotaan. Keskittyminen molempien maiden parlamenteissa käytyihin keskusteluihin oli kuitenkin monella tapaa parempi valinta. Ensinnäkin tutustumalla eduskunnassa ja oireachtasissa käytyihin keskusteluihin oli mahdollista päästä tutustumaan myös niiden poliitikkojen näkemyksiin sodasta, jotka eivät olleet päässeet esittämään näkemyksiään medialle. Lisäksi tutustumalla suoraan Suomen ja Irlannin parlamenteissa pidettyihin puheenvuoroihin tutkimuksessa ei tarvinnut tutustua

¹⁶ Shimko 2010, 69–70, 74–75.

¹⁷ Gause 2010, 114–117, 121–125.

¹⁸ Vaikka oireachtas virallisesti kutsuu tässä tutkimuksessa käytettyjä aineistoja väittelyiksi (*debate*), ei näitä keskusteluja voida pitää perinteisinä parlamentaarina väittelyinä, sillä niissä pikemminkin keskustellaan käsiteltävästä asiasta eikä niissä myöskään usein äänestetä käsiteltävistä aiheista. Lähdeviitteissä ja lähdeluettelossa kuitenkin käytetään sanaa *debate*, koska se on oireachtasin virallinen nimi näillä keskusteluille. Lähdeviitteissä taas viitataan suoraan tiettyyn keskusteluun sen nimellä, päivämäärällä sekä nimeämällä kenen parlamentaarikon puheenvuoro on kyseessä. Oireachtasin Internetissä olevissa asiakirjoissa ei ole sivunumeroita.

median tapaan käsitellä poliitikkojen näkemyksiä, saatikka pohtia median agendoja liittyen keskusteluun Persianlahden sodasta. Näin ollen tutkimuksessa saatiin keskittyä täysin pohtimaan suomalaisten ja irlantilaisten poliitikkojen kannanottoja Persianlahden sotaan, ilman median välivaikutusta. Lisäksi ottaen huomioon, että tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita nimenomaan Suomen ja Irlannin poliitikkojen näkemyksistä sotaan liittyen, mahdollisten virhetulkintojen todennäköisyyttä saatiin minimoitua tutustumalla suoraan poliitikkojen kannanottoihin. Tutkimuksen toteuttamisen kannalta päätös käyttää molempien maiden parlamenttikeskusteluja tutkimusaineistona oli luontevaa myös siksi, että niin Suomen, kuin Irlannin parlamenttikeskustelut löytyvät kätevästi omilta verkkosivuiltaan.

1.2.1 Aineistosta esiin nousseet havainnot

Aineiston valinnan jälkeen tutkimuksen seuraava vaihe oli tutustua aineistoon ja sen sisältöön eli siihen, kuinka Suomessa ja Irlannissa käsiteltiin Persianlahden sotaan. Tutustumisen myötä aineistosta nousi esiin useita kiinnostavia havaintoja. Ensimmäinen havainto ja tämän tutkimuksen aihe oli teemat, joita Suomen ja Irlannin parlamenteissa käsiteltiin Persianlahden sotaan liittyen. Koska näihin teemoihin palataan tämän tutkimuksen aikana myöhemmin, tässä osioissa nämä aiheet käsitellään hyvin pintapuolisesti.

Ensimmäinen teema, joka aineistosta nousi esiin, oli eri sotaan osallistuneiden ja sen kehitykseen vaikuttaneiden valtioiden toiminnan käsittely Persianlahden sodan aikana. Eniten huomiota niin Suomessa, kuin Irlannissakin saivat Persianlahden sodan keskeisimmät valtiot eli Irak ja Yhdysvallat, joiden roolista ja toimista käytyjä keskusteluja käsitellään pääluvussa 2 ja 3. Irakin ja Yhdysvaltojen lisäksi myös muiden maiden, kuten Iso-Britannian, Israelin ja Neuvostoliiton toimintaa käsiteltiin Persianlahden sotaan liittyvissä keskusteluissa, joskin Irlannissa huomattavasti enemmän, kuin Suomessa, jossa muiden maiden osuutta ei juurikaan käsitelty. Myös Palestiinan tilanne nousi Suomen ja Irlannin parlamenteissa esiin Persianlahden sodan aikana ja Palestiinaa käsiteltiin sekä sodan taustasyynä, että yhtenä sodan tapahtumiin vaikuttavana toimijana. Tässä tutkimuksessa eduskunnassa ja oireachtasissa käyty keskustelu Palestiinasta ja muiden maiden osuudesta on kuitenkin rajattu pois tutkimuksesta seuraavien seikkojen tähden. Ensimmäkin Suomessa muiden maiden osuutta Persianlahden sodassa sekä Palestiinan kysymystä käsiteltiin hyvin vähän verrattuna Irakin ja Yhdysvaltojen saamaa huomiota sekä määrään, jolla Palestiinan tilannetta käsiteltiin Irlannissa. Näin ollen vertaileva-analyysi näistä ei olisi tämän materiaalin pohjalta järin syvällistä. Tämän lisäksi muiden maiden ja Palestiinan mukaan ottaminen laajentaisi tutkimusta liiaksi, joten nämä aiheet ovat jätetty pois tämän tutkimuksen analyysistä. Näin ollen

tässä tutkimuksessa keskitytäänkin siihen, kuinka Suomessa ja Irlannissa käsiteltiin Irakin ja Yhdysvaltojen roolia ja toimia Persianlahden sodassa.

Toinen teema, joka nousi esiin niin Suomessa, kuin Irlannissakin liittyen Persianlahden sotaan oli molemmissa maissa esitetyt huolestuneet ja toiveikkaat puheenvuorot liittyen sodan seuraamuksiin. Tästä teemasta erottui tarkemman analyysi myötä kaksi osa-aluetta, jotka olivat toiveet ja huolet liittyen sodan vaikutuksista kansainväliseen politiikkaan ja talouteen. Näitä teemoja ja niiden käsittelyä Suomen ja Irlannin parlamenteissa käsitellään pääluvuissa 4 ja 5.

Kolmas teema, joka nousi aineistosta esiin, mutta joka jätettiin pois tästä tutkimuksesta pro-gradun kokoluokan vuoksi, oli kysymys siitä, miten Suomen ja Irlannin pitäisi toimia Persianlahden sodan suhteen. Molemmissa maissa oli poliitikkoja, jotka vaativat omalta maaltaan aktiivisempaa roolia Persianlahden sodan tapahtumissa, joskin kummassakaan maassa ei haluttu osallistua Irakin vastaisiin sotatoimiin. Suomessa kuitenkin esiintyi myös kommentteja, joissa vastustettiin liian aktiivista osallistumista eikä esimerkiksi katsottu tarpeelliseksi tehdä kansainvälisiä tulitaukoehdotuksia. Irlannissa sen sijaan suureksi kysymykseksi nousi amerikkalaiskoneiden välilaskut Shanonin lentokentälle, joita osa Irlannin parlamentaarikoista vastustivat.

Käsiteltävien aiheiden lisäksi kiinnostava havainto liittyen Suomessa ja Irlannissa Persianlahden sodasta käytyyn keskusteluun on havainto siitä, ketkä poliitikot osallistuivat keskusteluun sodasta ja kuinka paljon. Molemmissa parlamenteissa monet poliitikot ottivat kantaa Persianlahden sodan tapahtumiin, mutta jotkut heistä ottivat selkeästi enemmän osaa sodasta käytyyn keskusteluun, kuin toiset. Luonnollisesti molempien maiden ulkoministerit, Suomessa Pertti Paasio ja Irlannissa James "Gerry" Collins sekä pääministeri Harri Holkeri ja taoiseachan Charles Haughey ottivat aktiivisesti kantaa Persianlahden sodan tapahtumiin. Merkittävien ministerin lisäksi myös tavalliset kansanedustajat Suomessa ja parlamentaarikot Irlannissa osallistuivat aktiivisesti sodasta käytävään keskusteluun. Suomessa sotaan käsitelivät paljon muun muassa Kokoomuksen Ben Zyskowitz, Suomen Maaseudun Puolueen Sulo Aittoniemi ja Demokraattisen Vaihtoehdon Marjatta Stenius-Kaukonen. Irlannissa taas Proinsias De Rossa ja Michael Higgins Labourista sekä Fianna Fáilin Mick Lanigan toivat useaan otteeseen esiin näkemyksiään sotaan liittyen. Tätä ilmiötä selittää todennäköisesti se seikka, että asemastaan ja vastuustaan huolimatta eri poliitikot ovat kiinnostuneita eri aiheista ja siten ovat valmiimpia ottamaan kantaa joihinkin kysymyksiin enemmän, kuin toisiin. Tätä hypoteesia tukee se seikka, että sodan taloudellisia vaikutuksia käsittelevissä puheenvuoroissa äänessä oli usein poliitikkoja, jotka olivat muuten vaitonaisia Persianlahden sodan suhteen.

Toinen kiinnostava havainto liittyen itse keskusteluun Persianlahden sodasta Suomessa ja Irlannissa on se, kuinka eri tavoin näissä maissa keskusteltiin sodasta. Oireachtasissa keskustelu Persianlahden sodasta oli paljon laajempaa, käsitellen sotaa ja sen tapahtumia niin monipuolisemmin, kuin myös määrällisesti enemmän verrattuna eduskuntaan. Tämän lisäksi Irlannissa myös useat istunnot keskittyivät nimenomaan Persianlahden sotaa. Suomessa sota sen sijaan sai huomattavasti vähemmän huomiota eikä sodan tapahtumia ja vaikutuksia pohdittu eduskunnassa läheskään yhtä monipuolisesti, kuin Irlannissa. Suomessa oli myös hyvin tyypillistä käsitellä Persianlahden sotaa osana laajempaa ongelmavyöhytiä koski se sitten taloudellisia vaikeuksia tai uusia ulkopoliittisia uhkakuvia.

1.2.2 Tutkimuksen haasteet ja niihin vastaaminen

Tämän luvun lopuksi lienee syytä käsitellä tähän aineistoon liittyviä haasteita. Ensimmäistä haastetta sivuttiin jo edellisessä osiossa eli ilmeistä epätasapainoa irlantilaisen ja suomalaisen aineiston määrän suhteen. Molemmissa maissa toki käsiteltiin Persianlahden sotaa useista näkökulmista, mutta Irlannissa sotaa käsiteltiin huomattavasti enemmän kuin Suomessa. Tämä on toki jo itsessään kiinnostava havainto, mutta asettaa myös omat haasteensa tutkimukselle. Keskeisin näistä haasteita on se, kuinka vertailla näitä epätasapainoisia aineistoja keskenään. Tätä pulmaa on tässä tutkimuksessa pyritty ratkoa kahdella tavalla. Ensinnäkin tutkimuksessa on keskitytty niihin teemoihin, joita käsiteltiin paljon molemmissa maissa eli Irakin ja Yhdysvaltojen toimien käsittelyyn sekä arvioihin sodan vaikutuksista maailmantalouteen ja kansainväliseen politiikkaan. Näin on ollut mahdollista käsitellä näitä epätasapainoisia aineistoja mahdollisimman tasaveroisesti, kun molemmista aineistokokonaisuuksista on etsitty ja nostettu esiin samoja asioita. Toinen keino, jolla aineistojen epätasapainoon on tässä tutkimuksessa reagoitu, on ollut valita tutkimusmetodiksi kvalitatiivisen eli laadullisen analyysin menetelmän. Koska kvalitatiivisessa analyysissä keskitytään aineistoon laadun eikä määrän näkökulmasta, on tämä lähestymistapa ollut eduksi tässä tutkimuksessa, jossa käsiteltävä aineiston on määrältään suhteellisen pieni.

Toinen merkittävä haaste käsiteltävän aineiston suhteen on kielellinen. Suomenkielisestä aineistosta on suhteellisen helppo tulkita kansanedustajien sanoma eikä virhetulkintojen riski ole siten järin suuri. Englanninkielisessä aineistossa virhetulkintojen riski on sen sijaan huomattavasti suurempi johtuen jo yksistään siitä, että kyseessä ei ole tutkijan äidinkieli. Kun tähän yhdistetään vielä oireachtasissa esitettyjen puheenvuorojen retoriikka, joka on huomattavasti eduskunnassa esitettyjä kirjavampaa, virhetulkintojen riski kasvaa huomattavasti. Tähän ongelmaa ei ole mitään helppoa ratkaisua ja tässä tutkimuksessa on vieraskielisen aineistoon liittyviä tulkintavirheiden määrää pyritty vähentää tutustumalla aineistoon huolellisesti ja tarkkaavaisesti.

Oireachtasin englanninkielisessä aineistossa ongelmana ei kuitenkaan ole pelkästään tulkinta vaan myös kääntäminen. Tässä tutkimuksessa on käännetty useita oireachtasissa esitettyjä puheenvuoroja sekä tiivistäen, että suorina lainauksina. Näiden puheenvuorojen kääntäminen suomeksi siten, että niistä välittyy viestin alkuperäinen sanoma ei ole helppoa. Oireachtasissa pidetyt puheenvuorot sisältävät luonnollisesti poliittista retoriikasta, joka pyrkii usein olemaan mieleenpainuvaa ja ilmaisuvoimaista eikä siten aina helposti käännettävää. Tässä käännöstyössä onkin pyritty painottamaan viestin sisällön esiin tuomista ilmaisuvoiman ja retoriikan kustannuksella. Tämä ratkaisu on perusteltua, sillä tutkimuksen kannalta keskeistä on ollut selvittää, miten Irlannissa käsiteltiin Persianlahden sotaan eikä tutustua oireachtasin parlamentaarikkojen käyttämiin ilmaisukeinoihin.

1.3 Tutkimuksen metodiset apuvälineet

Aineiston tutustumisen jälkeen lienee sopivaa tutustua tässä tutkimuksessa käytettyihin tieteellisiin metodeihin sekä niihin liittyviin ominaisuuksiin ja haasteisiin. Tämän tutkimuksen kannalta keskeisimmät metodologiset apuvälineet ovat vertaileva tutkimusote sekä laadullinen tutkimusmetodi ja siihen läheisesti kytkeytyvä sisällönanalyysi. Aineiston hahmottamisen ja siinä käsiteltävien aiheiden löytämiseksi tässä tutkimuksessa sovellettiin myös koodaamista.

1.3.1 Vertailevan tutkimuksen luonne ja käyttö tutkimuksessa

Koska tutkimuksessa vertaillaan Suomessa ja Irlannissa käytyä poliittista keskustelua liittyen Persianlahden sotaan, on luonnollista, että tässä tutkimuksessa on sovellettu vertailevan tutkimuksen metodeja. Vertaileva tutkimusote on luonnollinen valinta tähän tutkimukseen myös siksi koska, juuri historiallisten asioiden vertailu tekee historiallisesta tutkimuksesta yhteiskuntatieteellistä tutkimusta¹⁹. Vertailevan tutkimuksen avulla on myös perinteisesti pyritty tutkimaan yhteiskuntien välisiä eroja ja yhdenmukaisuuksia sekä hankkimaan ymmärrystä eri yhteiskuntien erilaisista ilmiöistä²⁰. Ottaen huomioon, kuinka tämän tutkimuksen eräs keskeinen tavoite on pyrkiä selittämään suomalaisten ja irlantilaisten poliitikkojen yhtenäisiä tai eriäviä näkemyksiä liittyen Persianlahden sotaan, vertaileva tutkimusmetodi on hyvä apuväline tähän tutkimukseen.

Vertailevaa tutkimusta on kuitenkin monenlaista sorttia ja siten vertailevalla tutkimuksella saatetaan pyrkiä hyvinkin erilaisiin tutkimuksellisiin tavoitteisiin. Vertailevissa tutkimuksissa voidaan esimerkiksi pyrkiä muodostamaan, testaamaan tai uudistamaan erilaisia tieteellisiä teorioita tai

¹⁹ Alapuro 2004, 53.

²⁰ Melin 2005, 53.

sitten tulkitsemaan eroja yhteiskuntien välillä. Jossain tutkimuksissa sen sijaan ei ole yhtä selkeää päämäärää vaan useita tavoitteita, jotka vaihtelevat tutkimusprosessin eri vaiheissa.²¹ Tässä tutkimuksessa on kuitenkin jo alusta asti ollut keskiössä nimenomaan Suomen ja Irlannin Persianlahden sotaa koskevan poliittisen keskustelun vertailu sekä siihen liittyvien erojen ja yhtäläisyyksien havaitseminen ja selittäminen.

Vertailevissa tutkimuksissa katsotaan myös yleisesti tavoiteltavan kahta asiaa, joko löytämään vertailun avulla tilastollisia säännönmukaisuuksia tai kulttuurisia ja/tai historiallisia eroja²². Poliittisen historian pro graduna sekä historiallista tapahtumaa käsittelevä tutkimuksena, tässä tutkimuksessa ollaan luonnollisesti kiinnostuneita etsimään historiallisia eroja ja selittämään suomalaisten ja irlantilaisten poliitikkojen suhtautumisessa Persianlahden sotaan. Tässä tutkimuksessa tosin pyritään myös antamaan historiallisia selityksiä esiin tulleille yhtäläisyyksille.

Yhtäläisyydet erilaisten yhteiskuntien kesken sekä niiden selittäminen muodostavat kuitenkin yhden vertailevan tutkimuksen haasteen. Harri Melinin mukaan selittäessä kansainvälisiä yhtäläisyyksiä tulkinta ei saisi koskaan pohjautua tutkittavien maiden ainutlaatuisiin historiallisiin kokemuksiin²³. Tämän tutkimuksen kohdalla tämä ongelma tuli vastaan, kun tutkimuksen aikana kävi ilmi, että vasemmisto ja keskustaoikeisto suhtautuivat Suomessa ja Irlannissa eri tavoin Persianlahden sodan keskeisiin osapuoliin. Suomessa ja Irlannissa vasemmisto arvosteli sekä Irakin, että Yhdysvaltojen toimia sodan aikana. Molemmissa maissa keskustaoikeistolaiset poliitikot sen sijaan puolustivat Yhdysvaltojen toimia sodassa ja arvostelivat usein paljon voimakkaammin Irakia verrattuna heidän vasemmistolaisiin kollegoihinsa. Näitä Suomen ja Irlannin puolueiden kesken ilmenneitä yhtäläisyyksiä on pyritty selittämään tässä tutkimuksessa vertaamalla näiden maiden puolueita Länsi-Euroopan vasemmisto- ja keskustaoikeistopuolueisiin ja niiden tapaan suhtautua Yhdysvaltoihin ja Saddam Husseinin hallitsemaan Irakin kaltaisiin kolmannen maailman maihin kylmässä sodassa.

Edellä mainittu ongelma ei kuitenkaan ole ainoa vertailevaan tutkimukseen liittyvä haaste. Toinen merkittävä haaste vertailevassa tutkimuksessa on myös tutkimuskohteiden valinta. Valittaessa vertailevan tutkimuksen kohteita, tässä tapauksessa kaksi maata ja tarkemmin näiden kahden maan parlamenttikeskustelut Persianlahden sodasta, on syytä pohtia kuinka vertailukelpoisia vertailukohteet ovat. Usein vertailevassa tutkimuksessa vertailun kohteeksi valitaan, joko tapaukset, jotka ovat mahdollisimman samanlaisia keskenään tai vaihtoehtoisesti täysin erilaisia. Molemmissa

²¹ Melin 2005, 54–55.

²² Melin 2005, 55.

²³ Melin 2005, 55.

ratkaisuissa on kuitenkin omat ongelmansa. Jos vertailukohteet ovat hyvin samanlaisia, lopputuloksena voi olla pelkästään vain tietyn alueen kuvaus. Vastaavasti täysin erilaisten kohteiden vertailussa vaarana on, ettei vertailukohteiden kesken löydy mitään yhteistä.²⁴

Tässä tutkimuksessa edellä mainittuun ongelmaan on pyritty löytämään ratkaisu valitsemalla kaksi maata, joilla on monia yhtenäisiä piirteitä, mutta myös erottavia tekijöitä. Suomi ja Irlanti ovat Euroopassa sijaitsevia, pieniä demokraattisia maita, jotka olivat vientivetoisten talouksiensa takia haavoittuvaisia ulkomaisille taloudenvaihteluille. Molemmat maat olivat myös Persianlahden sodan aikaan puolueettomia maita, joiden puolueettomuus oli myös kansainvälisesti tunnustettu. Tämän lisäksi kumpikaan maan ei millään muotoa osallistunut Persianlahden sotaan.

Toisaalta Suomi ja Irlanti erosivat ja eroavat edelleen toisistaan monella tapaa. Ensinnäkin huolimatta siitä, että molemmat maat sijaitsevat Euroopan reunalla, näiden geopoliittiset asemat ovat hyvin erilaiset. Suomen geopoliittinen asema sekä Venäjän, että sen toiseksi tärkeimmän kaupungin Pietarin, vieressä on huomattavasti alttiimpi kansainvälisille jännitteille, kuin Irlannin asema demokraattisen Iso-Britannian vieressä. Maiden kulttuuriset perinteet ja poliittisten järjestelmien juuret eroavat myös huomattavasti toisistaan. Suomen kulttuuri ja poliittinen järjestelmä perustuu pitkälti Ruotsista saatuihin vaikutteisiin, joita jalostettiin eteenpäin 1800-luvun autonomian aikana. Irlannin kulttuuri ja poliittinen järjestelmä on sen sijaan yhdistelmä omasta ja brittiläisestä vaikutuksesta. Maiden historiat liittyen sekä itsenäisyyttä edeltävään, että seuranneeseen aikaan poikkeavat myös merkittävästi toisistaan. Suomella ja Irlannilla onkin keskenään siinä määrin yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia, että niiden vertailu on sekä sopivaa, että hedelmällistä.

Kolmas haaste liittyen vertailevaan tutkimukseen liittyy kysymykseen siitä, vaikuttivatko vertailevat kohteet toisiinsa. Risto Alapuron mukaan on esimerkiksi selvää, että vuosina 1789–1799 tapahtunut Ranskan suurivallankumous vaikutti huomattavasti vuoden 1917 Venäjän vallankumoukseen²⁵. Alapuron mukaan tämä taas johtaa siihen, ettei Venäjän vallankumous voi käsitellä erillisenä ja Ranskan vallankumouksesta riippumattomana tapahtumana²⁶. Tätä haastetta on pyritty tässä tutkimuksessa ratkaisemaan valitsemalla sekä samanaikainen kriisi, kuin myös kaksi maata, jotka eivät ole kulttuurisesti tai poliittisesti kovin läheisiä. Näin toimiessa on pystytty

²⁴ Melin 2005, 59.

²⁵ Alapuro 2004, 57.

²⁶ Alapuro 2004, 57.

minimoimaan sitä riskiä, että suomalaiset ja irlantilaiset poliitikot olisivat ottaneet toistensa puheista mallia ja siten vaikuttaneet omissa maissaan käytyyn keskusteluun Persianlahden sotaa koskien.

1.3.2 Laadullinen analyysi ja sisällönanalyysi osana tätä tutkimusta

Vertailevan tutkimuksen lisäksi toinen metodologinen lähestymistapa, jota tähän tutkimukseen on sovellettu, on laadullinen eli kvalitatiivinen analyysi. Ottaen huomioon, että tässä tutkimuksessa käsitellään vain kahta maata ja varsinkin Suomen kohdalla melko suppeaa aineistoa laadullinen tutkimusmetodi on varsin luonteva valinta tämän tutkimuksen metodiksi. Tutkimusaineiston rajallisuuden lisäksi laadullinen analyysi sopii tähän tutkimukseen myös seuraavien seikkojen takia.

Kari Kiviniemen mukaan laadullisen analyysin eräänä keskeisimpänä tavoitteena on perehtyä tutkimuskohteiden, eli tämän tutkimuksen tapauksessa suomalaisten ja irlantilaisten poliitikkojen, ajatteluun ja näkökulmiin²⁷. Koska tässä tutkimuksessa keskeinen tavoite, on juuri löytää selittäviä syitä molempien maiden parlamenteissa esitettyihin näkemyksiin, on laadullinen analyysi tähän tutkimukseen hyvin soveltuva tutkimusmetodi. Kiviniemen mukaan laadulliselle analyysille on tyypillistä myös laaja tutustuminen tutkittavaan aiheeseen ja Kiviniemi kuvaileekin laadullisella tutkimusmenetelmällä toteutettavaa tutkimusta eräänlaiseksi oppimismenetelmäksi²⁸. Sen lisäksi, että pro gradu on itsessään oppimisprosessi, on laadullinen analyysi ollut tässä tutkimuksessa sopiva menetelmä, sillä laaja tutustuminen aiheeseen on antanut tutkijalle hyvän tilaisuuden tutustua tutkimuksen alussa hänelle vieraaseen Irlannin historiaan.

Kiviniemi korostaa myös, että laadullisessa analyysissä aineistolla on usein keskeinen rooli eikä laadullisessa tutkimuksessa usein pyritäkään testaamaan mitään teoriaan vaan keskiössä on nimenomaan tutkimusaineisto²⁹. Tämä seikka tekee laadullisesta analyysistä myös erittäin soveltuvan metodin pro gradu -tutkielmaa, jossa tutkimusaineisto on erittäin keskeisessä asemassa, sillä graduissa usein pyritään tuottamaan uutta tietoa sekä harjaannuttamaan opiskelijaan aineiston käsittelyssä.

Lähellä laadullista analyysiä oleva sisällönanalyysi on myös tämän tutkimuksen kannalta keskeinen metodi. Sisällönanalyysin keskeinen tavoite on tutustua tutkimuksen kohdedokumentteihin eli tämän tutkimuksen tapauksessa Suomen ja Irlannin parlamenttikeskusteluihin, objektiivisesti ja systemaattisesti sekä antaa tutkimuskohteesta tiivistetty ja yleistettävä kuvaus³⁰. Koska tämän tutkimuksen keskeinen tavoite on luoda yleiskuva eduskunnassa ja oireachtasissa käydyistä

²⁷ Kiviniemi 2018, 79.

²⁸ Kiviniemi 2018, 79.

²⁹ Kiviniemi 2018, 77.

³⁰ Tuomi ja Sarajärvi 2009, 103.

keskusteluista liittyen Persianlahden sotaan, tarjoaa sisällönanalyysin tähän tutkimukseen oivallisen metodin, jonka avulla tutustua aineistoon sekä avata sitä lukijalle. Sisällönanalyysin voidaan katsoa sopivan tähän tutkimukseen myös siksi, että siinä voidaan, kuten historiallisessa analyysissä, pyrkiä tarkastelemaan kohteen todellisuutta ja ymmärtämään kohteen maailmaa ja käsitystä siitä³¹. Ottaen huomioon tämän tutkimuksen historiallinen luonne sekä tutkimuksen keskeinen tavoite: selvittää, miksi poliitikot Suomessa ja Irlannissa päätyivät Persianlahden sodasta esittämiinsä tulkintoihin, tarjoaa sisällönanalyysi hyvän keino lähestyä tutkimusmateriaalia. Sisällönanalyttisesti toteutettuja tutkimusta on kuitenkin kritisoitu siitä, että ne saattavat jäädä vain tutkimusaiheen kuvauksen tasolle tarjoamatta mitään mielenkiintoisia johtopäätöksiä³². Tässä tutkimuksessa tätä ongelmaa on pyritty välttämään juuri vertailemalla Suomessa ja Irlannissa käytyä keskustelua sekä hahmottamaan yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia näiden maiden kesken ja selittämään syitä näille eroille ja yhtäläisyyksille.

Laajemmin laadulliseen analyysiin liittyvä haaste tämän tutkimuksen suhteen koskee Pertti Alasuutarin esiin nostama huomiota liittyen laadullisen tutkimuksen periaatteista. Alasuutarin mukaan laadullisessa tutkimuksessa ei ole sijaa poikkeuksille ja esimerkiksi yhdessäkin haastattelussa ilmenevä poikkeus pakottaa tutkijan pohtimaan uudelleen tutkimuskysymyksen asettelu tai aineistosta saatavia tuloksia³³. Saamaa ajatusmallia voidaan soveltaa myös tässä tutkimuksessa aineistossa käytettyyn parlamenttikeskusteluihin, joissa valtavirrasta poikkeavat näkemykset ja kannanotot on syytä ottaa tarkempaa tarkasteluun. Tässä tutkimuksena hyvänä esimerkkinä tutkimusmateriaalista esiinnousseesta poikkeuksesta ovat Suomen Sosiaalidemokraattisen Puolueen kansanedustajat, jotka muista Suomen ja Irlannin vasemmistopoliitikoista poiketen suhtautuvat Persianlahden sodan aikana varsin myönteisesti Yhdysvaltoihin. Alasuutari onneksi tarjoaa ratkaisun tähän pulmaan, sillä hän kehottaa tällaisissa tilanteissa etsimään poikkeukselliseen tapauksiin selittäviä tekijöitä³⁴. Alasuutarin neuvoa noudattaen tässä tutkimuksessa on myös pyritty selittämään Irlannissa ja Suomessa esiin tulleet yleisistä havainnosta poikkeavat kannanotot esimerkiksi pohtimalla, missä vaiheessa Persianlahden sotaa nämä näkemykset tuotiin esiin.

³¹ Tuomi ja Sarajärvi 2009, 104.

³² Tuomi ja Sarajärvi 2009, 103.

³³ Alasuutari 2011, 42–43.

³⁴ Alasuutari 2011, 42–43.

1.3.3 Koodaaminen tutkimuksen apuvälineenä

Kolmas ja kenties hyödyllisin metodinen apuväline tässä tutkimuksessa on ollut koodaaminen. Graham Gibbsin sanoin koodaaminen voi kuulostaa aluksi hiukan mystiseltä, mutta koodaamisen perusidea on yksinkertaisesti tunnistaa ja tallentaa aineistosta tutkimukselle kiinnostavat asiat. Koodaamisen avulla pystytään myös kategorisoimaan aineistoa ja siten hahmottaa aineistosta esiin nousevat laajemmat kokonaisuudet. Koodaamista voi harjoittaa monella tavalla ja sen avulla pystytään löytämään tekstistä useita aiheita ja teemoja, joita tutkimuksessa käsitellään. Aineistosta tehtäviä havaintoja voi Gibbsin mukaan myös merkitä esimerkiksi värillä kiinnostavat kohdat tai merkitsemällä havainnot tekstin marginaaliin.³⁵

Gibbsin ohjeita soveltaen tämän tutkimuksen aineistosta ilmeni useita eri kategorioita, mutta tähän tutkimukseen niistä valittiin kaksi: eri valtioiden osallisuus Persianlahden sodan tapahtumiin ja huolet ja toiveet liittyen sotaan. Nämä kaksi suurta kategoriaa jakautuivat tarkemmalla analyysillä eri osa-alueisiin. Eri valtioiden osallisuutta käsittelevä kategoria jakautui kahteen osa-alueeseen, jotka ovat Irakin ja Yhdysvaltojen roolit sodassa. Huolet ja toiveet sotaan liittyen -kategoria taas jakautui kahteen osa-alueeseen liittyen talouteen ja kansainväliseen politiikkaan. Lopuksi jokainen osa-alue jakautui vielä kahteen eri aiheeseen. Irakia ja Yhdysvaltoja käsittelevät osa-alueet jakautuivat puolustaviin ja arvosteleviin puheenvuoroihin. Talouden ja kansainvälisen politiikan osa-alueista taas löytyi molemmista sekä näihin osa-alueisiin liittyviä toiveikkaita ja huolestuneita puheenvuoroja. Alla oleva taulukko pyrkii selkeyttämään tämän tutkimuksen aineiston kategorisointia ja aiheiden hahmottamista sekä näyttää, kuinka eri aiheet väri koodattiin aineistosta tutkimuksen aikana.

Kategoria	Osa-alueet	Aihe			
	Irak	Irakin arvostelu			
Erivaltioiden osuudet sodassa		Irakin puolustus			
	Yhdysvallat	Yhdysvaltojen arvostelu			
		Yhdysvaltojen puolustus			
Huolet ja toiveet sodan suhteen	Talous	Huolet talouden suhteen			
		Toiveet talouden suhteen			
	Kansainvälinen politiikka	Huolet kansainvälisen politiikan suhteen			
		Toiveet kansainvälisen politiikan suhteen			

Gibbs ehdottama värikoodaus taas oli loistava menetelmä aineiston läpikäymiseen. Kopioimalla Word-tiedostoon oireachtasissa ja eduskunnassa käydyt keskustelut liittyen Persianlahden sotaan

³⁵ Gibbs 2011, 38–39, 42–44

aineistosta oli helppo värikoodauksella korostaa poliitikkojen puheista esiin nousseet aiheet. Värikoodauksen myötä aineistoon oli myös helppo palata uudelleen tutkimuksen aikana ja siten löytää nopeasti eri aiheet suurestakin tekstimäärästä. Värikoodaus helpotti myös havaitsemaan tiettyjä argumentaatio tapoja tai asioiden liittämistä toisiinsa. Esimerkiksi sekä Suomen, että Irlannin vasemmistossa oli usein tapana Irakin arvostelun ohella arvostella myös Yhdysvaltoja. Alla oleva esimerkkiote senaattori Martin Cullenin puheenvuorosta oireachtasissa auttaa toivottavasti hahmottamaan miten aineiston värikoodaaminen tapahtui käytännössä. Aineiston teksti on jätetty kääntämättä, jotta koodausesimerkki olisi mahdollisimman autenttinen.

“Our factual obligations are clear, but in this crisis our obligations are moral as much as factual. The war which has now engulfed us is no simple wanton act of terrorism by the United States against the Arab world as some would like to suggest. The origins of this war go directly back to the naked aggression of Saddam Hussein against the independent State of Kuwait. Since that initial act of terror, the international community, with unprecedented unanimity, has made strong and continuous attempts to force Hussein out of Kuwait. One by one, those attempts have been spurned to a point where it almost seemed that Hussein was seeking military confrontation. Given this man's record, that should not be too surprising. A man who can wage war for eight years and inflict horrific suffering on his people without any apparent unease, who can launch chemical warfare against his own people without regret and who enjoys his position based on fear and tyranny, is capable of virtually anything.”³⁶

Näillä metodologisilla menetelmillä ja niihin liittyviin haasteisiin vastaamalla on tässä tutkimuksessa pyritty selvittämään sitä, kuinka Suomessa ja Irlannissa käsiteltiin Persianlahden sotaa ja mitkä asiat näiden maiden parlamenteissa nousivat esiin. Ennen siirtymistä käsittelemään itse tutkimusta, lienee syytä tutustua tämän tutkimuksen kannalta keskeiseen käsitteeseen eli jakoon poliittiseen vasemmistoon ja oikeistoon.

1.4 Vasemmiston ja oikeiston käsite ja käsittely

Tämän pro-gradu tutkielman kannalta keskeinen käsite on jako poliittiseen vasemmistoon ja oikeistoon. Tutkimusaineistosta käy ilmi, että vasemmistoon kuuluvat poliitikot Suomessa ja Irlannissa suhtautuivat hyvin eri tavoin Persianlahden sodan keskeisiin osapuoliin, Yhdysvaltoihin ja Irakiin, verrattuna heidän kollegoihinsa keskustassa ja oikeistossa. Ennen tämän havainnon käsittelyä lienee kuitenkin syytä selvittää, mitä tarkoitetaan puhuttaessa poliittisesta vasemmistosta ja oikeistosta. Tämän lisäksi on syytä pohtia, sopiiko tämä perinteinen jaottelu Suomen ja Irlannin puolueisiin 1990-luvun alkuvuosina.

³⁶ Seanad Éireann debate, 24.1.1991, Vol. 127 No. 7, Gulf Conflict: Motion, M. Cullen.

Eri puolueiden ja ryhmien jakaminen vasemmistoon ja oikeistoon juontaa juurensa Ranskan suuren vallankumouksen (1789–1799) aikaisista tapahtumista. Ranskan suuren vallankumouksen alussa tilanne maassa oli erittäin sekava aina säätyvaltiopäiviä myöten, joilla oli käsiteltävänä paljon kysymyksiä. Säätyvaltiopäivien tilannetta ei myöskään helpottanut se, etteivät ne olleet kokoontuneet yli 175 vuoteen. Selkeyttääkseen säätyvaltiopäivien sekavuutta säätyjen istumajärjestystä päätettiin muuttaa siten, että Ranskan kuningasta tukevat monarkistit asettuivat puheenjohtajasta katsoen oikealla ja uudistuksia vaativia reformistit vasemmalle.³⁷ Tästä Ranskan säätyvaltiopäiviä sekavuutta selkeyttävästä ratkaisusta muodostui perusta jaolle poliittiseen vasemmistoon ja oikeistoon. Tosin Ranskan suuren vallankumouksen aikana tai edes vielä 1800-luvun ensimmäisinä vuosina ei useinkaan puhuttu vasemmistosta ja oikeistosta. 1800-luvulla oikeistossa olleista poliitikoista, puolueista ja ryhmistä käytettiin usein nimitystä konservatiivit, ensin pilkallisesti mutta 1830-luvulta lähtien jo positiivisemmassa mielessä³⁸. Vasemmistossa olleita uudistusmielisiä sen sijaan alettiin 1810-luvulla Espanjassa kutsua liberaaleiksi (*liberales*)³⁹. 1800-luvun puolivälissä liberaaleista vasemmalle syntyi Karl Marxin ajatuksista innostuneet sosialistit, jotka vaativat uudistuksia politiikan lisäksi myös talouteen⁴⁰. Näin 1800-luvulla koetut poliittiset ja taloudelliset murrokset olivat johtaneet poliittisen vasemmiston, keskustan ja oikeiston syntyyn.

Mutta sopiiko tämä 1800-luvulta periytyvä jako Suomen ja Irlannin parlamentteihin 1990-luvun ensimmäisinä vuosina tai edes aiempina vuosikymmeninä. Seuraavat seikat puoltavat tämän jaon soveltumista myös Suomen ja Irlantiin 1900-luvun viimeisinä vuosina. Ensinnäkin politiikan tutkimuksessa käytetään usein jaottelua poliittiseen vasemmistoon ja oikeistoon selkeyttämään monimutkaista poliittista todellisuutta, auttaen siten hahmottamaan eri poliittisten toimijoiden, kuten puolueiden ja puoluejohtajien asemaa. Vasemmisto-oikeistojako tarjoaa myös kätevän akselin, jonka pohjalta on mahdollista vertailla esimerkiksi puolueita eri maissa ja eri ajanjaksoilla.⁴¹ Tämä seikka on ollut tässä tutkimuksessa suureksi avuksi, sillä se on mahdollistanut Suomen ja Irlannin puolueiden keskinäisen vertailun sekä auttanut vertailemaan näiden maiden puolueita suhteessa muihin Länsi-Euroopan puolueisiin.

Tutkimuksellisten lähtökohtien lisäksi jako vasemmistoon ja oikeistoon on myös sopivaa siksi, että politiikassa monet tahot, äänestäjistä puolueisiin, käyttävät vasemmisto-oikeistojakoa. Varsinkin

³⁷ Bienfait 2019, 2–4.

³⁸ Vincent 1992, 55

³⁹ Vincent 1992, 23.

⁴⁰ Baradat 2006, 161–163.

⁴¹ Mair 2009

Länsi-Euroopassa monet äänestäjät niin 1900-luvulla, kuin 2000-luvullakin käyttävät oman poliittisen suuntautumisensa määrittämiseen vasemmisto-oikeistojakoa⁴². Äänestäjien lisäksi myös puolueilla on tapana pyrkiä määrittämään asemaansa vasemmisto-oikeisto-ulottuvuuden mukaan. Esimerkiksi vuonna 1967 Fianna Fáilin puheenjohtaja Jack Lynch määrittäi puolueensa sijaitsevan keskustasta vasemmalla suhteessa muihin puolueisiin⁴³. Myös Maalaisliiton päätös muuttaa nimensä Suomen Keskustaksi vuonna 1965 viesti halukkuudesta esiintyä keskellä olevana yleispuolueena⁴⁴. Se kuinka päteviä puolueiden, poliitikkojen ja jopa äänestäjien itse suorittamat määrittäykset ovat on asia erikseen. Olennaista on se, että politiikassa sovelletaan eri tahojen toimesta jakoa vasemmistoon ja oikeistoon. Puolueiden ja äänestäjien lisäksi myös monet länsimaiden parlamentit, kuten Suomen eduskunta, Italian parlamentti ja Yhdysvaltojen kongressi noudattava 2000-luvullakin Ranskan suuren vallankumouksen aikaista jakoa vasemmistoon ja oikeistoon määriteltessään puolueiden istumajärjestystä. Kaikki edellä mainittu huomioon ottaen, on perusteltua jaotella Suomen ja Irlannin puolueet 1990-luvun ensimmäisinä vuosina vanhan, mutta edelleen käytetyn vasemmiston-oikeistojakon mukaisesti.

1.4.1 Vasemmisto-oikeistoulottuvuus Irlannissa ja Suomessa

Koska puolueiden jaottelu perinteisellä vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella on edelleen pätevä, lienee seuraavaksi syytä pohtia millaisia piirteitä tyypillisesti esiintyi perinteisissä vasemmisto-, keskusta- ja oikeistopuolueissa sekä arvioida, kuinka nämä piirteet sopivat Suomen ja Irlannin puolueisiin tutustumalla niiden harjoittamaan politiikkaan. Tyypillisiä poliittiseen vasemmistoon, keskustaan ja oikeistoon kuuluvia piirteitä on tässä osiossa hahmotettu Leon P. Baradatin *Political ideologies – Their Origins and Impact*, Andrew Vincentin *Modern Political Ideologies* ja Roger Eatwellin ja Anthony Wrightin toimittaman *Contemporary Political Ideologies* teosten avulla. Vaikka näissä teoksissa puhutaan sosialismista, liberalismista ja konservatismista eikä vasemmistosta, keskustasta ja oikeistosta, auttavat nämä teokset hahmottamaan näiden poliittisten jakolinjojen keskeisimpiä piirteitä ja eroja.

Käsiteltävät puolueet Suomesta ja Irlannista ovat molempien maiden kolme keskeisintä puoluetta: Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue, Suomen Keskusta ja Kokoomus Suomesta ja Labour, Fine Gael ja Fianna Fáil Irlannista⁴⁵. Nämä kuusi puoluetta ovat valittu käsiteltäviksi tässä analyysissä,

⁴² Mair 2009

⁴³ Puirséil 2017

⁴⁴ Mickelson 2007 147.

⁴⁵ Suomen Keskustalla on ollut historiansa aikana kolme nimeä. Vuosina 1906–1965 puolueen nimi oli Maalaisliitto ja vuosina 1965–1988 Keskustapuolue. Selkeyden vuoksi tässä osiossa käytetään kuitenkin vuosista riippumatta puolueen nykyistä nimeä.

sillä ne ovat omissa maissaan kolme keskeisintä maan politiikkaan vaikuttanutta puoluetta. Tämän lisäksi näiden kuuden puolueen poliitikot osallistuivat aktiivisesti keskusteluun Persianlahden sodan tapahtumista ja vaikutuksista. Muidenkin puolueiden, kuten Progressive Democratsin ja Demokraattisen Vaihtoehdon poliitikot osallistuivat Persianlahden sodasta käytyyn keskusteluun. Näiden puolueiden sijoittumista vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella ei kuitenkaan tässä osiossa analysoida, sillä nämä puolueet eivät ole vaikuttaneet yhtä pitkäjäksoisesti tai merkittävästi omien maittensa politiikkaan, kuin suuret jättiläiset. Lisäksi näiden puolueiden sijoittaminen vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudelle on pitkälti mahdollista tehdä suhtauttamalla ne isompiin puolueisiin. Progressive Democrats puolue esimerkiksi syntyi Fianna Fáilin ja Fine Gaelin liberaalien edustajien perustaessa oma liberaaleja arvoja ajava puolue vuonna 1985⁴⁶. Demokraattinen Vaihtoehto taas koostui Suomen Kansan Demokraattisen Liiton ja Suomen Kommunistisen puolueen entisistä jäsenistä⁴⁷.

Ensimmäisenä tässä analyysissä käsitellään oikealla olevaa konservatismia, jolle tyypillistä on uudistusten vastustaminen, liittyivät nämä sitten talouteen tai politiikkaan. Konservatiivit korostavat usein myös yhteisöllisyyden merkitystä ja suhtautuvat epäillen asioihin, jotka voisivat heikentää yhteiskunnan vakautta ja vallalla olevaa järjestystä, kuten esimerkiksi omaisuuden kerryttämistä. Vaaliessaan yhteisöllisyyttä konservatiivit kuitenkin välttävät luokkaan tai muihin erottaviin tekijöihin vetoamista ja pyrkivät mieluummin laajapohjaiseen yhteisöllisyyteen.⁴⁸

Vaikka konservatiivit korostavat yhteisöllisyyttä he eivät torju yksityisomistuksen merkitystä, mutta usein kokevat, että talouden tulee palvella yhteisön etua eikä päinvastoin. Konservatiiveille onkin usein tyypillistä tukea talouspolitiikassa tietynlaista suunnitelmallisuutta sekä heikompiosaisista huolehtimista. Konservatiivit pitävät myös korkeassa arvossa perinteitä, liittyivät nämä sitten heidän valtionsa kulttuuriin tai uskontoon.⁴⁹

Suomen ja Irlannin puolueista eniten oikeistolaiseen konservatismiin sopivat Kokoomus ja Fianna Fáil, joista molemmista löytyy monia konservatismille tyypillisiä piirteitä. Molemmat puolueet ovat muun muassa pyrkineet esiintymään koko kansan puolueina. Fianna Fáil on ollut tämän suhteen myös varsin menestynyt, sillä se on kautta historiansa esiintynyt kaikkia äänestäjätyyppejä edustavana puolueena ja saanut ääniä kaikenlaisilta irlantilaisilta⁵⁰. Kokoomus ei ole onnistunut yhtä hyvin esiintymään kaikkien suomalaisten puolueena, mutta jonkinlaista yritystä tähän suuntaan

⁴⁶ Puirseil 2016.

⁴⁷ Mickelson 2015, 257.

⁴⁸ Vincent 1992, 63–64, 68, 80–81.

⁴⁹ Vincent 1992, 63–64, 81–82

⁵⁰ Carty 2017.

on kuitenkin ollut. Kokoomus esimerkiksi korosti kylmän sodan aikaisissa lakialoitteissaan enemmän yhteis- kuin luokkaetu, kuin muut puolueet keskimäärin⁵¹. Lisäksi Kokoomuksen toisen maailmansodan jälkeisessä sosiaalipolitiikassa pidettiin tärkeänä huolehtia vähäosaisten asemasta ja korostettiin tarvetta ylläpitää kansallista yhteishenkeä⁵².

Myös talouskysymyksissä Kokoomus ja Fianna Fáil sopivat konservatiiviseen oikeistoon. Toisen maailmansodan jälkeen Kokoomuksessa ryhdyttiin ajamaan sosiaalista markkinataloutta, jossa, perinteisen konservatismiin tapaan, markkinoilla tuli olla keskeinen, mutta valtion hillitsemä ja kaitsema rooli taloudessa. Kokoomuksen 1950-luvun lopun talouspolitiikassa oli taas ajatus kansankapitalismista, jonka mukaan mahdollisimman monen kansalaisen tuli omistaa omaisuutta ja tulla taloudellisesti toimeen omillaan.⁵³ Fianna Fáilin 1950-luvun puolivälin talouspolitiikan konservatiivisia piirteitä olivat sen sijaan valtion johtama suunnitelmallisuus sekä pyrkimys modernisoida Irlannin taloutta ja siten helpottaa mahdollisuuksia päästä EEC:hen⁵⁴.

Konservatiiveille tyypilliseen tapaan talous oli Fianna Fáilille ja Kokoomukselle keino edistää yhteisön etua. Molemmat puolueet ovat myös vaalineet perinteisten arvojen kunnioittamista. Kokoomuksessa esimerkiksi jatkettiin toisen maailmansodan jälkeenkkin kristinuskon ja isänmaallisuuden korostamista⁵⁵. Fianna Fáil taas pyrki 1960–1980-luvuilla monin tavoin vastustaa ehkäisyn liberalisointia Irlannissa, vedoten usein tässä keskustelussa kristillisiin arvoihin⁵⁶.

Konservatismiin aate on kuitenkin nimestään huolimatta muuttunut ajan saatossa ja 1970-luvulla kehittynyt Uusi Oikeisto (New Right) eroaa huomattavasti perinteisestä konservatismista, korostaen vapaiden markkinoiden merkitystä ja vaatien valtiota pysymään erossa taloudesta. Uusi Oikeisto aatteessa on kuitenkin piirteitä myös perinteisestä konservatismista, kuten perinteiden kunnioitus, joka näkyy esimerkiksi uskonnon arvostuksena tai isänmaallisuuden kautta ilmenevänä yhteisöllisyytenä. Tästä huolimatta Uusi Oikeisto tunnustaa yksilönvapauden merkityksen, joskin Uuden Oikeiston silmissä yksilön tulee olla, painotuksesta riippuen, joka itsenäinen yksilö omine ajatuksineen tai taloudellisesti autonominen henkilö. Tyypillisimpiä esimerkkejä Uudesta Oikeistosta ovat Yhdysvaltojen ja Iso-Britannian konservatiivit 1980-luvulla.⁵⁷ Myös

⁵¹ Niskanen 2008, 179

⁵² Mickelson 2015, 145–146.

⁵³ Mickelson 2007, 154–155.

⁵⁴ Puirséil 2016.

⁵⁵ Mickelson 2007, 154

⁵⁶ Girvin 2008.

⁵⁷ O'Sullivan 1994, 69, 71.

Kokoomuksen ja Fianna Failin 1980-luvun politiikasta löytyy Uudelle Oikeistolle tyypillisiä piirteitä.

Kokoomus esimerkiksi alkoi 1980-luvulle tultaessa korostaa yhteisöllisyyden sijaan yksilön merkitystä sekä vaati Suomeen vapaampaa markkinataloutta. Uudesta suunnastaan huolimatta Kokoomuksessa edelleen arvostettiin myös kristinuskoa ja isänmaallisuutta, joskin näissäkin korostettiin yksilön merkitystä.⁵⁸ Myös Fianna Fáil innostui 1980-luvulla vapaasta markkinataloudesta ja vähensikin 1980-luvun lopulla valtion roolia taloudessa⁵⁹. Puolue piti kuitenkin edelleen kiinni perinteisistä arvoista ja vastusti yrityksiä helpottaa aborttien tekemistä ja avioerojen hakemista.⁶⁰

Toisin kuin perinteisessä konservatismissa, keskustalaisessa liberalismissa korostetaan yksilönoikeuksia ja -vapautta eikä liberaalien mielestä yksilön vapautta, toimintamahdollisuuksia ja mielipiteitä saisi rajoittaa. Vaikka liberaalit vaativatkin poliittista ja oikeudellista tasa-arvoa kaikille, he suhtautuvat perinteisesti epäillen yrityksiin taata taloudellinen tasa-arvo. Liberalismissa tärkeää on taata kaikille tasaveroiset mahdollisuudet menestyä elämässä.⁶¹

Taloudessa liberaalit ovatkin perinteisesti halunneet pitää valtion roolin taloudessa minimaalisena, mutta 1800-luvun jälkeen liberaalit ovat olleet valmiita antamaan valtiolle isompaa roolia taloudessa. Tässä sosiaaliliberalismiksi kutsutussa aatteessa liberaalit ovat olleet valmiita kasvattamaan valtion merkitystä taloudessa ja esimerkiksi halunneet turvata valtion avulla huonosaisten hyvinvointi. Vaikka taloudelliset muutokset ovat saaneet liberaalit muuttamaan asennettaan talouden suhteen, ovat he olleet poliittisissa kysymyksissä ehdottomia. 1930-luvun jälkeen liberaalit ovat olleet vakuuttuneita siitä, ettei valtion tule sotkeutua yksilöiden elämään ja vapautteen ja ovatkin tältä pohjalta vastustaneet kiivasta fasismia ja kommunismia, joiden he uskovat uhkaavan yksilön vapautta.⁶²

Suomen ja Irlannin puolueista eniten keskustalaiseen liberalismiin sopivat Keskusta ja Fine Gael, vaikka näiden kahden puolueen liberalismi onkin ilmennyt hyvin eri tavoin puolueiden lähtökohtien takia. Fine Gael on aina ollut selkeästi liberaalipuolue, Keskustan ollessa enemmänkin maaseudunpuolue ja myöhemmin maakuntien puolue. Näiden kahden puolueen erot ovat näkyneet eniten suhtautumisessa talouteen, sillä Fine Gael vastusti pitkään kaikkia yrityksiä lisätä valtion

⁵⁸ Mickelson 2007, 230, 305–306.

⁵⁹ O`Malley ja McGraw 2017.

⁶⁰ Puirséil 2016.

⁶¹ Bellamy 1994, 24–26.

⁶² Bellamy 1994, 25–26, 31–35, 41.

roolia Irlannin taloudessa ja vastusti toisen maailmansodan jälkeen Fianna Fáilin yrityksiä laajentaa Irlannin sosiaaliturvaa. 1960-luvulta eteenpäin Fine Gael on kuitenkin suhtautunut myönteisemmin valtion rooliin taloudessa ja siten suuntautunut talouspolitiikassaan kohti sosiaaliliberalismia.⁶³ Puolue oli muun muassa 1970-luvulla valmis parantamaan naisten valtiolta saamaa taloudellista tukea⁶⁴. Keskustaa taas ei voida pitää puolueena, joka olisi perinteisesti suhtautunut myönteisesti markkinoihin, sillä puolue esimerkiksi vaati 1950-luvulla kontrollia talouteen estämään tuotantovälineiden keskittyminen ja valvomaan, että suurpääoma toimisi koko kansan hyväksi⁶⁵. Puoluetta voidaan pitää taloudessa kuitenkin sosiaaliliberaalina, sillä se suhtautui 1960–1980-luvuilla myönteisesti pienyrittäjyyteen ja peräänkuulutti valtiota auttamaan heikommassa asemassa olevia⁶⁶.

Molemmat puolueet ovat myös liberalistiseen tapaan suhtautuneet epäillen valtioon ja sen pyrkimyksiin puuttua yksilön elämään. Fine Gael on esimerkiksi useaan otteeseen vastustanut Fianna Fáilin politiikkaan vedoten juuri siihen, ettei valtion tulisi puuttua yksilöiden ja kansalaisyhteiskunnan asioihin⁶⁷. Keskustan kriittisyys valtiota kohtaan on sen sijaan näkynyt negatiivisena suhtautumisena virkamiehiin ja 1970-luvulla vaatimuksina lisätä maakuntien itsehallintoa⁶⁸.

Fine Gaelissa ja Keskustassa liberalismi on ilmennyt myös tavoilla, jotka ovat vahvasti sidottu Irlannin ja Suomen omiin poliittisiin, historiallisiin ja kulttuurisiin konteksteihin. Keskusta esimerkiksi omaksui vuonna 1962 erittäin kriittisen linjan suhteessa kommunismiin pitääkseen äänestäjensä tyytyväisinä, vaikka puolue siirtyikin vasemmalle⁶⁹. Keskustan kommunisminvastaisuus sopii kuitenkin myös liberaalipuolueiden 1930-luvun jälkeen omaksumaan kielteiseen suhtautumiseen ääriliikkeitä vastaan. Fine Gael taas ajoi 1970-luvulla onnistuneesti Labourin kanssa ehkäisyn vapauttamista konservatiivien ankarasta vastustuksesta huolimatta⁷⁰. Näin toimiessaan Fine Gael pyrki edistämään liberaaleilla tärkeää yksilönvapautta eli tässä tapauksessa naisten oikeutta ehkäisyyn.

Kuten liberaalit myös vasemmalla olevat sosialistit pitävät tasa-arvoa tärkeänä asiana, mutta liberaaleista poiketen he vaativat tasa-arvo politiikan lisäksi myös talouteen ja sosiaalisiin asioihin.

⁶³ Puirséil 2016

⁶⁴ Holmes 2019.

⁶⁵ Roustesaari 2006, 46–47.

⁶⁶ Mickelson 2015, 231, 298–299.

⁶⁷ Puirséil 2019

⁶⁸ Mickelson 2007, 147.

⁶⁹ Roustesaari 2006, 47.

⁷⁰ Girvin 2008.

Sosialisteille erityisen tärkeää onkin tarjota kaikille vähintäänkin perusasiat politiikan ja talouden saralla, ja he vaativatkin kaikille tasaveroista kohtelua. Sosialistit eroavat liberaaleista myös suhtautumisessaan markkinatalouteen, jota he pitävät tehottomana ja moraalittomana järjestelmänä.⁷¹ Sosialistit haluavatkin muuttaa talousjärjestelmää esimerkiksi kansallistamalla valtion kannalta keskeisiä sektoreita sekä tukemalla osuustoimintaa. Taloudessa sosialistit ovatkin erityisen kiinnostuneita parantamaan elintasoja ja tarjoamaan kaikille pääsyn yhteiskunnan tuottamiin hyödykkeisiin. Tässä suhteessa sosialistit muistuttavatkin konservatiiveja, sillä molemmille talous on vain väline, jolla parantaa yhteiskunnan hyvinvointia.⁷²

Sosialistit muistuttavat konservatiiveja myös siinä, että hekin korostavat yhteisöllisyyttä, uskoen ihmisten henkisen ja materiaalisen hyvinvoinnin olevan riippuvainen heitä ympäröivästä yhteisöstä. Sosialisteilla on ajattelussaan kuitenkin myös aavistus yksilöllisyyttä, sillä he uskovat kaikkien ihmisten luokkaan, rotuun ja sukupuoleen katsomatta voivan kehittyä. Vaikka sosialistien uskotaan olevan erityisen kiinnostuneita nostamaan työtätekevät valtaan, on syytä huomata, että uudistusmieliset ja demokratiaan sitoutuneet sosialistit haluavat parantaa kaikkien yhteiskunnan asukkaiden elämää.⁷³

Jo nimiensä puolesta Suomen Sosiaalidemokraattinen Puolue ja Irlannin Labour kuuluvat selkeästi sosialistiseen vasemmistoon. Nimiensä lisäksi molemmat puolueet ovat historiansa aikana julistaneet olevansa sosialismin asialla. Toisen maailmansodan jälkeisinä vuosina SDP:n korosti puolueohjelmissaan pyrkivänsä ajamaan sosialismin asiaa Suomessa⁷⁴. Irlannissa Labour taas lupaili äänestäjilleen 1960-luvun lopulla 1970-luvun olevan sosialistinen⁷⁵.

SDP:n ja Labourin sosialismi ei kuitenkaan ole jäänyt vain sanojen tasolle, sillä molemmat puolueet ovat myös pyrkineet edistämään omissa maissaan vasemmistolaista politiikkaa niin taloudessa, kuin laajemminkin yhteiskunnassa. SDP esimerkiksi vaati 1950-luvulla valtiota puuttumaan talouteen, jotta Suomen elintaso saataisiin nostettua ja tuotantoa järkipäristettyä sekä puuttumaan talouden epäkohtiin ottamalla tiettyjä elinkeinoelämän aloja valtion haltuun⁷⁶. Myös 1980-luvulla SDP:ssä vastustettiin valtionyhtiöiden yksityistämistä sekä vaadittiin valtiota tasapainottamaan markkinoita yhteiskunnan edun turvaamiseksi⁷⁷. Irlannissa Labour taas oli valmis valjastamaan valtion

⁷¹ Vincent 1992, 93, 98, 101–103.

⁷² Baradat 2006, 151–153.

⁷³ Vincent 1992, 95, 108–109.

⁷⁴ Mickelson 2015, 149–150.

⁷⁵ Puiršéil 2016.

⁷⁶ Mickelson 2015, 150, 215

⁷⁷ Marttila 2016, 101–102, 126–127

palvelemaan kansan taloudellista hyvinvointia ja pyrki hallitusvastuussa 1970-luvulla uudistamaan Irlannin hyvinvointipalveluita⁷⁸. Taloudellisten asioiden ulkopuolella SDP taas pyrki läpi koko kylmän sodan kehittämään Suomea niin, että maassa saavutettaisiin poliittisen tasa-arvon lisäksi myös sivistyksellinen ja sosiaalinen tasa-arvo⁷⁹. Myös Irlannissa Labour oli kiinnostunut talouden ulkopuolisista asioista, muun muassa kamppaillessaan 1970-luvulla ehkäisyn laillistamisen puolesta⁸⁰.

Eroistaan huolimatta Suomen ja Irlannin keskeisimmät puolueet näyttävät istuvan hyvin perinteiseen vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudelle esimerkiksi omaksumiensa arvojen ja talouspoliittisten tavoitteidensa suhteen. Näin ollen näiden puolueiden jakaminen poliittiseen vasemmistoon, keskustaan ja oikeistoon näyttääkin sopivalta ja tarjoaa siten hyvän työkalun, jonka pohjalta analysoida näiden puolueiden suhtautumista Persianlahden sotaan ja erityisesti sodan keskeisiin osapuoliin Irakiin ja Yhdysvaltoihin.

⁷⁸ Girvin 2008

⁷⁹ Mickelson 2015, 150.

⁸⁰ Girvin 2008.

2 Irak Suomen ja Irlannin poliitikkojen arvosteltavana

Suomen ja Irlannin parlamenteissa käsiteltiin Persianlahden sodan aikana paljon eri valtioiden osallisuutta sodan tapahtumiin. Vaikka sotaan ja sen tapahtumiin vaikuttivat useat eri valtiot, sodan keskeisimmät osapuolet olivat sodan elokuussa 1990 aloittanut Irak ja Persianlahden tapahtumiin aktiivisesti osallistunut Yhdysvallat. Onkin varsin luonnollista, että Suomessa ja Irlannissa käsiteltiin eniten juuri näiden kahden maan toimia Persianlahden sodassa. Tässä luvussa käydään läpi tapaa, jolla Suomen eduskunnassa ja Irlannin oireachtissa käsiteltiin presidentti Saddam Husseinin johtamaa Irakia. Sodan aloittanut ja yksinvaltaisesti hallittu Irak sai osakseen Suomessa ja Irlannissa lähes yksinomaan arvostelua, joskin tämän arvostelun intensiivisyys vaihteli jossain määrin maittain, mutta ennen kaikkea Suomen ja Irlannin vasemmistopuolueiden ja keskusta- ja oikeistopuolueiden kesken. Näin ollen onkin sopivaa käsitellä Suomen ja Irlannin poliittista keskustaa ja oikeistoa yhtenä kokonaisuutena eli keskustaoikeistona. Lisäksi Irakin arvostelu muuttui molemmissa maissa sitä ankarammaksi, mitä pitemmälle kriisi Persianlahdella venyi.

2.1 Maltillisesta arvostelusta ankaraa kritiikkiin

Persianlahden sodan aloittanutta Irakia arvosteltiin niin Suomessa, kuin Irlannissakin läpi koko sodan ajan. Irakin arvostelussa on kuitenkin havaittavissa eri vaiheita, joissa arvostelun intensiivisyys vaihteli huomattavasti. Vuoden 1990 elokuussa ja syyskuussa Irakin arvostelu oli Suomessa ja Irlannissa vielä melko maltillista. Suomessa Keskustan Esko Aho esimerkiksi totesi syyskuussa Irakin rikkoneen kansainvälisiä sääntöjä korostaen, että olisi Yhdistyneiden Kansakuntien ja sen jäsenmaiden etu saada Irak vetäytymään valloittamiltaan alueilta⁸¹. Myös Irlannissa ulkoministeri James "Gerry" Collins oli elokuussa maltillisella linjalla. Collinsin mukaan Irakin hyökkäys Kuwaitiin oli järkyttänyt maailmanyhteisöä eikä Collinsin mukaan ollut mitään todisteita siitä, että Kuwaitissa olisi tapahtunut sellaista kansannousua, jonka perusteella Irak väitti tunkeutuneensa maahan. Collins piti myös valitettavana Irakin tapaa käyttää muiden maiden huolta kansalaisten turvallisuudesta heikentämään kansainvälisen yhteisön kykyä vastata Irakin toimiin.⁸² Ahon ja Collinsin puheenvuorot olivat sävyiltään hyvin neutraaleja, sillä molemmat tyytyivät vain kuvaamaan Irakin hyökkäystä Kuwaitiin ja Collinsin tapauksessa kumoamaan Irakin esittämiä virheellisiä väitteitä Kuwaitin tilanteesta. Tämän lisäksi Aho ja Collins korostivat puheenvuoroissaan myös muun maailman tuomineen Irakin toimet.

⁸¹ PTK 87/1990 vp, E. Aho, 18.9.1990, 2700.

⁸² Dáil Éireann debate, 29.8.1990, Vol. 401 No. 9, Middle East Situation: Statements, G. Collins.

Vetoaminen Irakin saamaan kansainväliseen tuomioon olikin yleinen osa Suomessa ja Irlannissa ilmennyttä Irakin arvostelua Persianlahden sodan alussa. Muun muassa Suomen ulkoministeri Pertti Paasio korosti, että arabimaiden enemmistö oli myös tuominnut Irakin toimet⁸³. Samoin toimi Irlannin energiaministeri Robert Molloy, jonka mukaan sekä YK, että Euroopan yhteisö olivat toimineet oikein tuomitessaan Irakin toimet⁸⁴. Molemmissa maissa esiintyi kuitenkin jo sodan alussa myös hyvin voimakasta Irakin arvostelua. Sosiaalidemokraattien Markus Aaltonen esimerkiksi piti Kuwaitin tapahtumia osoituksena valloitushaluisen sotakoneiston käytöstä taloudellisen etujen turvaamiseen⁸⁵. Des Hanafin Fianna Fáilista taas vertasi Saddam Husseinia Hitleriin muun muassa propagandan ja juutalaisten syyttämisen suhteen. Hanafin syytti Husseinia myös valehtelusta Kuwaitin kansannousun suhteen.⁸⁶

Persianlahden sodan alussa Irakin arvostelu oli Suomessa ja Irlannissa todennäköisesti melko lievää siksi, että molemmissa maissa toivottiin kriisiin diplomaattista ratkaisua eikä haluttu ennen aikaisesti tuomita Irakia liian ankarasti. Irlantilaisten maltillisiin kannanottoihin vaikutti varmasti myös se, että maan kansalaisia pidettiin panttivankeina Irakissa konfliktin alussa; suomalaiset panttivangit Irak oli vapauttanut jo 19. elokuuta 1990⁸⁷. Irlantilaisten parlamentaarikot saattoivatkin olla kriisin alussa maltillisia Irakin arvostelun suhteen, koska he halusivat edistää oman maansa kansalaisten vapauttamista.

Kriisin pitkittyessä asenteet Irakia kohtaan kuitenkin kovenivat. Marraskuussa Kokoomuksen Ben Zyskowitz kuvasi Irakin hyökkäystä Kuwaitiin ryöstöretkeksi ja totesi Persianlahden tilanteen johtuvan yksinomaan Irakin aggressiivisuudesta ja siitä, että Irak, suurempana ja vahvempana, oli miehittänyt itseään heikomman Kuwaitin⁸⁸. Tammikuussa taoiseachan Charles Haughey oli myös hyvin samoilla linjoilla. Haugheyn kuvasi Irakin hyökkäystä Kuwaitiin brutaaliksi ja ennennäkemättömäksi tapahtumaksi YK:n aikana, syyttäen samalla Irakia myös kaikkien diplomaattisten ratkaisuyritysten vesittämisestä⁸⁹.

Irakin esittämät syyt Kuwaitin valtaukselleen eivät myöskään vakuuttaneet Suomen ja Irlannin poliitikkoja. Saddam Hussein oli 12. elokuuta 1990 lähtien yrittänyt linkittää Kuwaitin tilanteen ratkaisemisen Palestiinan kysymykseen, vaatien Israelia vetäytymään Gazasta ja Länsirannalta,

⁸³ PTK 87/1990 vp, P. Paasio, 18.9.1990, 2748.

⁸⁴ Dáil Éireann debate, 29.8.1990, Vol. 401 No. 9, Middle East Situation: Statements (Resumed), R. Molloy.

⁸⁵ PTK 88/1990 vp, M. Aaltonen, 19.9.1990, 2874.

⁸⁶ Seanad Éireann debate, 29.8.1990, Vol. 126 No. 7, Middle East Situation: Statements, D. Hanafin.

⁸⁷ Freedman ja Karsh 1993, 137–140.

⁸⁸ PTK 132/1990 vp, B. Zyskowitz, 27.11.1990, 4548.

⁸⁹ Dáil Éireann debate, 18.1.1991, Vol. 404 No. 3, Gulf Conflict: Motion, C. Haughey.

ennen kuin Irak vetäytyisi Kuwaitista⁹⁰. Suomessa ja Irlannissa ei kuitenkaan uskottu Husseinin olleen oikeasti kiinnostunut Palestiinan tilanteesta. Joulukuussa Sulo Aittoniemi Suomen Maaseudun Puolueesta ei esimerkiksi uskonut Irakin hyökänneen Kuwaitiin palestiinalaisten tähden⁹¹. Myös Irlannissa Labourin Proinsias De Rossa oli vakuuttunut siitä, ettei Palestiina ollut todellinen syy Irakin hyökkäykseen Kuwaitia vastaan⁹². Persianlahden tilanteen pitkittyessä myös kritiikki Saddam Husseinia vastaan kasvoi. Kristillisen Liiton Toini Kankaanniemi esimerkiksi koki tarpeelliseksi asettaa kovat vastatoimet diktaattori Saddam Husseinia vastaan⁹³. Fianna Fáilin Don Lydon taas toi omassa puheenvuorossaan esiin Husseinin rikoksia, kuten kemiallisten aseiden käyttämisen Irakin kurdivähemmistöä vastaan. Lisäksi Lydon arvioi, ettei Husseinia kiinnostanut käyttää maansa öljyvaroja kansalaistensa hyvinvoinnin parantamiseen, vaan oman armeijansa kehittämiseen.⁹⁴

Suomalaisten ja irlantilaisten poliitikkojen kasvavaa kriittisyyttä Irakia kohtaan selittää todennäköisesti Irakin omat toimet ja käytös Persianlahden sodan aikana. Irakin päätös estää maassa olleiden ulkomaalaisten poistuminen oli jo itsessään tuomittavaa, mutta se, kuinka Irak käytti ulkomaalaisia panttivankejaan kriisissä hyväkseen lisäsi varmasti kriittisyyttä maan hallitusta kohtaan. Irak esimerkiksi kohteli eri tavoin länsi- ja kehitysmaiden panttivankeja, päästäten kehitysmaiden kansalaisten pois Kuwaitista vain muutama viikon maan valloituksen jälkeen. Näin toimiessaan Irak pyrki hankkimaan itselleen kehitysmaiden sympatiat puolelleen esiintymällä länsimaisen imperialismin uhrina. Irak myös syytti Yhdysvaltoja ja Iso-Britanniaa panttivankien tilasta ja väitti vapauttavansa vangit heti, kun länsimaat vetäisivät joukkonsa Persianlahdelta ja antaisivat turvatakuut Irakille. Panttivankipelillään Irak yritti myös hajottaa länsimaiden yhtenäisyyttä vapauttamalla Suomen, Ruotsin ja Itävallan kansalaisten 19. elokuuta, sillä perusteella että nämä maat eivät olleet lähettäneet joukkoja tai aseita Lähi-itään. Eniten kansainvälistä arvostelua Irakin panttivankipelissä keräsivät kuitenkin Saddam Husseinin vierailut panttivankien luokse. Vierailuillaan Hussein selitti panttivangeille, miksi heidän läsnäolonsa edisti rauhaa ja esitti olevansa huolissaan ”vieraidensa” hyvinvoinnista.⁹⁵

Panttivankipelien lisäksi muutkin Irakin toimet kriisin aikana todennäköisesti lisäsivät Suomessa ja Irlannissa kriittisiä asenteita Irakia kohtaan. Irak ei esimerkiksi osoittanut kriisin aikana

⁹⁰ Gause 2010, 108.

⁹¹ PTK 156/1990 vp, S. Aittoniemi, 14.12.1990, 5430–5431.

⁹² Dáil Éireann debate, 18.1.1991, Vol. 404 No. 3, Gulf Conflict: Motion, P. De Rossa

⁹³ PTK 156/1990 vp, T. Kankaanniemi 14.12.1990, 5431.

⁹⁴ Seanad Éireann debate, 24.1.1991, Vol. 127 No. 7, Gulf Conflict: Motion, D. Lydon.

⁹⁵ Freedman ja Karsh 1993, 71,73,75–78,81

minkäänlaista todellista valmiutta neuvotella Kuwaitin tilanteesta. Neuvotteluissa Irakin nimittäin vain esitti omia vaatimuksiaan koskien esimerkiksi pakotteiden purkamista ja Lähi-idän rauhanprosessia. Samalla Irak ei kuitenkaan osoittanut mitään valmiutta joustaa ja piti itsepintaisesti kiinni valtaamastaan Kuwaitista. Jopa neuvottelupäivistä ja Kuwaitin edustajien läsnäolosta neuvotteluissa Irakin onnistui saada riita aikaiseksi ulkovaltojen edustajien kanssa.⁹⁶

Irak uhkaileva käytös vuoden 1991 tammikuussa edeltänyttä liittouman hyökkäystä oli myös omiaan kasvattamaan kriittisyyttä maata kohtaan. Irakin johto uhkaili sodasta tulevan toinen Vietnam eli pitkä ja verinen sota, jota amerikkalaiset eivät kestäisi. Irakin mediassa myös kehoitettiin irakilaisia valmistautumaan pyhään sotaan. Irakin johto uhkasi myös ampuvansa Israelia ohjuksilla, jos liittouma hyökkäisi Irakia vastaan.⁹⁷

Persianlahden sodan aikaisten toimien lisäksi Irakin hallitus oli hankkinut itselleen kansainvälisesti pahamaineisen maineen jo ennen vuotta 1990. Irakissa vuonna 1968 vallankaapannut Baath-puolue oli valtakautensa alusta asti vienyt maata kohti julmaa diktatuuria vainoamalla sen valtaa eniten uhkaavia tahoja: Irakin kommunisteja ja kurdeja. Kommunistit olivat kuitenkin vuoteen 1974 mennessä liittoutuneet Baathin kanssa, sillä Baath tarvitsi kommunisteja kansallistaakseen Irakin öljyteollisuuden ja parantaakseen välejäan Neuvostoliittoon. Kurdeja Baath ei sen sijaan onnistunut värväämään puolelleen, vaikka puolue lupasikin taata kurdeille kielelliset ja kansalliset oikeudet sekä mahdollisuuden hallita alueitaan itse. Kurdit eivät nimittäin olleet pitkällä aikavälillä valmiita jäämään Irakin alaisuuteen ja vuonna 1974 Baathin ja kurdien välit huononivat, kun viisi kurdiministeriä korvattiin Baathille uskollisilla kurdeilla. Irakin hallituksen surmatessa 11 merkittävää kurdia 11. huhtikuuta 1974 kurdien johtaja Mulla Mustafa Barzani julisti avoimen sodan Irakia vastaan. Iranin uhka hillitsi aluksi Irakin kykyä iskeä kurdeja vastaan, mutta kun Irak ja Iran saivat keskinäiset kiistansa sovittua maaliskuussa 1975 Irak pystyi keskittämään kaikki voimansa kurdeja vastaan ja kukistamaan kurdikapinan kesällä 1975.⁹⁸

Baath ei kuitenkaan tyytynyt pelkästään vainoamaan sen valtaa uhkaavia tahoja vaan myös tavallisia irakilaisia. Varsin pian vuoden 1968 vallankaappauksen jälkeen Irakissa käynnistyi pidätysaalto ja maassa alkoi liikkua huhuja kidutuksista. Baathin kontrolli ei kuitenkaan jäänyt vain väkivallan tasolle, sillä tavallisten irakilaisten elämää yritettiin kontrolloida myös muilla tavoilla, esimerkiksi rajoittamalla pukeutumista ja estämällä ulkomaisten kanssa naimisiin menneiltä pääsy

⁹⁶ Freedman ja Karsh 1993, 69–72, 160–161, 177–178, 244–245, 264–266

⁹⁷ Freedman ja Karsh 1993, 276–278, 331–332.

⁹⁸ Franzen 2020, 206–209, 211, 218–222, 231–232.

valtionvirkoihin.⁹⁹ Hallituksen epäsuosioon joutuneilta saatettiin myös estää harjoittamasta elinkeinojaan ja evätä palveluita¹⁰⁰. Tavalliset irakilaiset joutuivat myös puoleen valvonnan kohteeksi ja mahdollisia uhkatekijöitä Baathille valvottiin sekä informanttien, että teknologian avulla¹⁰¹.

Baathin hallinto Irakissa olikin osoittautunut hyvin julmaksi, mutta tilanne maassa paheni entisestään Saddam Husseinin noustessa valtaan vuonna 1979. Hussein oli jo ennen valtaannousuaan ollut keskeinen vallankäyttjä Baathissa ja toiminut tehtävissään väkivaltaisesti ja itsevaltaisesti. Valtaan noustuaan Hussein jatkoi aiemmin omaksumallaan linjallaan, teloittaen vastustajansa puolueen sisällä ja nimittäin heidän tilalleen omia luottomiehiään, joista monet olivat hänen sukulaisiansa. Husseinin johdolla Irak muuttuikin yhden puolueen diktatuurista yhden miehen henkilökultiksi.¹⁰²

Irakilaisten lisäksi Husseinin julmuuksista joutuivat kärsimään myös naapurimaa Iranin kansalaiset vuosina 1980–1988 käydyssä Irakin-Iranin sodassa. Vuoden 1979 Iranin islamilainen vallankumous inspiroi shiiamuslimeja kapinoimaan sunnihallitsijoita vastaan ympäri Lähi-itää, mukaan lukien Irakissa. Shiiojen tyytymättömyyden ilmaisu, joita Iran vielä lietsoi, ymmärrettävästi pelottivat Husseinia, mutta samalla Hussein näki Iranin vallankumouksessa tilaisuuden parantaa kansainvälistä asemaansa Iranin kustannuksella. Irakin ja Iranin välien pysyessä huonoina Hussein päätti hyökätä vallankumouksen heikentämän Iraniin 22. syyskuuta 1980.¹⁰³

Ylivoimastaan huolimatta Irak ei saanut nopeaa voittoa Iranista ja pian sota muuttui opportunistisesta sotaretkestä taisteluksi Hussein hallituksen selviytymisestä. Tässä taistelussa Hussein ei kaihtanut mitään keinoja, hänen pommittaessa Iranin kaupunkeja sekä iskiessä Iranin öljynvientiin toivoen näin saavansa maailman huomion kiinnittymään sotaan ja siten painostavan Irania rauhaan. Iran vastasi Irakin toimiin samalla mitalla, mutta Irak pystyi toteuttamaan iskujaan tehokkaammin saadessaan aseapua ulkomailta.¹⁰⁴

Vuonna 1984 sota jäi pattitilanteeseen, mutta vuonna 1988 Iranilla ei enää ollut voimia painostaa Irakin asemia ja sota kääntyi Irakin eduksi. Sotaonnen kääntyminen ei kuitenkaan hillinnyt Husseinin toimia Iranin siviiliväestö vastaan Irakin pommittaessa Teheranin maaliskuussa 1988. Pommitukset aiheuttivat iranilaisissa suurta pelkoa, sillä he pelkäsivät Irakin käyttävän kemiallisia

⁹⁹ Franzen 2020, 212–213

¹⁰⁰ Faust 2015, 153.

¹⁰¹ Franzen 2020, 213.

¹⁰² Franzen 2020, 219, 232, 241, 249–251.

¹⁰³ Gause 2010, 46–47, 58–61, 64.

¹⁰⁴ Gause 2010, 64–66, 74–75

aseita. Tämä pelko ei ollut aiheeton, sillä Irak turvautui kemiallisiin aseisiin kevään 1988 vastahyökkäyksessä. Huonossa sotatilanteessa Iran oli valmis hyväksymään YK:n tulitaukoehdotuksen, mutta niskan päälle päässyt Hussein halusi neuvotella kahden kesken Iranin kanssa. Kansainvälinen painostus kuitenkin pakotti Husseinin hyväksymään YK:n tulitaukoehdotus ja Irakin ja Iranin välinen sota päättyi 20.8.1988. Sota oli vaatinut satojentuhansien irakilaisten hengen ja aiheuttanut maalle suuria taloudellisia vaikeuksia saavuttamatta kuitenkaan mitään.¹⁰⁵

Irakin ja Iranin välisessä sodassa myös Irakin kurdit joutuivat kärsimään Husseinin julmuuksista. Sodan aikana kurdit nimittäin nousivat kapinaan ja saivat vuoden 1987 kesällä haltuunsa laajoja alueita Irakin koillisosista. Irakin hallitus reagoi kurdien kapinaan ankarilla kostotoimilla tuhoten kurdien kyliä maan tasalle, karkottaen ja teloittaen kurdeja joukoittain, sekä iskemällä heitä vastaan kemiallisilla aseilla. Lopputuloksena arvioilta 150 000–200 000 kurdia sai surmansa.¹⁰⁶ Irakin yksinvaltainen hallinto olikin osoittanut poikkeuksellista julmuutta sekä omia kansalaisiaan, että ulkomaisia kohtaan niin Persianlahden sodassa, kuin sitä edeltäneinä vuosikymmeninä. Tämän lisäksi maa oli rikkonut useita kansainvälisiä normeja. Näin ollen ei ole mikään ihme, ettei Suomen ja Irlannin parlamenteissa löytynyt juurikaan ymmärrystä sodan aloittaneelle Irakille.

Kansainvälisen yhteisönkin kärsivällisyys Irakin suhteen päättyi 29. lokakuuta 1990, kun YK:n turvallisuusneuvosto antoi päätöslauselma, jossa Irakia vaadittiin vetäytymään Kuwaitista 15. tammikuuta 1991 mennessä. Jos näin ei tapahtuisi, Kuwaitin kanssa yhteistyössä olevat valtiot saisivat käyttää kaikkia keinoja palauttamaan rauha Lähi-itään ja maailmaan. Viime hetken diplomaattiset yritykset kriisin ratkaisemiseksi eivät onnistuneet ja Yhdysvaltojen johdolla liittouma hyökkäsi Irakia vastaan 17. tammikuuta.¹⁰⁷

2.2 Asenteet Irakia kohtaan Desert Stormin aikana

Liittouman sotatoimien alettu oireachtasin asenteet Irakia ja varsinkin presidentti Husseinia kohtaan kiristyivät. Fianna Fáilin senaattori Sean Fallon esimerkiksi kuvasi Saddam Husseinia diktaattoriksi, joka oli kriisin aikana halveksinut kaikkia, jotka olivat yrittäneet auttaa häntä ja arvioi Husseinin itse halunneen jäädä historiaan arabijohtajana, joka oli haastanut koko maailman. Puheenvuorossaan Fallon toi esiin myös monia Husseinin rikoksia, kuten Irakin opposition vainoamisen, myrkykaasun käytön kurdeja vastaan sekä ohjusiskut Israeliin¹⁰⁸. Labourin Pat Upton taas piti järkyttävänä ja vastenmielisenä Irakin tapaa esitellä vangeiksi jääneitä liittouman

¹⁰⁵ Gause 45–46, 75, 83, 85.

¹⁰⁶ Franzen 2020, 284–286.

¹⁰⁷ Freedman ja Karsh 1993, 233–234, 243–245, 268–270.

¹⁰⁸ Seanad Éireann debate, 24.1.1991, Vol. 127 No. 7, Gulf Conflict: Motion, S. Fallon.

sotilaita televisiossa. Upton kritisoi myös Irakin ohjusiskua Israeliin, pitäen sitä Husseinin epätoivoisena yrityksenä parantaa asemaansa.¹⁰⁹ Erityisen ankaraa kritiikkiä Hussein sai Fine Gaelin senaattori Liam Naughtenilta, joka vertasi Irakin presidenttiä Hitleriin sekä kertoi puheenvuorossaan Husseinin julmuuksista, joista olivat saaneet kärsiä niin kuwaitilaiset, panttivangit, kuin myös sodan alettua vangeiksi jääneet liittouman sotilaat¹¹⁰. Naughten ei myöskään säästellyt sanojaan esittäessään hänen mielestään Husseinille sopivaa kohtaloa.

”Tämän kaltaisen tyrannin kanssa me olemme tekemisissä ja meidän ei tulisi pelätä sanoa, että mitä nopeammin hänet hävitetään sen parempi. Minä uskon näin enkä aio pyytää sitä anteeksi. Niin kauan kuin hän on olemassa ja hänellä on valtaa, hän on vaaraksi maailman rauhalle.”¹¹¹

Naughtenin puheenvuorossa erityisen painavaa on hänen käyttämä sana hävittää, joka oli alkuperäisessä englanninkielisessä puheessa *exterminate*. Sanaa *exterminate* käytetään usein puhuttaessa tuhoeläinten, kuten rottien ja torakoiden hävittämisestä. Näin ollen Naughten yhdistää Husseinin vallasta poistamisen tuhoeläinten hävittämiseen.

Vaikka Desert Storm kovensi oireachtasin Irakin vastaisia asenteita, esitettiin Irlannin parlamentissa myös maltillisempia puheenvuoroja. Michael Smith Fianna Fáilista oli esimerkiksi melko maltillisella linjalla tuomiten kyllä Irakin hyökkäyksen Kuwaitiin, muistuttaen sodan alkaneen Irakin aggressioista ja todeten, että sodan lopettaminen oli yksinomaan Irakin hallituksen käsissä¹¹². Smith ei kuitenkaan esittänyt mitään syytä Irakin toimille saatikka kritisoinut Saddam Husseinia. Smithin puoluetoverilta Paschal Mooneylta Husseinin sain jopa jonkin verran tunnustusta. Mooney kyllä arvosteli Saddam Husseinia ja vaati tämän pysäyttämistä, mutta samalla kehotti oireachtasia ja länsimaita tunnustamaan Husseinin merkityksen arabimaailmalle¹¹³.

Suomessa liittouman sotatoimien alku ei koventanut Irakin vastaisia asenteita samalla tavalla, kuin Irlannissa. Tätä eroavaisuutta selittää todennäköisesti kaksi seikkaa. Ensinnäkin Desert Stormin aikana (17.1–28.2) Suomessa ei keskusteltu Persianlahden sodasta yhtä paljon, kuin Irlannissa. Suomalaisilla kansanedustajille ei siten ollut samalla tavalla aikaa esittää kriittisiä kommentteja Irakia ja Husseinia kohtaan, kuin Irlannin parlamentaarikoilla. Toiseksi suomalaiset kansanedustajat olivat jo vuoden 1990 lopussa kiristäneet kantojaan Irakin suhteen. Esimerkiksi ulkoministeri Pertti

¹⁰⁹ Seanad Éireann debate, 24.1.1991, Vol. 127 No. 7, Gulf Conflict: Motion, P. Upton.

¹¹⁰ Seanad Éireann debate, 20.2.1991, Vol. 127 No. 12, Death of Former Members, - Gulf War Statements, L. Naughten.

¹¹¹ Seanad Éireann debate, 20.2.1991, Vol. 127 No. 12, Death of Former Members, - Gulf War Statements, L. Naughten.

¹¹² Seanad Éireann debate, 20.2.1991, Vol. 127 No. 12, Death of Former Members, - Gulf War Statements, M. Smith.

¹¹³ Seanad Éireann debate, 20.2.1991, Vol. 127 No. 12, Death of Former Members, - Gulf War Statements, P. Mooney.

Paasio oli jo joulukuussa arvioinut Irakin pyrkivän hävittämään koko Kuwaitin¹¹⁴. Myös Kristillisen Liiton Toimi Kankaanniemi oli joulukuussa vaatinut kovia vastatoimia diktaattoriksi kutsumalleen Saddam Husseinille¹¹⁵.

Suomalaisten kansanedustajien näkemykset Irakin suhteen pysyivätkin liittouman sotatoimien alettua aivan yhtä ankarina, kuin ne olivat olleet jo joulukuussa. Pääministeri Harri Holkeri esimerkiksi katsoi Irakin räikeästi rikkoneen YK:n peruskirjaa sekä johtaneen piittaamattomuudellaan YK:n tahtoa kohtaa Persianlahden sotaan¹¹⁶. Myös sosiaalidemokraattien Heikki Rinne oli kriittinen Irakia ja Saddam Husseinia kohtaan, antaen tukensa toimille, joilla Hussein pysäytettäisiin ja varoitteli, että toimimattomuus johtaisi siihen, että Irak kehittäisi itselleen ydinaseen.¹¹⁷ Vaikka suomalaiset olivat ryhtyneet arvostelemaan Irakia irlantilaisia aiemmin, ei suomalaisten kritiikki koskaan kehittynyt yhtä ankaraksi, kuin irlantilaisten.

Irakin vastainen arvostelu muuttui siis Suomessa ja Irlannissa sitä ankarammaksi, mitä pitempään tilanne Persianlahdella jatkui. Sodan alussa molemmissa maissa oltiin melko maltillisella linjalla ja tyydyttiin pelkästään tuomitsemaan Irakin toimet eikä esimerkiksi esitetty arvioita Irakin toimien motiiveista tai hyökätty presidentti Husseinia vastaan. Kriisin pitkittyessä arvostelu Irakia kohtaan kuitenkin koveni ja muuttui paljon tuomitsevammaksi sekä Irakin valtiota, että Husseinia kohtaan. Suomalaiset omaksuivat jo joulukuussa 1990 erittäin kriittisen linjan suhteessa Irakiin, kun irlantilaiset pääsivät Irakin arvostelussaan vauhtiin vasta liittouman sotatoimien käynnistyttyä. Tällöin irlantilaiset tosin olivat kritiikissään paljon suomalaisia ankarampia.

2.3 Irakin arvostelun erot vasemmiston ja keskustaoikeiston kesken

Toinen kiinnostava seikka liittyen Suomessa ja Irlannissa ilmenneeseen Irakin arvosteluun on se, kuinka eri tavoin molemmissa maissa vasemmisto ja keskustaoikeisto arvostelivat Irakia. Molempien maiden parlamenteissa Irak sai osakseen laajaa arvostelua toimistaan Persianlahden sodassa, mutta molemmissa maissa vasemmiston ja keskustaoikeiston arvostelun ankaruus kuitenkin erosivat toisistaan huomattavasti.

Suomen ja Irlannin vasemmistossa kyllä tuomittiin Irakin toimet, mutta melko maltillisesti ja usein ilman arvostelevaa retoriikkaa. Demokraattisen Vaihtoehdon kansanedustaja Marjatta Stenius-Kaukonen esimerkiksi tyytyi toteamaan joulukuussa Irakin valloittaneen ja miehittäneen

¹¹⁴ PTK 156/1990 vp, P. Paasio, 14.12.1990, 5390.

¹¹⁵ PTK 156/1990 vp, T. Kankaanniemi, 14.12.1990, 5431.

¹¹⁶ PTK 184/1991 vp, H. Holkeri, 14.2.1991, 6579–6580.

¹¹⁷ PTK 175/1991 vp, H. Rinne, 1.2.1991, 6182.

Kuwaitin¹¹⁸ Proinsias De Rossa Irlannin Labourista oli sen sijaan hiukan kriittisempi. De Rossa sanoi puheenvuorossaan työväenpuolueen tuomitsevan sekä Kuwaitin valtauksen, että Irakin viranomaisten toimet maassa olevien ulkomaalaisten poistumisen estämiseksi. Saddam Husseinin uhkaukseen käyttää kemiallisia De Rossa suhtautui kuitenkin kriittisemmin pitäen sitä häpeällisenä¹¹⁹.

Stenius-Kaukosen ja De Rossan Irakin arvostelu oli kuitenkin huomattavasti lievempää verrattuna keskustaoikeistolaisten poliitikkojen kritiikkiin. Kokoomuksen kansanedustaja Ben Zyskowitz esimerkiksi piti marraskuussa Irakin hyökkäystä Kuwaitiin röyhkeänä ja väitti Irakin ryöstäneen pienen naapurinsa.¹²⁰ Irlannissa Fine Gaelin Alan Shatter oli myös erittäin kriittinen Irakin suhteen arvioiden Irakin tankkien vyöryneen Kuwaitiin viedäkseen maan itsenäisyyden ja alistaakseen Kuwait yhdeksi Irakin provinssiksi¹²¹.

Vasemmiston ja keskustaoikeiston Irakin arvostelut erot eivät kuitenkaan rajoittuneet vain kritiikin ankaruuteen. Vasemmistossa ja keskustaoikeisto niin Suomessa, kuin Irlannissakin erosivat toisistaan myös arvioissaan Irakin hyökkäykseen vaikuttaneiden taustasyiden suhteen. Molemmissa maissa vasemmisto pyrki löytämään syyt Irakin hyökkäykselle Lähi-idän historiasta ja politiikasta. Suomen Kansan Demokraattisen Liiton kansanedustaja Esko Helle esimerkiksi arvioi Lähi-idässä vuosikymmeniä vaikuttaneen jännittyneen tilanteen mahdollistaneen aggressiivisen politiikan¹²². Labourin Michael Higgins taas löysi syyt Persianlahden sotaan kauempaa menneisyydestä uskoen Lähi-idän alueen rakeenteellisten ongelmien ja länsimaisen kolonialismin perinnön johtaneen Kuwaitin valtauksen¹²³ Vasemmistolaisilla poliitikoilla oli tapana myös sysätä vastuuta Persianlahden sodasta muille konfliktien osapuolille. Tällainen syy vierittäminen voitiin ilmaista epäsuorasti, kuten Stenius-Kaukonen teki arvioidessaan, että sota saadaan helposti syttymään, jos ei puolin ja toisin ole valmiutta rauhanomaiseen ratkaisuun¹²⁴. Mutta se voitiin ilmaista myös suoraan, kuten De Rossa teki väittämällä Yhdysvaltojen pyrkineen jo elokuusta asti ratkaisemaan kriisi voimakeinoin¹²⁵.

Keskustaoikeiston suhtautuminen Persianlahden sodan syihin on sen sijaan monimutkaisempi. Varsinkin kriisin alussa Irlannin keskustaoikeistossa esiintyi näkemyksiä, joissa arvioitiin sodan

¹¹⁸ PTK 156/1990 vp, M. Stenius-Kaukonen, 14.12.1990, 5428.

¹¹⁹ Dáil Éireann debate, 29.8.1990, Vol. 401 No. 9, Middle East Situation: Statements (Resumed), P. De Rossa.

¹²⁰ PTK 132/1990 vp, B. Zyskowitz, 27.11.1990, 4548.

¹²¹ Dáil Éireann debate, 29.8.1990, Vol. 401 No. 9, Middle East Situation: Statements (Resumed), A. Shatter

¹²² PTK 132/1990 vp, E. Helle, 27.11.1990, 4548

¹²³ Dáil Éireann debate, 29.8.1990, Vol. 401 No. 9, Middle East Situation: Statements (Resumed), M. Higgins.

¹²⁴ PTK 156/1990 vp, M. Stenius-Kaukonen, 14.12.1990, 5428–5429.

¹²⁵ Dáil Éireann debate, 18.1.1991, Vol. 404 No. 3, Gulf Conflict Motion, P. De Rossa.

taustalla vaikuttavan useita tekijöitä Esimerkiksi Fianna Fáilin senaattori Mick Lanigan näki edustaja Higginsin tapaan Lähi-idän siirtomaamenneisyyden kriisin osasyynä, sillä Laniganin mukaan eurooppalaisten vuonna 1922 piirtämät rajat olivat vuonna 1990 johtaneet kriisin Lähi-idässä¹²⁶. Myös kansainvälisen asekaupan katsottiin olevan osasyys Persianlahden sotaan. Fine Gaelin Joe O'Reilly esimerkiksi koki amerikkalaisten ja venäläisten aseviennin Lähi-itään mahdollistaneet konfliktit alueella¹²⁷. Irlannin keskustaoikeistossa oli kuitenkin jo konfliktin alussa myös niitä, jotka kokivat sodan syiden löytyvän yksistään Irakista. Näin asian koki muun muassa Fianna Fáilin Éamon Ó Cuívín, jonka mukaan syynä Irakin hyökkäykselle oli pelkästään maan halu kontrolloida öljyä¹²⁸.

Kriisin pitkittyessä Irlannin keskustaoikeisto alkoi kuitenkin pitää kasvamassa määrin Irakia ja Saddam Husseinia yksin syynä sotaan. Näin asian koki muun muassa edustaja Jim O'Keefe Fine Gaelista, joka arvioi Saddam Husseinin pyrkivän muut alueen valtiot valloittamalla tekemään itsestään Persianlahden valtiaan¹²⁹. Don Lydon Fianna Fáilista sen sijaan uskoi Husseinin tunkeutuneen Kuwaitiin saadakseen lisää öljytuloja, joilla hän voisi vahvistaa sotakoneistoaan¹³⁰. Jopa Lanigan, joka vielä elokuussa arvioi sodan kumpuvan eurooppalaisten ratkaisusta Lähi-idässä, oli tammikuussa kriittisempi Irakin suhteen. Lanigan edelleen arvosteli brittien harjoittamaa rajanvetoa, mutta korosti samalla, ettei Irakilla ollut mitään historiallisia perusteita pitää Kuwaitia yhtenä provinssinaan. Lanigan tuomitsi myös Irakin ohjusiskut Israelia vastaan ja toivon, että Saddam Hussein saataisiin oikeuden eteen.¹³¹

Suomen keskustaoikeistossa ei sen sijaan esiintynyt Persianlahden sodan aikana samanlaista pohdintaan sodan taustasyistä. Itse asiassa Suomen keskustaoikeistolaiset kansanedustajat olivat jo kriisin alusta asti varmoja, että sota johtui yksinomaan Irakista. Kokoomuksen kansanedustaja Zyskowicz ei esimerkiksi katsonut tarpeelliseksi etsiä syitä Irakin tuomittavalla käytökselle. Zyskowiczin piti myös käsittämättömänä yrityksiä selittää Irakin toimia Palestiinan-tilanteella, pitäen Irakin hyökkäystä Kuwaitiin ainoastaan ahneuksissa tehtynä ryöstöretkenä.¹³² SMP:n Sulo Aittoniemi ei myöskään uskonut Irakin hyökänneen Kuwaitiin Palestiinan takia¹³³. Myös Suomen

¹²⁶ Seanad Éireann debate, 29.8.1990, Vol. 126 No. 7, Middle East Situation: Statements, M. Lanigan.

¹²⁷ Seanad Éireann debate, 29.8.1990, Vol. 126 No. 7, Middle East Situation: Statements, J. O'Reilly.

¹²⁸ Seanad Éireann debate, 29.8.1990, Vol. 126 No. 7, Middle East Situation: Statements, É O'Cuiv.

¹²⁹ Dáil Éireann debate, 18.1.1991, Vol. 404 No. 3, Gulf Conflict Motion. J. O'Keefe.

¹³⁰ Seanad Éireann debate, 24.1.1991, Vol. 127 No. 7, Gulf Conflict: Motion, D. Lydon

¹³¹ Seanad Éireann debate, 24.1.1991, Vol. 127 No. 7, Gulf Conflict: Motion, M. Lanigan.

¹³² PTK 132/1990 vp, B. Zyskowicz, 27.11.1990, 4548.

¹³³ PTK 156/1990 vp, S. Aittoniemi, 14.12.1990, 5430.

kokoomuslainen pääministeri Harri Holkeri koki, että sota Persianlahdella johtui yksinomaan Irakin piittaamattomuudesta YK:ta kohtaan¹³⁴.

On varsin erikoista, että Irlannin keskustaoikeisto oli sodan alussa valmis esittämään sodan taustasyiksi Irakista riippumattomia seikkoja, kun Suomen keskustaoikeistossa ei vastaavasti esiintynyt samanlaista toimintaa missään vaiheessa Persianlahden sotaa. Seuraavat seikat voivat kuitenkin selittää tätä Suomen ja Irlannin keskustaoikeistojen kesken ilmennyttä eroa. Ensinnäkin oireahetasissa käsiteltiin Persianlahden sotaa huomattavasti enemmän, kuin eduskunnassa ja siten irlantilaisilla oli enemmän aikaa julkisesti käsitellä ja sotaa ja sen taustasyitä. Kenties suomalaisetkin olisivat pohtineet monipuolisemmin Persianlahden sodan taustasyitä, jos sotaa olisi käsitelty enemmän eduskunnassa.

Toiseksi Irlannin keskustaoikeisto saattoi kokea juuri Lähi-idän siirtomaamenneisyyden ymmärrettävänä taustatekijänä Persianlahden sodalle, johtuen Irlannin omista kokemuksista osana Iso-Britannian imperiumia. Olihan irlantilaisten vuosisatojen kestänyt elo Englannin/Iso-Britannian halussa sisältänyt halveksuntaa, syrjintää esimerkiksi politiikassa ja lain edessä, maanottoja ja karkotuksia sekä yrityksiä syrjäyttää Irlannin kieli ja kulttuuri.¹³⁵ Suomen historia vieraan vallan alla ei sen sijaan sisällä samanlaisia kipupisteitä. Ensin osana Ruotsia Suomi sai pitää oman kielensä ja virkamieskuntansa, vaikka olikin tiivis osana Tukholmasta hallittua valtakuntaa. Osana Venäjän Keisarikuntaan Suomi taas oli autonominen suuriruhtinaskunta saaden siten säilyttää vanhat lakinsa ja kielensä sekä päättää taloudestaan ja hallinnostaan itse.¹³⁶

2.4 Hyökkäykset Saddam Husseinia vastaan.

Suhtautuminen Saddam Husseinin jakoi myös merkittävästi vasemmistoa ja keskustaoikeistossa Suomessa ja Irlannissa Persianlahden sodan aikana. Suhtautuminen Irakin presidenttiin tosin jakoi myös Suomen ja Irlannin vasemmistoa eri leireihin, sillä Suomessa vasemmistolaiset kansanedustajat eivät arvostelleet Husseinia lainkaan. Vasemmistolaisten kansanedustajien kritiikki suuntautui aina yksinomaan Irakin valtiota kohtaan eikä maan presidentti kohtaan.

Vasemmistolaiset kansanedustajat tyytyivät usein vain toteamaan, että Irak oli toiminut väärin ja tuomittavasti ilman sen suurempaa tuomitsemista¹³⁷. Irlannissa vasemmisto sen sijaan oli valmis arvostelemaan presidentti Husseinia, hänen hallintoaan ja toimia Persianlahden sodassa. Labourin edustaja Higgins muun muassa kuvasi Husseinin hallintoa vähemmistöjä sortavaksi ja terroriin

¹³⁴ PTK 184/1991 vp, H. Holkeri, 14.2.1991, 6580.

¹³⁵ Bartlett 2010, 46, 51–52 87–88, 145, 237–239.

¹³⁶ Engman 2009, 24, 26–27, 91, 95, 98–100, 144–145, 234–235.

¹³⁷ PTK 156/1990 vp, M. Stenius-Kaukonen, 14.12.1990, 5428–5429; PTK 184/1991 vp, E. Laine, 14.2.1991, 6582.

turvautuvaksi¹³⁸. Higginsin puoluetoveri Brendan Ryan taas hyökkäsi Saddam Husseinin henkilöä vastaan kuvaten tätä julmaksi ja raakalaismaiseksi samalla verraten häntä Chilen diktaattori Augusto Pinochetiin ja Romanian diktaattori Nikolai Ceausescuun¹³⁹. Monet Irlannin vasemmistolaiset hyökkäsivät Husseinia arvostelevissa puheenvuoroissaan kuitenkin myös muita tahoja vastaan. Ryan esimerkiksi piti Husseinia Yhdysvaltojen luomuksena¹⁴⁰.

Irlannin vasemmisto kritiikki Husseinia kohtaa oli kuitenkin huomattavasti lievempää verrattuna Suomen ja Irlannin keskustaoikeiston kritiikkiin Irakin presidentti kohtaan. Vaikka keskustaoikeiston arvostelu oli paljon ankarampaa, kuin vasemmiston se kuitenkin kritisoi Husseinia samoista aiheista, hyökäten hänen hallintoansa, toimia ja henkilöä vastaan. Fianna Fáilin Dick Roche esimerkiksi syytti Husseinin käyttäneen Irakia auttamaan tulleita ulkomaalaisia oman valtapelinsä pelinappuloina. Roche tuomitsi myös kovin sanoin Irakin ohjusiskun Israeliin, pitäen sitä yrityksenä laajentaa sotaa sekä todisteena Husseinin valmiudesta käyttää Israelin kansaa omien tavoitteidensa ajamiseen.¹⁴¹ Ruotsalaisen Kansanpuolueen Jörn Donner taas arvosteli Husseinia Lähi-idän tilanteen kriisiytymisestä, koska Donnerin mukaan Irakin johtaja oli itsepintaisesti kieltäytynyt neuvottelemasta¹⁴². Donnerin arvostelu oli toki melko maltillista, mutta on syytä huomata, että hän arvosteli Husseinia jo elokuussa 1990, jolloin Irakin arvostelu oli vielä melko maltillista.

Husseinin toimien lisäksi myös hänen hallintonsa sai osakseen kovaa arvostelua Irlannin ja Suomen keskustaoikeistolta. Senaattori Paschal Mooney Fianna Fáilista ei esimerkiksi säästellyt sanojaan arvostellessaan Husseinin hallintoa, sillä Mooneyn mukaan Hussein oli antanut satojentuhansien irakilaisien kuolla hänen sodassaan Irania vastaan. Mooney arvostelun kohteeksi joutui myös Husseinin kemiallisten aseiden käyttö viattomia miehiä ja naisia sekä vastasyntyneitä vastaan. Hussein oli Mooneyn mielestä myös ajanut öljyrikkaan valtion konkurssin partaalle.¹⁴³ Toini Kankaanniemi Kristillisestä Liitosta taas arvosteli Husseinia seuraavanlaisesti.

”Baltian ohella Persianlahden verinen sota on hankala kysymys niille, jotka ovat tukeneet arabimaiden diktaattorien valtaa. Valitettavasti meiltäkin löytyy niitä, jotka ovat edesauttaneet hirmudiktaattorien Saddam Husseinin ja Jasser Arafatin yhteistä valtapolitiikkaa. Arabikansat ovat kärsineet tähänkin asti diktatuurin mielettömyydestä ja

¹³⁸ Dáil Éireann debate, 29.8.1990, Vol. 401 No. 9, Middle East Situation: Statements (Resumed), M. Higgins.

¹³⁹ Seanad Éireann debate, 24.1.1991, Vol. 127 No. 7, Gulf Conflict: Motion, B. Ryan.

¹⁴⁰ Seanad Éireann debate, 24.1.1991, Vol. 127 No. 7, Gulf Conflict: Motion, B. Ryan.

¹⁴¹ Dáil Éireann debate, 18.1.1991, Vol. 404 No. 3, Gulf Conflict Motion. D. Roche.

¹⁴² PTK 87/1990 vp, J. Donner, 18.9.1990, 2707.

¹⁴³ Seanad Éireann debate, 24.1.1991, Vol. 127 No. 7, Gulf Conflict: Motion, P. Mooney.

ovat joutuneet elämään kurjuudessa ja köyhyydessä johtajiensa eläessä ylenpalttisessa öljyloistossaan varustautuen veriseen taisteluun mielettömänä tavalla”¹⁴⁴

Kankaanniemen puheet Husseinista hirmudiktaattorina ovat selkeästi suunnattu Irakin presidenttiä vastaan. Arviot arabikansojen kärsimyksistä voisivat olla periaatteessa suunnattu muita Lähi-idän diktaattoreja vastaan, mutta seuraavat seikat puhuvat sen puolesta, että myös tämä kritiikki on suunnattu Saddam Husseinia vastaan. Ensinnäkin Kankaanniemi toi tämän näkemyksen esiin puhuessaan Persianlahden sodasta, jonka Saddam Hussein oli aloittanut. Toiseksi puheet öljyloistosta ja veriseen taisteluun varustautumisesta sopivat hyvin pitkälti kuvaamaan vain Saddam Husseinin Irakia. Palestiinalla saatiikka sen johtajalla Jasser Arafatilla ei ollut öljyvaroja, joilla kerryttää itselleen luksusta. Muut Persianlahden valtiot, kuten Saudi-Arabia ja Kuwait, olivat Irakin tapaan myös rikkaita öljystä, mutta niiden asevarustelu oli Irakiin verrattuna melko vaatimatonta.

Hyökkäyksissä Saddam Husseinin henkilöä vastaan Suomen ja Irlannin keskustaoikeistolaiset poliitikot sen sijaan erosivat hiukan toisistaan Irlannin keskustaoikeiston arvostellessa useaan otteeseen Husseinia henkilönä. Fianna Fáilin Martin Cullen piti Husseinia täysin julmana diktaattorina, joka ei välittänyt pätkääkään muiden valtioiden asukkaiden tai edes omien kansalaisten elämästä¹⁴⁵. Myös Husseinin todellisuudentaju asetettiin Irlannin keskustaoikeiston toimesta kyseenalaiseksi. Cullenin puoluetoveri Tony McKenna esimerkiksi piti Husseinia suuruudenhulluna, joka kuvitteli voivansa voittaa kaikki maailman valtiot¹⁴⁶. Suomessa hyökkäykset Husseinin henkilö kohtaan olivat harvinaisempia, mutta eivät olemattomia. Syytihan Kankaanniemi epäsuorasti Husseinia ylenpalttisesta elämäntyylistä¹⁴⁷. SMP:n Sulo Aittoniemi taas vertasi Husseinia Saksan diktaattori Adolf Hitleriin vaatiessaan, että Husseinille tulisi asettaa suitset suuhun, kuten Hitlerille olisi pitänyt aikanaan asettaa¹⁴⁸. Myös Irlannissa keskustaoikeistolla oli tapana verrata Husseinia Hitleriin. Näin toimi muun muassa Fianna Fáilin Des Hanafin, joka vertasi Husseinin televisiopropagandaa Hitlerin 1930-luvun lopun propagandaan ja arvioi molempien koettavan laittaa kaiken juutalaisten syyksi¹⁴⁹. Toinen Fianna Fáilin senaattori Don Lydon taas koki Hussein muistuttavan Hitler siinä suhteessa, että Hitlerin tapaan Husseininkin piiloutui bunkkeriinsa eikä välittänyt siitä, mitä hänen kansalleen tapahtui¹⁵⁰.

¹⁴⁴ PTK 173/1991 vp, T. Kankaanniemi, 31.1.1991, 6076.

¹⁴⁵ Seanad Éireann debate, 20.2.1991, Vol. 127 No. 12, Death of Former Members, - Gulf War: Statements, M. Cullen

¹⁴⁶ Seanad Éireann debate, 24.1.1991, Vol. 127 No. 7, Gulf Conflict: Motion, T. McKenna.

¹⁴⁷ PTK 173/1991 vp, T. Kankaanniemi, 31.1.1991, 6076.

¹⁴⁸ 132/1990 vp, S. Aittoniemi, 27.11.1990, 4548.

¹⁴⁹ Seanad Éireann debate, 29.8.1990, Vol. 126 No. 7, Middle East Situation: Statements, D. Hanafin

¹⁵⁰ Seanad Éireann debate, 20.2.1991, Vol. 127 No. 12, Death of Former Members, - Gulf War: Statements, D. Lydon.

Husseinin vertaaminen Hitleriin on historiapolitiikan kannalta mielenkiintoinen ilmiö liittyen Persianlahden sodan käsittelyyn Suomessa ja Irlannissa. Seppo Hentilän mukaan historiaa käytetään usein politiikassa argumentoimaan omia näkemyksiään ja oikeuttamaan tiettyjä toimia¹⁵¹.

Vertaamalla Husseinia Hitleriin Suomen ja Irlannin keskustaoikeistolaiset poliitikot pyrkivät epäilemättä oikeuttamaan kansainvälisen yhteisön kovat toimet Irakia vastaan. Se, että molemmissa maissa päädyttiin vertaamaan Husseinia Hitleriin taas muodostaa mielenkiintoisen yhtymänkohdan Suomen ja Irlannin ymmärryksessä historian suhteen. Käyttämällä Hitleriä Husseinin toimien tuomitsemiseen on täysin ilmeistä, että Suomessa ja Irlannissa pidettiin Hitlerin menneisyydessä tekemiä toimia tuomittavina ja pahoina. Kuten luvussa 4.3 käy ilmi Suomen ja Irlannin kokemukset toisesta maailmansodasta, kuitenkin eroavat toisistaan huomattavasti ja näin ollen Hitlerin käyttäminen lyömäaseena Husseinia vastaan vaikuttaa hiukan erikoiselta. Toisaalta, kuten Hentilä on korostanut, menneisyys ja siihen suhtautuminen ei yhdistä vain yhteisöä ja kansakuntaa, vaan voi yhdistää myös kokonaisia kulttuuripiirejä¹⁵². Toisen maailmansodan merkitystä läntistä kulttuuripiiriä yhdistävänä tekijänä taas ei voida aliarvioida ja siten on varsin ymmärrettävää, miksi historiapolitiikan näkökulmasta keskustaoikeisto Suomessa ja Irlannissa päätyi vertaamaan Husseinia ja Hitleriä keskenään.

Käytännön näkökulmasta Suomen ja Irlannin keskustaoikeiston tapa yhdistää Hussein ja Hitler toisiinsa on sen sijaan hankalampaa selittää. Moinen yhdistäminen nimittäin piti sisällään erittäin ankaran tuomitsemisen, mutta tästä huolimatta kummassakaan maassa ei ollut mitään halukkuutta osallistua Persianlahden sotaan. Tätä ilmiötä voi kuitenkin selittää tarkemmin Länsi-Euroopan keskustaoikeistossa ilmennyt tapa suhtautua kansainväliseen politiikkaan kylmän sodan aikana. Ennen tämän käsittely lienee kuitenkin syytä tutustua Irakin arvostelussa kahteen omalla tavallaan valtavirrasta poikkeaviin tapauksiin: Suomen Sosiaalidemokraattiseen Puolueeseen ja Irlannin oireachtasin sitoutumattomiin senaattoreihin

2.5 Irakin arvostelun poikkeavuudet

Toisin kuin muut Suomen vasemmistopuolueet ja Irlannin Labour, SDP hyökkäsi erittäin ankarasti Irakia ja Husseinia vastaan ja poikkesi siten vasemmiston valtavirrasta, joka oli Irakin arvostelun suhteen keskustaoikeistoa maltillisempaa. Holkerin hallituksen SDP-taustainen ulkoministeri Pertti Paasio esimerkiksi arvioi Irakin pyrkivän ei ainoastaan valloittamaan vaan hävittämään koko Kuwaitin kansakunnan ja valtion ja liittämään Kuwaitin Irakiin¹⁵³. Paasion puoluetoveri Markus

¹⁵¹ Hentilä 2001, 28.

¹⁵² Hentilä 2001, 28.

¹⁵³ PTK 156/1990 vp, P. Paasio, 14.12.1990, 5390.

Aaltonen sen sijaan näki Kuwaitin tapahtumien olevan osoitus valloitushaluisen sotakoneiston pyrkimyksistä turvata taloudelliset etunsa¹⁵⁴. Ankarinta kritiikkiä Irakille SDP:stä antoi kuitenkin Heikki Rinne.

”Herra puhemies! Vaikkei tämä ole välikysymyksen aihe, mutta joka tapauksessa kun se nyt otettiin täällä esille, vastaan. On aivan selvä asia, että jos me annamme Husseinin kehittää ydinaseen, mannertenvälisen ohjuksen ja ulottuvan sukellusvenelaivaston, me olemme pian siinä tilanteessa, että meidän on täysin mahdoton menetellä muulla tavalla kuin ruveta virkkaamaan rukousmattoa itsellemme ja rakentamaan moskeijaa ydinaseuhan alla. Minä ainakin olen tukemassa niitä toimenpiteitä, joilla se eliminoidaan ja tehdään mahdottomaksi. Stalin olisi pitänyt pysäyttää Gruusiassa ja Hitler Münchenissä, ja nyt on korkea aika pysäyttää Hussein”¹⁵⁵

SDP:n ankara suhtautuminen Irakiin johtui varmasti osittain puolueen asemasta Holkerin hallituksessa, jossa sen oli hallituksen yhtenäisyyden ja kenties jopa Suomen ulkopolitiikan uskottavuuden nimissä omaksuttava ankara linja suhteessa Irakiin. Muilla Suomen vasemmistopuolueilla ja Irlannin Labourilla ei ollut tällaisia haasteita, sillä ne olivat oppositiossa ja saattoivat siten kommentoida Persianlahden tilannetta ilman hallitusvastuun painetta. Toisaalta Aaltosen ja Rinteen erittäin kriittiset kommentit tulivat todennäköisesti täysin sydäimestä ja olivat siten riippumattomia SDP:n asemasta hallituksessa.

Irlannin sitoutumattomat edustajat sen sijaan poikkesivat jossain määrin sekä Suomessa, että Irlannissa ilmenneestä laajasta kritiikistä Irakin suhteen, sillä he toisinaan jopa vähintäänkin ymmärsivät Irakia. Sitoutumattomien John Murphy esimerkiksi koki, että Saddam Husseinin ehdotus keskustella Kuwaitin kriisin ohella myös muista Lähi-idän ongelmista, kuten Palestiinasta ja amerikkalaisjoukkojen vetäytymisestä Saudi-Arabiasta sisälsi totuuden siemenen¹⁵⁶. Toinen sitoutumattomien senaattori David Norris sen sijaan antoi Husseinille tunnustusta siitä, että tämä oli ilmaissut olevansa valmis neuvottelemaan ja käsittelemään kaikkia asioita. Puheenvuorossaan Norris myös arvosteli länttä siitä, ettei sillä ollut järkeä tarttua tähän tarjoukseen.¹⁵⁷

Norrista ja Murphy ei kuitenkaan voida pitää minään Irakin puolustajina. Murphy esimerkiksi piti Saddam Husseinia ”pahiksena”¹⁵⁸. Norris taas toi omassa puheenvuorossa esiin Irakin ihmisoikeusrikokset ja arvosteli Irlannin päätöstä pitää yllä suurlähetystä Irakissa tietoisina maan

¹⁵⁴ PTK 88/1990 vp, M. Aaltonen, 19.9.1990, 2874.

¹⁵⁵ PTK 175/1991 vp, H. Rinne, 1.2.1991, 6182.

¹⁵⁶ Seanad Éireann debate, 29.8.1990, Vol. 126 No. 7, Middle East Situation: Statements, J. Murphy

¹⁵⁷ Seanad Éireann debate, 29.8.1990, Vol. 126 No. 7, Middle East Situation: Statements, D. Norris

¹⁵⁸ Seanad Éireann debate, 29.8.1990, Vol. 126 No. 7, Middle East Situation: Statements, J. Murphy

ihmisoikeusrikkomuksista. Norris oli myös sitä mieltä, että Irakia Kuwaitissa kiinnosti vain sen öljy.¹⁵⁹ Mikä sitten sai Norrisin ja Murphyn esittämään tällaisia puheenvuoroja Irakista ja Husseinista? Yksi syy tähän voi olla se, että Murphy ja Norris olivat molemmat sitoutumattomia ja siten vapaampia esittämään omia näkemyksiään Persianlahden tilanteesta verrattuna puolueiden parlamentaarikkoihin. Lisäksi on syytä huomioida, että Norris ja Murphy toivat näkemyksensä esiin elokuun loppupuolella, jolloin Irakin arvostelu oli vielä varsin lievää ja kenties tässä vaiheessa myös Irakin ymmärtävien kantojen esittäminen oli jossain määrin hyväksyttävää.

Vaikka Irlannin sitoutumattomat esittivätkin jossain määrin Irakia ymmärättäviä kantoja, niin selkeä enemmistö Suomen ja Irlannin poliitikoista olivat täysin kriittisiä Irakin suhteen. Erot maiden parlamenttien sisällä muodostuivatkin arvostelun intensiivisyyden eikä mielipide-erojen suhteen. Molemmissa maissa vasemmisto ja keskustaoikeisto tuomitsivat Irakin toimet, joskin keskustaoikeisto oli kritiikissään paljon vasemmiston ankarampaa. Tämä ilmiö on kuitenkin jo itsessään varsin erikoinen, sillä luulisi, että molemmissa maissa puolueet, laidasta laitaan, olisivat tuominneet ankarasti sodan aloittaneen ja erittäin yksinvaltaisesti hallitun Irakin toimet. Tätä Suomessa ja Irlannissa ilmennyttä kahtiajakautunutta suhtautumista Irakiin voi kuitenkin ymmärtää tutustumalla tarkemmin siihen tapaan, jolla Länsi-Euroopan vasemmisto- ja keskustaoikeistopuolueet suhtautuivat kylmän sodan vuosina Irakin kaltaisiin kolmannen maailman valtioihin ja kansainvälisen politiikan kiistoihin.

2.6 Länsi-Euroopan puolueet ja niiden asenteet kolmannen maailman suhteen

Kylmän sodan vuosina monet Länsi-Euroopan vasemmistopuolueet suhtautuivat varsin ymmärtäväisesti moniin kolmannen maailman valtioihin ja ryhmittymiin, jotka julistivat taistelevansa kolonialismia ja Yhdysvaltojen ylivaltaa vastaan, huolimatta näiden autoritäärisistä piirteistä. Tunnetuin esimerkki tällaisesta toiminnasta lienee Olof Palmen ja hänen johtamat Ruotsin sosiaalidemokraatit, joiden johdolla Ruotsi, ensimmäisenä länsimaana, päätti tunnustaa Pohjois-Vietnamin vuonna 1968¹⁶⁰. Vietnamin sota ei kuitenkaan ollut ensimmäinen kerta, kun Länsi-Euroopan vasemmisto oli osoittanut tukea ja ymmärrystä kolonialismin vastaisille voimille. Länsi-Saksan vasemmistopiirit olivat nimittäin jo 1950-luvulla arvostelleet ankarasti Ranskan sotaa Algeriassa ja ilmaisseet tukensa Kansalliselle vapautusrintamalle FNL:lle¹⁶¹. Vielä 1980-luvullakin, jolloin Vietnamin sota ja siirtomaavalta olivat päätyneet, Länsi-Euroopan vasemmistopiirit olivat

¹⁵⁹ Seanad Éireann debate, 29.8.1990, Vol. 126 No. 7, Middle East Situation: Statements, D, Norris.

¹⁶⁰ Makko 2012, 69.

¹⁶¹ Von Bulow 2016, 126.

valmiita tukemaan vallankumouksellisia liikkeitä. Hyvänä esimerkkinä tästä on Nicaraguan sandinistien saama tuki ja ymmärrys monilta Länsi-Euroopan johtavilta vasemmistopoliitikoilta, kuten Palmelta ja Itävallan liittokansleri Bruno Kreiskyttä¹⁶².

Kenties Suomen ja Irlannin vasemmistolaiset näkivät Saddam Husseinin Irakissa jotain samaa, mitä Länsi-Euroopan vasemmistopuolueet olivat nähneet monissa kylmän sodan aikaisissa vallankumouksellisissa maissa. Tätä arvioita tukee taas se seikka, että Irak oli harjoittanut niin Baathin, kuin Husseininkin johdolla politiikkaa, jolla oli monia yhtäläisyyksiä muiden Länsi-Euroopan vasemmiston tukemien valtioiden harjoittamaan politiikkaan. Irak oli esimerkiksi luonut Baathin vallanaikaan läheiset välit Neuvostoliittoon, ja itäblokin maihin saaden niistä taloudellista, teknistä ja aseellista tukea¹⁶³. Samalla tavalla oli toiminut myös Pohjos-Vietnamin, joka sai huomattavaa tukea Neuvostoliitolta ja Kiinalta. Myös Nicaraguan sandinistit olivat 1980-luvulla luoneet läheiset välit Kuubaan ja Neuvostoliittoon.¹⁶⁴

Irakissa ja muissa Länsi-Euroopan vasemmiston tukemissa maissa suoritettiin myös suuria kansallistamisprojekteja, joissa maan taloudelle merkittäviä aloja otettiin valtion haltuun. Irakissa tämä tapahtui vuonna 1972, kun maan öljyntuotanto kansallistettiin¹⁶⁵. Myös Algeriassa toteutettiin suuria kansallistamistoimenpiteitä, kun huomattava osa maan teollisuudesta otettiin valtion haltuun¹⁶⁶. Pohjois-Vietnamissa sen sijaan maan kollektivisointi oli ollut hallituksen pitkän ajan tavoite jo 1930-luvulta lähtien ja tähän tavoitteeseen päästiin 1950-luvun viimeisinä vuosina¹⁶⁷.

Monien Länsi-Euroopan vasemmiston tukemien maiden tapaan myös Irak pyrki avustamaan ulkopoliitikassaan monia vallankumouksellisia ja kolonialisminvastaisia voimia, vaikkakin hyvin eri alueilla. Irak esimerkiksi pyrki Lähi-idässä vaalimaan arabien yhtenäisyyttä ja oli valmis tukemaan muun muassa Syyriaa Jom-Kippurin sodassa Israelia vastaan¹⁶⁸. Ahmed Ben Bellan Algeria taas tarjosi tukea ja toimi turvapaikkana monille kolmannen maailman vapaustaistelijoilta. Myös sandinistien Nicaraguan ulkopoliitikassa vallankumousten tukeminen ilmeni konkreettisesti maan tukiessa El Salvadorin vasemmistosissejä.¹⁶⁹

¹⁶² Christiaens 2014.

¹⁶³ Franzen 2020, 218, 271.

¹⁶⁴ Westad 2007, 183-184, 194, 341-342.

¹⁶⁵ Franzen 2020, 218.

¹⁶⁶ Westad 2017, 284.

¹⁶⁷ Holcombe 2020, 286, 289.

¹⁶⁸ Tripp 2010, 202, 210-211.

¹⁶⁹ Westad 2007, 106, 342-343.

Länsi-Euroopan keskustaoikeisto oli sen sijaan kansainvälistä politiikkaa ja kolmatta maailmaa koskevissa kysymyksissä hyvin pragmaattinen. Länsi-Euroopan keskustaoikeistopuolueet olivat esimerkiksi valmiita tunnustamaan siirtomaiden itsenäistymisen, mutta pitivät tarpeellisina luoda tiiviit taloudelliset ja poliittiset suhteet Euroopan ja itsenäistyneiden Afrikan maiden kesken¹⁷⁰. Samanlainen käytännönläheinen suhtautuminen ohjasi myös Länsi-Saksan kristillisdemokraattisen liittokanslerin Ludwig Erhartin pyrkimyksiä normalisoida välit Israeliin vuonna 1966. Länsi-Saksassa nimittäin haluttiin luoda normaalit suhteet Israeliin, jotta maa voisi parantaa välejänsä arabimaihin, joita ärsytti Israelin Länsi-Saksalta saama erityiskohtelu. Samalla liittotasavallassa toivottiin, että suhteiden normalisointi antaisi sille paremmat mahdollisuudet käyttää taloudellista voimaansa samaan Israel taakseen YK:ssa.¹⁷¹

Länsi-Euroopan pragmaattinen ote ulkopoliittikkaan sai toisinaan myös kiistanalaisia piirteitä. Esimerkiksi Iso-Britannian konservatiivit olivat valmiita tukemaan valkoisen vähemmistön valtaa Rhodesiassa ja Etelä-Afrikassa sekä sympatiasta, mutta myös päästäkseen osaksi näiden maiden luonnonrikkauksista¹⁷². Myös Sveitsin keskustaoikeistojohtojen hallitusten passiivista suhtautumista Etelä-Afrikan apartheid-hallintoon 1970-luvulle alulle saakka motivoi Sveitsin huomattavat taloudelliset intressit Etelä-Afrikassa.¹⁷³

Toisinaan Länsi-Euroopan keskustaoikeiston ulkopoliittikassa ilmeni kuitenkin myös aatteellisia piirteitä. Monet Länsi-Euroopan kristillisdemokraatit esimerkiksi sympatisoivat Latinalaisen Amerikan uskonveljiään ja heidän valmiuttansa puuttua radikaalisti maanosan eriarvoisuuteen¹⁷⁴. Tarvittaessa Länsi-Euroopan keskustaoikeistolaiset osasivat myös hyökätä heille epämieluisia tahoja vastaan. Esimerkiksi Sveitsin keskustaoikeistossa MPLA:n voittoa Angolan itsenäisyysodassa pidettiin lähinnä esimerkkinä liennytyksipolitiikan vaaroista ja Neuvostoliiton valtapyrkimyksistä¹⁷⁵. Margaret Thatcherin johtamat brittikonservatiivit taas tuomitsivat sandinistien vaalivoiton Nicaraguassa vuonna 1984 epärehelliseksi, koska maan konservatiivi- ja liberaalioppositio ei osallistunut vaaleihin¹⁷⁶.

Suomen ja Irlannin keskustaoikeiston kriittinen asenne Irakia kohtaan Persianlahden sodassa selittyikin todennäköisesti, sillä kuinka jo kylmässä sodassa Länsi-Euroopan keskustaoikeisto

¹⁷⁰ Kaiser 2003, 78.

¹⁷¹ Fink 2019, 38–39.

¹⁷² Best et al. 2015, 449.

¹⁷³ Widmer 73.

¹⁷⁴ Kaiser 2003, 79.

¹⁷⁵ Widmer 2021, 275–276.

¹⁷⁶ Treharne 2017, 217–218.

suhtautui kansainväliseen politiikkaan ja kolmanteen maailmaan. Kun yksinvaltainen ja moniin julmuuksiin syyllistynyt Saddam Husseinin johtama Irak järkytti toimillaan maailmanjärjestystä ja globaalia taloutta, on helppo ymmärtää, miksi keskustaoikeisto Suomessa ja Irlannissa arvosteli ankarasti Irakia. Suomen ja Irlannin vasemmiston halukkuutta arvostella Irakia sen sijaan hillitsi todennäköisesti se seikka, että Irak muistutti monella tavalla monia niitä kolmannen maailman maita, joita Länsi-Euroopan vasemmisto oli sympatisoinut kylmässä sodassa. Irak pyrki myös itse esiintymään Persianlahden sodassa samanlaisena imperialismin vastaisena taistelijana, kuin Algeria ja Pohjois-Vietnamin olivat esiintyneet. Näin ollen Suomen ja Irlannin vasemmistolaiset poliitikot saattoivat olla valmiita ainakin ymmärtämään, jos ei hyväksymään, Irakin toimia. Tätä arviota tukee se seikka, että monet vasemmistolaiset poliitikot Suomessa ja Irlannissa olivat valmiita esittämään puheenvuoroissaan taustasyitä Irakin toimille. Irlannin ja Suomen vasemmiston valmiutta arvostella Irakia hillitsi todennäköisesti myös Yhdysvaltojen keskeinen rooli sodassa, johon suhtautumista käsitellään seuraavassa luvussa.

3 Yhdysvaltojen arvostelu ja arvostus

Toinen valtio, jonka toimia Persianlahden sodassa Suomen ja Irlannin poliitikot käsittelivät paljon, oli Yhdysvallat. Yhdysvallat oli kriisin alusta asti kiinnostunut tapahtumista Persianlahdella ja maan osallistuminen kriisiin vain kasvoi ajan myötä sen pyrkiessä diplomatian, taloudellisen painostuksen ja lopulta asevoimin häätää Irak Kuwaitista. Vaikka Persianlahden sodassa Yhdysvaltojen toimilla oli YK:n hyväksyntä ja maa puolusti pienen valtion oikeutta itsenäisyyteen, Yhdysvallat ei saanut osakseen yksinomaan kiitosta. Niin Suomessa, kuin Irlannissakin vasemmistolaiset poliitikot arvostelivat Yhdysvaltojen osuutta sodassa, tosinaan hyvinkin ankarasti. Suomen ja Irlannin keskustaoikeistossa sen sijaan Yhdysvaltojen toimia ymmärrettiin, kiiteltiin ja jopa puolustettiin vasemmiston arvostelulta.

Riippumatta siitä arvostelivatko vai puolustivatko suomalaiset ja irlantilaiset Yhdysvaltoja, on aineistosta syytä tuoda esiin seuraava seikka. Toisin, kuin Irakia ja maan presidentti Husseinia kohtaan suunnatussa arvostelussa, Yhdysvaltoja arvosteltaessa tai puolustaessa ei Yhdysvaltoihin useinkaan viitattu suoraan käyttämällä maan nimeä. Varsinkin keskustaoikeistossa oli tapana puhua esimerkiksi liittoumasta, kansainvälisestä yhteisöstä tai YK:sta puolustaessa Yhdysvaltojen toimia. Vasemmistossa sen sijaan saatettiin puhua konfliktin molemmista osapuolista tai sitten viitattiin Yhdysvaltojen ja sen johtaman liittouman toimiin. Olennaista on kuitenkin se, että sekä vasemmisto, että keskustaoikeisto eivät aina Yhdysvaltojen rooli käsitellessään, aina ilmaisseet suoraan arvostuksensa tai arvostelunsa kohdetta nimeltä.

Molemmilla puolilla oli kuitenkin hyvin erilaiset syyt olla nimeämättä Yhdysvaltoja suoraan puheenvuoroissaan. Yhdysvaltojen toimia tukeneet keskustaoikeistolaiset poliitikot Suomessa ja Irlannissa, jotka suhtautuivat kriittisemmin Irakiin, halusivat todennäköisesti korostaa Irakin vastaisten toimien kansainvälistä ja YK:n hyväksymää luonnetta. Näin ollen keskustaoikeistolaiset edustajat eivät aina puhuneet suoraan Yhdysvalloista, sillä he pyrkivät esittämään Irakin vastaiset toimet kansainvälisen yhteisön ja laajan liittouman toimina, eikä pelkästään Yhdysvaltojen sooloiluna. Irlannin ja Suomen vasemmistossa taas ei välttämättä aina haluttu hyökätä suoraan Yhdysvaltojen kimppuun, sillä Irakin toimille ei löytynyt juurikaan ymmärrystä maailmalta. Heidän olikin siten ulkomaisen ja kenties kotimaisen arvostelun pelossa pyrittävä arvostelevaan Yhdysvaltoja epäsuoraan. Tästä huolimatta sekä Suomessa, että Irlannissa vasemmiston kritiikki Yhdysvaltoja kohtaan sai osakseen arvostelua keskustaoikeistolta.

3.1 Vasemmiston ja keskustaoikeiston jakautuminen suhteessa

Yhdysvaltoihin

Aivan kriisin alusta asti vasemmisto sekä Suomessa, että Irlannissa arvosteli useaan otteeseen Yhdysvaltojen motiiveja puuttua tapahtumiin Persianlahdella. Yhdysvaltojen katsottiin usein olleen Irakin vastaisissa toimissaan kiinnostunut pikemminkin omien intressien, ennen kaikkea öljyn turvaamisesta, kuin pienen kuningaskunnan kohtalosta. Näin asian koki esimerkiksi Marjatta Stenius-Kaukonen Demokraattisesta Vaihtoehdosta, jonka mukaan Yhdysvallat ei ollut Persianlahdella puolustamassa viattomia vaan omia etujaan, erityisesti halvan öljyn saantia¹⁷⁷. Stenius-Kaukonen kanssa samaa mieltä oli Proinsias De Rossa Labourista. De Rossa, joka arvosteli puheenvuorossaan Yhdysvaltoja muun muassa YK:n päätöslauselmin vesittämisestä veto-oikeudellaan ja tekopyhyydestä liittyen sen omiin sotilasoperaatioihin Grenadassa ja Panamassa, oli myös sitä mieltä, että Yhdysvalloille Persianlahden sodassa oli kyse öljystä eikä suinkaan demokratian puolustamisesta¹⁷⁸.

Keskustaoikeisto Suomessa ja Irlannissa ei myöskään ollut sokea Yhdysvaltojen intressien suhteen. Vaikka keskustaoikeistolaisetkin poliitikot tunnustivat Yhdysvaltojen omat intressit Lähi-idän suhteen, he kuitenkin pyrkivät usein, lieventämään tämän asianlaidan merkitystä. Näin toimi muun muassa Kokoomuksen Ben Zyskowitz, joka myönsi Yhdysvaltojen toimivan omien intressien pohjalta, korostan kuitenkin samalla, että Persianlahden kriisin johtui vain ja ainoastaan Irakin aggressioista¹⁷⁹. Myös Theresa Ahearn Fine Gaelista piti selvänä, että Yhdysvalloilla oli omat intressit maailmantalouden ja halvan öljyn suhteen, mutta muistutti, että nämä olivat myös Irlannin intresseissä¹⁸⁰.

Varsinkin Irlannin keskustaoikeistosta löytyi kuitenkin myös niitä, jotka uskoivat Yhdysvaltojen olevan täysin vilpittömästi oikealla asialla. Näin asian koki esimerkiksi Irlannin Fianna Fail-taustainen taoiseachan Charles Haughey, jonka mukaan Yhdysvallat ja muut liittouman jäsenmaat olivat lähettäneet joukkojaan Saudi-Arabiaan hillitäkseen Irakin laajentumispyrkimyksiä¹⁸¹. Progressive Democrats puoleen Desmond O'Malley sen sijaan arvioi, että valtiot, jotka olivat lähettäneet joukkoja Persianlahdelle, siis myös Yhdysvallat, tekivät sen turvatakseen maailman kollektiivisen turvallisuuden¹⁸².

¹⁷⁷ PTK 132/1990 vp, M. Stenius-Kaukonen, 27.11.1990, 4546.

¹⁷⁸ Dáil Éireann debate, 18.1.1991, Vol. 404 No. 3, Gulf Conflict Motion, P. De Rossa

¹⁷⁹ PTK 132/1990 vp, B. Zyskowitz, 27.11.1990, 4547.

¹⁸⁰ Dáil Éireann debate, 18.1.1991, Vol. 404 No. 3, Gulf Conflict Motion. T. Ahearn.

¹⁸¹ Dáil Éireann debate, 18.1.1991, Vol. 404 No. 3, Gulf Conflict Motion. C. Haughey.

¹⁸² Dáil Éireann debate, 18.1.1991, Vol. 404 No. 3, Gulf Conflict Motion. D. O'Malley

Yhdysvaltojen motiivien lisäksi vasemmistossa arvosteltiin myös Yhdysvaltojen osuutta ja toimia Persianlahden sodassa. Jo ennen operaatio Desert Stormin alkua 17. tammikuuta 1991 Yhdysvallat sai Irlannin ja Suomen vasemmistolta arvostelua sen roolista Persianlahden kriisissä. De Rossa esimerkiksi arvosteli 29. elokuuta Yhdysvaltojen päätöstä lähettää joukkoja Saudi-Arabiaan. De Rossan mukaan tämä päätös loukkasi sekä arabimaita, että YK:ta ja vaaransi samalla mahdollisuudet päästä kriisissä tyydyttävään ratkaisuun¹⁸³. Stenius-Kaukonen sen sijaan kritisoi Yhdysvaltojen diplomaattisia yrityksiä tai pikemminkin niiden puutetta epäsuorasti puheenvuorossaan 14. joulukuuta. Tällöin Stenius-Kaukonen korosti, että Persianlahden kriisin tulisi löytää rauhanomainen ratkaisu, mutta arvioi tämän edellyttävän halukuutta tähän molemmilta puolilta. Stenius-Kaukonen myös arvioi, että sota saataisiin helposti syttymään, jollei puolin ja toisin olisi valmiutta rauhanomaiseen ratkaisuun.¹⁸⁴ Ottaen huomioon Yhdysvaltojen keskeinen rooli YK:ssa Irakin vastaisten toimien edistäjänä ja toimeenpanijana, unohtamattakaan maan päätös lähettää joukkoja Saudi-Arabiaan on todennäköistä, että Stenius-Kaukonen, vaatiessaan kriisin molemmilta puolilta halukkuutta rauhaan, viittasi Irakin ohella nimenomaan myös Yhdysvaltoihin.

Irlannin ja Suomen keskustaoikeistossa suhtautuminen Yhdysvaltojen toimiin ennen operaatio Desert Stormia erosivat kuitenkin huomattavasti toisistaan. Irlannin keskustaoikeistossa Yhdysvaltojen toimet ennen Desert Stormia saivat osakseen paljon kiitosta. Fine Gaelin Alan Shatter esimerkiksi uskoi, että jos Yhdysvallat ei olisi lähettänyt joukkojaan Saudi-Arabiaan, mikään ei olisi estänyt Husseinia jatkamasta muiden alueen valtioiden valloittamista¹⁸⁵. Shatterin puoluetoveri Nora Owen sen sijaan antoi kiitosta Yhdysvaltojen maltillisesta toiminnasta kriisin alussa. Puheenvuorossaan Owen arvioi Saddam Husseinin yrittäneen provosoida Yhdysvaltoja hyökkäämään Irakia vastaan sulkemalla ulkovaltojen suurlähetystöä Irakissa. Owenin mukaan näin ei kuitenkaan tapahtunut, vaikka Yhdysvallat olikin karkottanut irakilaisdiplomaatteja Yhdysvalloista.¹⁸⁶ Suomen keskustaoikeistossa Yhdysvaltojen toimia sen sijaan ei puolustettu saatikka kiitelty. Suomen keskustaoikeistossa kuitenkin ilmaistiin tukea mahdollisille sotatoimille jo ennen Desert Stormin alkua. Näin toimi esimerkiksi Sulo Aittoniemi Suomen Maaseudun Puolueesta, jonka mukaan Persianlahden kriisi tulisi ratkaista sotilaallisesti, jos se ei onnistuisi rauhanomaisesti¹⁸⁷. Toimi Kankaanniemi Kristillisestä Liitosta ei omassa puheenvuorossaan

¹⁸³ Dáil Éireann debate, 29.8.1990, Vol. 401 No. 9, Middle East Situation: Statements (Resumed). De Rossa.

¹⁸⁴ PTK 156/1990 vp, M. Stenius-Kaukonen, 14.12.1990, 5428–5429.

¹⁸⁵ Dáil Éireann debate, 29.8.1990, Vol. 401 No. 9, Middle East Situation: Statements (Resumed). A. Shatter.

¹⁸⁶ Dáil Éireann debate, 29.8.1990, Vol. 401 No. 9, Middle East Situation: Statements (Resumed) N. Owen.

¹⁸⁷ PTK 132/1990 vp, S. Aittoniemi, 27.11.1990, 4548.

puhunut sodasta ratkaisuna, mutta kuitenkin ilmaisi, että kriisi olisi tarvittaessa ratkaistava voimakeinoin.

Arvoisa puhemies! Kiinnitän samaan kysymykseen hieman huomiota ja totean, että tänä päivänä meidän varmasti on mahdoton arvioida tätä YK:n turvallisuusneuvoston päätöstä voimankäytön sallimisesta. Tulevaisuudessa sen varmasti voimme tehdä, mutta niin kuin ed. Aittoniemi totesi, niin aika kovat vastapainot on pantava tällaiselle teolle, jonka diktaattori Saddam Hussein aikaansai. Rauhalla pitäisi aina asiat ratkaista, neuvottelemalla, mutta keinoja tietysti täytyy käyttää. Jätän tämän tuomion myöhemmälle ajankohdalle.¹⁸⁸

Vaikka Aittoniemi ja Kankaanniemi eivät puheenvuoroissaan puhuneet suoraan Yhdysvalloista on selvää, että he olivat valmiita hyväksymään Yhdysvaltojen voimankäytön Persianlahdella, sillä Yhdysvallat oli valtion, joka asetti eniten sotilaallista voimaa Irakia vastaan. Sekä Aittoniemi, että Kankaanniemi tiesivät lähes varmasti puheenvuorojensa aikana, että Yhdysvallat kantaisi päävastuun Irakia vastaan suunnatuista sotatoimista ja sotilaallisen voimankäytön hyväksyminen siten tarkoittaisi Yhdysvaltojen toimien hyväksymistä.

Suurin ero Yhdysvaltojen roolin käsittelyssä Suomen ja Irlannin parlamenteissa ilmeni kuitenkin näiden kahden parlamenttien sisällä eikä niiden välillä. Molemmissa parlamenteissa keskustaoikeisto puolusti ja antoi tukensa Yhdysvaltojen toimille Persianlahden sodassa, vasemmiston arvostellessa läntistä supervaltaa. Tämä vahva kahtiajakautuminen poikkeaa huomattavasti molemmissa parlamenteissa ilmenneestä Irakin tuomitsemisesta, jossa molemmat puolet tuomitsivat Irakin toimet, vaikkakin eri intensiteetillä. Tämä poliittinen kahtiajakautuminen Suomen ja Irlannin parlamenttien sisällä on varsin erikoista ottaen huomioon Persianlahden sodan kansainvälispoliittisen asetelman. Olihan Yhdysvallat Persianlahdella puolustamassa Kuwaitin itsenäisyyttä ja operoi YK:n järjestelmien kautta ja maailmanjärjestön hyväksynnällä. Näin ollen voisi kuvitella, että Suomessa ja Irlannissa vasemmisto ja keskustaoikeisto olisivat yhdessä tukeneet Yhdysvaltojen toimia. Syynä tähän molemmissa parlamenteissa ilmenneeseen kahtiajakautuneeseen suhtautumiseen Yhdysvaltoihin voi kuitenkin selittää se, kuinka Länsi-Euroopan maissa keskustaoikeisto ja vasemmisto ovat suhtautuneet Yhdysvaltoihin toisen maailmansodan jälkeen.

Toisen maailmansodan jälkeen ja kylmän sodan kiihtyessä monet Länsi-Euroopassa valtaa pitäneet keskustaoikeistolaiset puolueet ja niiden kannattajat alkoivat suhtautua kasvamassa määrin myönteisesti Yhdysvaltoihin. Keskustaoikeiston positiivista suhtautumista läntiseen supervaltaan motivoi sekä poliittinen realismi, että aito Yhdysvaltojen ihailu. Toisen maailmansodan myötä

¹⁸⁸ PTK 156/1990 vp, T. Kankaanniemi 14.12.1990, 5431.

Yhdysvalloista oli tullut valtiona niin mahtava, ettei maata yksinkertaisesti voinut enää sivuuttaa. Yhdysvaltojen mahdin kanssa oli poliittisten realiteettien nimissä opittava vain yksinkertaisesti elämää. Tämän lisäksi keskustaoikeistolaiset tahot Länsi-Euroopassa pelkäsivät Neuvostoliittoa ja kommunismia ja kokivat, että vain Yhdysvalloilla olisi voimaa estää Neuvostoliiton laajentumispyrkimykset.¹⁸⁹

Poliittisten realiteettien lisäksi Länsi-Euroopan keskustaoikeistossa Yhdysvaltoja myös vilpittömästi ihailtiin ja arvostettiin. Mantereelle tullesiin amerikkalaisjoukkoihin suhtauduttiin positiivisesti niin vapautetussa Ranskassa, kuin sodan hävinneissä Italiassa ja Saksassa. Lisäksi Yhdysvaltojen mahti näytti raunioituneen Euroopan rinnalle myös entistä mahtavammalta. Länsi-Euroopan keskustaoikeistossa ei myöskään suhtauduttu yhtä kielteisesti Yhdysvaltojen hegemoniapyrkimyksiin, kuin Neuvostoliiton tavoitteisiin, sillä Yhdysvaltojen hegemoniatavoitteita pidettiin keskustaoikeistossa hyväntahtoisina. Yhdysvaltojen hyväntahtoisuudesta saatiin myös todisteita Euroopan sodanjälkeistä toipumista avustavan Marshall-avun muodossa, johon suhtauduttiin vasemmiston ulkopuolella myönteisesti.¹⁹⁰

Toisen maailmansodan jälkeen poliittinen vasemmisto Länsi-Euroopassa ei sen sijaan suhtautunut yhtä myönteisesti Yhdysvaltoihin. Luonnollisesti kommunistiset puolueet suhtautuivat hyvin kriittisesti Yhdysvaltoihin, johtuen maan omaksumasta antikommunistisesta linjasta¹⁹¹. Kriittistä suhtautumista Yhdysvaltoja kohtaan esiintyi myös Länsi-Euroopan maltillisessa vasemmistossa, sillä heidän silmissänsä Yhdysvallat oli luonteeltaan monopolistinen ja hegemoninen imperiumi¹⁹². Yhdysvallat onnistui myös omilla toimillaan hankkimaan Länsi-Euroopan vasemmiston vihat niskaansa. Yhdysvallat suhtautui nimittäin kylmän sodan ensimmäisinä vuosikymmeninä hyvin epäillen kaikkiin vasemmistolaisiin ryhmiin ei vain kommunisteihin. Muun muassa Italiassa Yhdysvallat pyrki monin tavoin painostamaan maan hallitusta toimimaan aktiivisesti kommunisteja vastaan, sekä estämään sosialistien ja kristillisdemokraattien yhteistyön.¹⁹³

3.2 Desert Stormin arvostelua ja puolustus Suomessa ja Irlannissa

Desert Stormin käynnistyttyä 17. tammikuuta 1991 vasemmistolaiset poliitikot Suomessa ja Irlannissa ryhtyivät arvostelemaan Yhdysvaltojen sotatoimia, vedoten usein siviilitappioihin sekä kyseenalaistaen sodan oikeutuksen. Irlannissa Labourin Brendan Ryan arvioi koko sodan

¹⁸⁹ Isernia 2007, 80, 83.

¹⁹⁰ Isernia 2007, 81–83.

¹⁹¹ Isernia 2007, 85.

¹⁹² Bischof 2006, 166

¹⁹³ Nuti 2003, 88–90.

oikeutuksen olevan kyseenalainen, sillä jotkut sotaan osallistuvista maista olivat Ryanin mukaan valehdelleet kansalaisilleen. Ryan nosti arvostelussaan esiin erityisesti Yhdysvaltojen armeijan. Ryanin mukaan Yhdysvaltojen armeijassa tiedettiin jo elokuussa, ettei sodasta tulisi nopeaa ja kivutonta, mutta Ryanin mukaan armeija oli silti väittänyt amerikkalaisille päinvastoin. Tämän valehtelun Ryan katsoi asettavan koko sodan oikeutuksen kyseenalaiseksi.¹⁹⁴ Ryan puoluetoveri De Rossa arvosteli omassa puheenvuoroissaan sodan oikeutuksen lisäksi myös Yhdysvaltojen tapaa käydä sotaa. De Rossan mukaan Persianlahdella käynnistynyt sotilasoperaatio ei ollut YK:n vaan Yhdysvaltojen ja sen liittolaisten, sillä YK:lla ei De Rossan mukaan ollut mitään sananvaltaan sodan suhteen. De Rossa arvosteli Yhdysvaltoja myös ilmaiskussa aiheutuneista siviilitappioista sekä presidentti George H W. Bushia, jolle De Rossan mukaan ei riittänyt YK:n asettamat sanktiot, hänen tavoitellessa täydellistä voittoa Irakista.¹⁹⁵

Myös Suomen vasemmistossa Yhdysvaltojen sotatoimet Persianlahdella tuomittiin. Kuten Irlannissa, myös Suomessa arvostelu keskittyi liittouman sotatoimista aiheutuneisiin kuolonuhreihin sekä sotatoimien oikeutuksen kyseenalaistamiseen. Muun muassa Demokraattisen Vaihtoehdon Ensio Laine koki YK:n päätöksellä aloitettujen sotatoimien vieneen sodan kauhut uudelle tasolle. Lisäksi Laine toi puheenvuorossaan esiin asiantuntijoiden arviot, joiden mukaan päätös käyttää sotilaallista voimaa perustui väärään arvioon ja että pakotteita olisi pitänyt jatkaa.¹⁹⁶ Myös toinen Devan kansanedustaja Stenius-Kaukonen hyökkäsi Yhdysvaltojen johtaman liittouman sotatoimia ja niiden oikeutusta vastaan.

”Herra puhemies! Viime päivät ovat osoittaneet siviiliuhrien määrän kasvaneen jo huomattavasti. Me emme varmasti tiedä läheskään kaikesta siitä kärsimyksestä, mitä sota on siviiliväestölle aiheuttanut. Viime aikoina on jo laajasti esitetty arvioita, että Irakin vastaisen liittoutuman sotatoimet ovat ylittäneet YK:n turvallisuusneuvoston päätöksen antamat valtuudet.”¹⁹⁷

Vaikka sekä Laine, että Stenius-Kaukonen eivät suoraan puheenvuoroissaan maininneet Yhdysvaltoja, on hyvin todennäköistä, että kriittisissä puheenvuoroissaan molemmat arvostelivat ennen kaikkea Yhdysvaltoja johtuen maan keskeisestä roolista sodassa Irakia vastaan.

Irlannin ja Suomen keskustaoikeistossa Yhdysvaltojen ja liittouman sotatoimiin suhtauduttiin sen sijaan myönteisemmin. Keskustaoikeisto ei toki ihastellut amerikkalaisten huippumoderneja aseita tai niiden tuhovoimaa, mutta pyrki puolustamaan Yhdysvaltojen roolia sodassa ja sodan oikeutusta.

¹⁹⁴ Seanad Éireann debate, 24.1.1991, Vol. 127 No. 7, Gulf Conflict: Motion, B. Ryan.

¹⁹⁵ Dáil Éireann debate, 18.1.1991, Vol. 404 No. 3, Gulf Conflict: Motion, P. De Rossa.

¹⁹⁶ PTK 184,1991 vp, E. Laine, 6582.

¹⁹⁷ PTK 184/1991 vp, M. Stenius-Kaukonen, 14.2.1991, 6580.

Keskustaoikeistolaisten poliitikkojen puheissa korostettiin myös usein, ettei Persianlahden sota ollut Yhdysvaltojen sota Irakia vastaan vaan YK:n hyväksyntää nauttivan, monikansallisen liittouman sota¹⁹⁸. Keskustaoikeistossa toimittiin siis täysin päinvastoin, kuin vasemmistossa, jossa usein katsottiin Yhdysvaltojen toimivan omin päin Persianlahdella. Keskustaoikeistolaiset muistuttivat usein puheenvuoroissaan myös, että sota oli alkanut Irakin toimista. Näin toimi esimerkiksi Irlannin Fianna Fáil-taustainen kauppaja- ja teollisuusministeri Michael Smith, joka korosti puheenvuorossaan, ettei sota suinkaan alkanut tammikuussa ilmaiskuilla Bagdadiin vaan elokuussa Irakin hyökättyä Kuwaitiin¹⁹⁹. Smithin kanssa samoilla linjoilla oli myös Kokoomuksen kansanedustaja Zyskowicz, joka arvosteli Stenius-Kaukosen vaatimuksia Yhdysvalloille sodan lopettamisesta, muistuttaen sodan syttyneen Irakin miehitettyä Kuwait²⁰⁰. Zyskowicz ohella muutkin keskustaoikeistolaiset poliitikot Suomessa ja Irlannissa, puolustaessaan Yhdysvaltoja, arvostelivat vasemmiston kritiikkiä supervaltaa kohtaan. Irlannin ulkoministeri James ”Gerry” Collins Fianna Fáilista esimerkiksi arvosteli Labourin Dick Springiä siitä, että Spring oli Collinsin mukaan pitänyt liittoumaa syynä sodan syttymiseen. Arvosteltuaan Springiä näkemyksistään, Collins toi esiin Irlannin hallituksen näkemyksen, jonka mukaan Irakin johto oli tehnyt sodasta väistämättömän.²⁰¹

Tapa, jolla Irlannin ja Suomen vasemmistopuolueet arvostelivat Yhdysvaltojen sotatoimia Persianlahden sodassa keskustaoikeiston puolustaessa niitä, muistuttaakin hyvin paljon sitä tapaa, jolla kylmän sodan aikana suhtautuminen Yhdysvaltojen politiikkaan jakoi Länsi-Euroopan puolueita. Kylmän sodan vuosina vasemmistopuolueet, niin Nato-maissa, kuin puolueettomissakin maissa arvostelivat usein Yhdysvaltojen harjoittamaa politiikkaa. Ilmeisin esimerkki tästä lienee Yhdysvaltojen sota Vietnamin, joka sai osakseen voimakasta arvostelua useilta Länsi-Euroopan vasemmistopuolueilta. Esimerkiksi Ruotsissa Olof Palme ja hänen johtamat sosiaalidemokraatit arvostelivat kovin sanoin Yhdysvaltojen sotaa Vietnamin 1960- ja 1970-luvuilla johtaen jopa diplomaattiseen kriisiin maiden välillä, kun Palme vertasi Hanoiin pommituksia Guernicassa ja Treblinkassa koettuihin kauheuksiin²⁰². Myös Natoon kuuluneissa Norjassa ja Tanskassa vasemmistolaiset puolueet alkoivat 1960-luvun lopulla arvostella kasvamassa määrin Yhdysvaltojen

¹⁹⁸ Dáil Éireann debate, 18.1.1991, Vol. 404 No. 3, Gulf Conflict: Motion, D. O'Malley; PTK 184/1991 vp, B. Zyskowicz, 14.2.1991, 6581.

¹⁹⁹ Seanad Éireann debate, 20.2.1991, Vol. 127 No. 12, Death of Former Members, - Gulf War Statements, M. Smith

²⁰⁰ PTK 184/1991 vp, B. Zyskowicz, 14.2.1991, 6581.

²⁰¹ Dáil Éireann debate, 18.1.1991, Vol. 404 No. 3, Gulf Conflict: Motion, G. Collins.

²⁰² Blanck 2006, 104–105.

sotaa Vietnamissa sekä tukemaan Pohjois-Vietnamia, johtaen lopulta siihen, että Tanska ja Norja ensimmäisinä Nato-maina tunnustivat Pohjois-Vietnamin²⁰³.

Vietnamin sodan lisäksi muutkin Yhdysvaltojen poliittiset pyrkimykset ja toimet joutuivat Länsi-Euroopan vasemmistopuolueiden arvostelun ja vastustuksen kohteeksi. Esimerkiksi 1950-luvulla senaattori Joseph McCarthyn kommunistivainoja pidettiin Länsi-Euroopan vasemmistossa esimerkkinä amerikkalaisesta fasismista ja senaattorien apureiden pyrkimyksiä hävittää kommunistista kirjallisuutta kirjarovioina²⁰⁴. Myös 1980-luvun alussa, kylmän sodan kiihtyessä, Länsi-Euroopan vasemmistopuolueet osoittivat olevansa valmiita vastustamaan ja arvostelemaan Yhdysvaltojen politiikkaa. Länsi-Saksassa sosiaalidemokraatit muun muassa vastustivat suunnitelmia sijoittaa amerikkalaisia ohjuksia Eurooppaan, haluten mieluummin neuvotella Varsovan liiton kanssa ja siten yllä pitää liennytyä²⁰⁵.

Keskustaoikeistolaiset puolueet Länsi-Euroopassa sen sijaan olivat usein valmiita seisomaan Yhdysvaltojen rinnalla suurissa maailmanpoliittisissa kysymyksissä. Monet Länsi-Euroopan keskustaoikeistolaiset poliitikot eivät esimerkiksi lämmenneet Ranskan presidentti Charles De Gaullen yrityksille rakentaa Länsi-Euroopan puolustus Ranskan varaan vaan halusivat pitää yllä transatlanttisia suhteita²⁰⁶. Länsi-Saksan kristillisdemokraattinen liittokansleri Konrad Adenauer jopa epäili kaikkia yrityksiä vesittää maansa sitoutuminen länteen, pitäen niitä lähinnä juonina alistaa Länsi-Saksa ja Eurooppaa Neuvostoliiton valtaan²⁰⁷.

Länsi-Euroopan keskustaoikeistolaisten puolueiden uskollisuus Yhdysvaltoja kohtaan ei horjunut edes kylmän sodan pahimmissa myrskyissä. 1980-luvulla kylmän sodan kiihtyessä Iso-Britannian konservatiivipääministeri Margaret Thatcher oli valmis seisomaan Yhdysvaltojen rinnalla kamppailussa Neuvostoliittoa vastaan²⁰⁸. Myös Länsi-Saksassa kristillisdemokraatit olivat valmiita puolustamaan Länsi-Eurooppaa 1980-luvun kiihtyvässä kylmässä sodassa sitoutumalla sijoittamaan amerikkalaisia keskimatkan ohjuksia Eurooppaan, jos aseistariisunta neuvottelut Varsovan liiton kanssa eivät onnistuisi²⁰⁹. Jopa muuten Yhdysvaltoihin epäillen suhtautunut De Gaulle asettui Ranskan presidenttinä tukemaan Yhdysvaltojen toimia Kuuban ohjuskriisissä vuonna 1962²¹⁰. Myös Länsi-Euroopan puolueettomissa maissa keskustaoikeistolaiset puolueet olivat valmiita

²⁰³ Godbolt et al. 2008.

²⁰⁴ Bischof 2006, 165–166.

²⁰⁵ Hansen 2016, 108–109

²⁰⁶ Kaiser 2003, 70

²⁰⁷ Gärtner 2017, 131

²⁰⁸ Stone 2014, 174–175

²⁰⁹ Hansen 2016, 106.

²¹⁰ Väisse 2004, 68–69.

asettumaan Yhdysvaltojen puolelle kylmän sodan kriiseissä. Näin tapahtui esimerkiksi vuonna 1956 Neuvostoliiton miehittäessä Unkarin. Tällöin sekä Itävallan, että Sveitsin keskustaoikeistovetoiset hallitukset tuomitsivat Yhdysvaltojen ja muiden länsimaiden kanssa Neuvostoliiton toimet²¹¹.

Tätä historiallista taustaa vasten on helppo ymmärtää, miksi Yhdysvaltojen sotatoimet Persianlahden sodassa jakoivat niin voimakkaasti Suomen ja Irlannin parlamentteja vasemmisto ja keskustaoikeisto akselilla. Jo kylmän sodan vuosina monet Länsi-Euroopan vasemmistopuolueet olivat vastustaneet Yhdysvaltojen toimia kansainvälisessä politiikassa samalla, kun keskustaoikeistolaiset puolueet olivat tukeneet Yhdysvaltoja. Puolueet Suomessa ja Irlannissa noudattivatkin Persianlahden sodan aikana samaa mallia suhtautumisessa Yhdysvaltojen politiikkaan, kuin mitä muut Länsi-Euroopan puolueet olivat noudattaneet jo kylmän sodan vuosina.

Käsitellessään Persianlahden sodan tapahtumia ja Yhdysvaltojen roolia sodassa Irlannin parlamentissa pidettiin myös paljon puheenvuoroja, joissa keskustaoikeistolaiset parlamentaarikot ylistivät vuolaasti Yhdysvaltojen toimia menneisyydessä ja korostivat maan merkitystä Irlannille ja vapaalle maailmalle. Fianna Fáilin Dick Roche esimerkiksi korosti puheenvuorossaan Yhdysvaltojen tehneen paljon hyvää demokratian ja työtätekevien vuoksi ympäri maailmaa²¹². Rochen puoluetoveri Don Lydon kiitteli myös Yhdysvaltoja maan toimista toisessa maailmansodassa ja kommunismin leviämisen estämisessä²¹³. Irlannin keskustaoikeistossa kiiteltiin myös avoimesti Yhdysvaltojen toimia Persianlahden sodassa. Fianna Fáilin Michael O'Kennedy halusi omassa puheenvuorossaan välittää kiitoksena Yhdysvaltojen presidentti George H. W. Bushille ja Iso-Britannian pääministerille heidän puolustaessa vapaita ja pieniä valtioita²¹⁴. Myös Fine Gaelin Richard Hourigan kiitteli liittoumaa ja erityisesti Yhdysvaltoja mahtavasta ja arvokkaasta panoksesta sodassa, korostaen samalla, että sota Persianlahdella olisi hyvin eri tilanteessa ilman Yhdysvaltoja. Houriganin mukaan vapaa maailma oli myös erittäin onnekas, mahtavan Yhdysvaltojen johtaessa sitä taistelussa Irakia vastaan²¹⁵. Suomessa ei vastaavanlaisia Yhdysvaltoja ylistäviä puheenvuoroja pidetty.

Tätä eroavaisuutta voi selittää se, kuinka paljon enemmän kulttuurisesti ja historiallisesti läheisempi maa Yhdysvallat oli ja on nykyäänkin Irlannille, kuin Suomelle. Irlannin ja Yhdysvaltojen läheiset siteet juontavat juurensa jo maiden yhteisistä vuosista Iso-Britannian imperiumin alla sekä Amerikan siirtokuntien noususta brittivaltaa vastaan 1770-luvulla. Monet irlantilaiset nimittäin

²¹¹ Buchlin 2017, 162–163; Schmidl 2016 37–38.

²¹² Dáil Éireann debate, 18.1.1991, Vol. 404 No. 3, Gulf Conflict: Motion, D. Roche.

²¹³ Seanad Éireann debate, 24.1.1991, Vol. 127 No. 7, Gulf Conflict: Motion, D. Lydon.

²¹⁴ Seanad Éireann debate, 24.1.1991, Vol. 127 No. 7, Gulf Conflict: Motion, M. Kennedy.

²¹⁵ Seanad Éireann debate, 20.2.1991, Vol. 127 No. 12, Death of Former Members, - Gulf War Statements, R. Hourigan.

samaistuivat Amerikan siirtokuntien kohtaamiin ongelmiin osana Iso-Britanniaa ja ihailivat siirtokuntalaisten vastarintaa. Varsinkin Ulsterissa siirtokuntien vastarintaa sympatisoitiin johtuen paikallisten vilkkaasta muutosta Amerikan siirtokuntiin.²¹⁶

Irlantilaisien läheiset siteet Yhdysvaltoja kohtaan eivät kuitenkaan pohjautu pelkästään tyytymättömyyteen Iso-Britannian valtaa kohtaan. Itsenäistymisensä jälkeen Yhdysvallat houkutteli nimittäin edelleen paljon irlantilaisia maahanmuuttajia. Yhdysvallat osoittautui monille irlantilaisille maahanmuuttajille myös suotuisaksi paikaksi, jossa he saattoivat menestyä sekä taloudellisesti, että yhteiskunnallisesti, olihan Yhdysvaltojen seitsemäs presidentti Andrew Jackson juuriltaan irlantilainen. Yhdysvallat tarjosi 1800-luvulla myös monille radikaaleille irlantilaisille turvasataman, josta rahoittaa ja kannustaa Britannian vastaisia toimia.²¹⁷ Yhdysvallat on myös ollut valmis auttamaan Irlantia maan vaikeina aikoina ja esimerkiksi Irlannin suuren nälänhädän aikana (1845–1852) Yhdysvalloissa kerättiin suuria summia Irlannin auttamiseksi ja amerikkalaiset sotajoukot toimittivat ruokaa nälästä kärsivään Irlantiin.²¹⁸

Suomen ja Yhdysvaltojen kulttuuriset siteet taas eivät ole yhtä tiiviit tai pitkäikäiset. Suomalaisia oli jo 1800-luvulla muuttanut Yhdysvaltoihin, mutta ennen 1800-luvun loppua suomalaisten siirtolaisten suosituin kohde oli Venäjä.²¹⁹ Suomi ja Yhdysvallat alkoivat vasta kylmän sodan vuosina lähentyä toisiaan kulttuurisesti, kun Yhdysvallat, peläten Suomen ajautumista Neuvostoliiton vaikutuspiiriin, ryhtyi markkinoimaan omaa kulttuuriaan ja aatemaailmaansa Suomeen. Osana kommunisminvastaista taistelua Yhdysvallat levitti kulttuuriaan Suomeen elokuvien, kirjallisuuden sekä erilaisten näyttelyiden avulla. Yhdysvallat pyrki myös lähentämään Suomea itseensä kannustamalla maiden välistä opiskelijavaihtoa sekä luomalla yhteyksiä suomalaisiin ammattiyhdistysliikkeisiin.²²⁰

Suomalaisia myös kiinnosti amerikkalainen kulttuuri, sillä amerikkalaiset elokuvat, musiikki ja erilaiset Yhdysvaltoja käsittelevät messut olivat suuressa suosiossa suomalaisten keskuudessa. Monet suomalaiset myös kävivät esimerkiksi vaihto-opiskelijoina, mutta myös ay-liikkeiden edustajina ja viranomaisina tutustumassa ja opiskelemissa Yhdysvalloissa.²²¹ Suomalaisten kiinnostus amerikkalaisuutta kohtaan ei kuitenkaan näkynyt pelkästään yksilötasolla, sillä monet suomalaiset instituutiot olivat myös kiinnostuneita amerikkalaisesta kulttuurista tai ainakin niillä oli

²¹⁶ Reilly 2006, 74–75.

²¹⁷ Doyle 2006, 171, 173, 178.

²¹⁸ Reilly 2006, 92.

²¹⁹ Engman 2009, 152.

²²⁰ Fields 2019, 96, 112–114, 149–150, 177–179, 190, 193.

²²¹ Fields 2019, 179–183, 194.

halukkuutta ottaa amerikkalaisia kulttuurituotteita levitykseen. Esimerkiksi Yleisradiossa 1950-luvulla oli suuri kiinnostus amerikkalaisten kaupallisiin ohjelmiin. Myös monet aikakauslehdet innostuivat 1950-luvun lopulla esittelemään suomalaisille amerikkalaista modernia ja vaurasta elämäntyyliä. Suomalaisten into Yhdysvaltoja kohtaan ei jäänyt kuitenkaan vain kulutuksen ja elintason ihailun tasolle, sillä suomalaiset kustantajat käänsivät 1950-luvun lopulta lähtien paljon amerikkalaista romaanikirjallisuutta.²²² 1990-luvulla Yhdysvallat ei ollutkaan suomalaisille mitenkään vieras maa, mutta verrattuna Irlannin ja Yhdysvaltojen pitkään yhteiseen historiaan on helppo ymmärtää, miksi Irlannin parlamentaarikot olivat valmiita ylistämään Yhdysvaltoja.

3.3 Yhdysvaltojen kritiikin ja arvostuksen erikoisuudet

Niin Suomessa, kuin Irlannissakin suhtautuminen Yhdysvaltoihin jakoi maiden parlamentteja paljon enemmän, kuin suhtautuminen Irakiin. Sekä Irlannissa, että Suomessa Irakin toimet oli tuomittu laajasti ja eroavaisuutta oli lähinnä tuomion ankaruuden asteissa. Suhtautumisessa Yhdysvaltoihin vasemmisto ja keskustaoikeisto olivat sen sijaan molemmissa maissa hyvin eri linjoilla. Vasemmistossa Yhdysvaltojen motiivit ja toimet saivat osakseen arvostelua, mutta keskustaoikeistossa Yhdysvaltojen osallisuutta ja toimia kiiteltiin ja puolustettiin. Yhdysvaltojen käsittely Suomen ja Irlannin parlamenteissa sisälsi kuitenkin myös seuraavat erikoisuudet koskien sekä perinteistä vasemmisto-oikeisto jakoa, kuin myös tämän jaon ulkopuolelle jääviä tahoja.

Kuten suhtautumisessaan Irakiin, myös suhtautumisessaan Yhdysvaltoihin SDP erosi muista Suomen vasemmistopuolueista ja Labourista, puolustaen supervaltaa Persianlahden sodassa. Ulkoministeri Pertti Paasio esimerkiksi korosti, ettei Persianlahden kriisissä vastakkain olleet teollisuusmaat ja arabimaat vaan kansainvälinen yhteisö ja Irak²²³. Paasio ei mainitse puheessaan suoraan Yhdysvaltoja, mutta tämä ei suinkaan ollut poikkeuksellista Yhdysvaltojen arvostelijoiden ja varsinkaan puolustajien keskuudessa. Paasion puheenvuoro muistuttaakin monien Suomen ja Irlannin keskustaoikeistolaisten Yhdysvaltojen toimia puolustavia puheenvuoroja.

Keskustaoikeistolaisten tapaan myös Paasio korostaa kriisin luonnetta kansainvälisen yhteisön ja Irakin välisenä eikä teollisuusmaiden, joihin Yhdysvallat kuuluu, ja arabimaiden välisenä kriisinä. Heikki Rinne sen sijaan antoi 1. helmikuuta tukensa niille toimille, joilla Saddam Hussein pysäytetään²²⁴. Ottaen huomioon, kuinka muut vasemmistolaiset arvostelivat Yhdysvaltojen sotatoimia Irakia vastaan, Rinne erottuu heistä selkeästi antamalla tukensa Yhdysvaltojen johtamille Irakin vastaisille toimille. Kuten aiemmin käsitellyissä Aittoniemen ja Kankaanniemen

²²² Fields 2019, 250, 252, 260.

²²³ PTK 87/1990 vp, P. Paasio, 18.9.1990, 2748.

²²⁴ PTK 175/1991 vp, H. Rinne, 1.2.1991, 6182.

puheenvuoroissa, myös Rinteen puheenvuorossa päätös tukea sotatoimia Irakia vastaan tarkoittaa käytännössä Yhdysvaltojen sotatoimien tukemista, johtuen maan keskeisestä roolista sodassa. SDP:n valmiutta puolustaa ja tukea Yhdysvaltojen toimia Persianlahden sodassa selittää todennäköisesti edellisessä luvussa mainitun hallitusvastuun lisäksi myös puolueen historialliset suhteet Yhdysvaltoihin. Olihan Yhdysvallat kylmän sodan vuosina muodostanut yhteydet Suomen sosiaalidemokraatteihin ja tukenut puoluetta sekä rahallisesti, että materiaalisesti²²⁵.

Lisäksi on syytä muistaa, että varsinkin hallitusvastuussa ollessaan, Länsi-Euroopan vasemmistopuolueet olivat jo kylmän sodan vuosina olleet valmiita tukemaan Yhdysvaltojen pyrkimyksiä kansainvälisessä politiikassa. Esimerkiksi 1980-luvulla Ranskan vasemmistolainen presidentti Francois Mitterrand oli valmis seisomaan Yhdysvaltojen rinnalla kiihtyvässä kylmässä sodassa sekä parantamaan Ranskan ja Naton välejä. Myös Italiassa sosialistihallitus Bettino Craxin johdolla päätti tukea Yhdysvaltojen toimia Euroopan suojelemiseksi ja antoi amerikkalaisten sijoittaa risteilyohjuksia Italiaan.²²⁶ Suomen Sosiaalidemokraatitkin näyttävätkin hallitusvastuussa vain noudattaneen samanlaista linjaa suhteessa Yhdysvaltoihin ja suurin kansainvälisiin haasteisiin, kuin puolueen aateveljet Länsi-Euroopassa olivat harjoittaneet jo kylmän sodan aikana.

Persianlahden sodassa Yhdysvaltojen arvostelu ei kuitenkaan jäänyt yksin Suomen ja Irlannin poliittisen vasemmiston harteille. Vihreät poliitikot molemmissa maissa olivat myös kriittisiä Yhdysvaltojen suhteen. Irlannin Green Party:n Roger Garland suhtautui 29. elokuuta 1990 kriittisesti Yhdysvaltojen päätöksen lähettää joukkoja Saudi-Arabiaan. Garland piti amerikkalaisjoukkojen saapumista Saudi-Arabiaan ongelmallisena, sillä hän ei uskonut tällä välttämättä olevan maan asukkaiden tuki johtuen Saudi-Arabian yksinvaltaisesta järjestelmästä. Garland oli myös huolissaan siitä, että Yhdysvaltojen mukaan tulo mutkistaisi asioita ja saattaisi tehdä Persianlahden kriisistä lännen ja arabien välisen kriisin. Garland arvosteli myös Yhdysvaltojen päätöstä ampua saartoa rikkovia irakilaistankkereita ja koki ettei näille toimille ei löytynyt kansainvälistä hyväksyntää.²²⁷ Garlandin aateveli Vihreiden Pekka Haavisto oli myös epäilevä Yhdysvaltoja kohtaan 14. joulukuuta 1990, pohtien seuraavasti sotatoimien oikeutusta ja Yhdysvaltojen motiiveja.

”Turvallisuusneuvoston päätöslauselma, joka näyttäisi sallivan myös sotatoimien käytön Kuwaitin vapauttamiseksi 15. tammikuuta jälkeen, jättää avoimeksi kysymyksen, kenen johdolla ja keiden toimesta tällaiset YK:n hyväksymät tai tukemat sotatoimet tulee suorittaa. Vallitseva käsitys on, että sotatoimista ja niiden johdosta vastaavat maat, jotka ovat joukkoja alueelle lähettäneet. Näin

²²⁵ Fields 2019, 96–98.

²²⁶ Stone 2014, 173–174.

²²⁷ Dáil Éireann debate, 29.8.1990, Vol. 401 No. 9, Middle East Situation: Statements (Resumed). R. Garland.

USA:n ja muiden liittoutuneiden maiden päätettäväksi jäisi mm. sotatoimien laajuus. Ulottuvatko ne vain Kuwaitiin vai onko samalla tarkoituksena esimerkiksi tuhota Irakissa sijaitsevat ydin-, kemialliset ja biologiset asetehtaat? YK:n hyväksymät sotatoimet ilman YK:n sotilaallista johtoa tai ilman YK:n lipun alla toimivia joukkoja tuntuvat varsin arveluttavilta. Sotatoimien motiivina ei silloin välttämättä ole vain YK:n päätöslauseimien toteuttaminen, vaan motiivit saattavatkin liittyä esimerkiksi raaka-aineisiin, eri maiden valtapolitiikkaan ja eri maiden kansallisiin etuihin”²²⁸

Vaikka Garland ja Haavisto arvostelivat Yhdysvaltojen toimia Persianlahden sodassa, heidän arvostelunsa pohjalla vaikuttaa kuitenkin todennäköisemmin olleen Länsi-Euroopan vihreissä liikkeissä jo 1980-luvulla ilmennyt kielteinen suhtautuminen sotilaalliseen voimaan. 1980-luvulla monet vihreät liikkeet Länsi-Euroopassa nimittäin arvostelivat mantereen kiihtyvää asevarustelua ja siitä aiheutuvaa tuhoa ympäristölle, arvostellen samalla kuitenkin molempia kylmän sodan osapuolia.²²⁹ Näin ollen Garland ja Haavisto, arvostellessaan Yhdysvaltoja, arvostelivatkin todennäköisemmin maan valmiutta käyttää sotilaallista voimaa ja siitä mahdollisesti aiheutuvia ympäristötuhoja, ennemminkin kuin itse Yhdysvaltoja ja sen politiikkaa. Tätä ympäristöpainotteista näkökulmaa tukee Garlandin kriittinen asenne Yhdysvaltojen toimiin Irakin öljytankkereita vastaan ja Haaviston huoli liittouman mahdollisista iskuista Irakin ydin- ja kemikaalilaitoksiin.

Irlannissa Yhdysvaltoja arvostelivat myös sitoutumattomien senaattorit. David Norris esimerkiksi väitti Yhdysvaltojen tiedustelupalvelu CIA:n nostaneen Saddam Husseinin valtaa ja avustaneen tätä Irakin kommunistivainoissa. Norris ei ollut myöskään uskonut, että Husseinin tilalle nouseva amerikkalaisten tukema henkilö olisi yhtään tätä parempi.²³⁰ Toinen sitoutumattomien senaattori John Murphy taas arvioi 29. elokuuta 1990, että presidentti Bush oli jo luopunut mahdollisuudesta ratkaista kriisi rauhanomaisesti ja uskoi, että amerikkalaiset ja britit olivat jo valmistautumassa sotaan. Murphy myös kritisoi presidentti Bush ja republikaanien demonisoivaa ja sotaisaa kielenkäyttöä.²³¹ Murphy ja Norris kriittistä linjaa Yhdysvaltoja kohtaan selittää todennäköisesti samat syyt, jotka saivat heidät ymmärtämään Irakin toimia edellisessä luvussa käsitellyissä puheenvuoroissa. Poliittisesti sitoutumattomina he pystyivät arvostelemaan Yhdysvaltoja paljon helpommin, minkä lisäksi Murphy ja Norris toivat näkemyksensä esiin Persianlahden kriisin alkupuolella, jolloin Irlannissa vielä löytyi jonkin verran kärsivällisyyttä Irakin suhteen toisin.

²²⁸ PTK 157/1990 vp, P. Haavisto, 15.12.1990, 5482.

²²⁹ Westad 2017, 521–522.

²³⁰ Seanad Éireann debate, 29.8.1990, Vol. 126 No. 7, Middle East Situation: Statements, D. Norris.

²³¹ Seanad Éireann debate, 29.8.1990, Vol. 126 No. 7, Middle East Situation: Statements, J. Murphy.

4 Toiveet ja huolet kansainvälisen politiikan tulevaisuudesta

Ennen Persianlahden sodan syttymistä elokuussa 1990, maailma oli muuttunut hyvin paljon hyvin lyhyessä ajassa. Vuonna 1989 Itä-Eurooppa oli vapautunut kommunismista ja Berliinin muuri, Euroopan kahtiajaon symboli, oli murtunut. Berliinin muurin murtumisen jälkeen Länsi-Saksan Helmut Kohl ja Neuvostoliiton Mihail Gorbatšov ryhtyivät neuvottelemaan Saksojen jälleenyhdistymisestä. Kylmä sota ja kolmannen maailmansodan uhka jäivät historiaan ja maailmaan levisi toivo, että tulevaisuuden kriisit olisivat ratkaistavissa diplomatian keinoin. Irakin hyökkäys Kuwaitiin kuitenkin asetti uskon uuteen maailmanjärjestykseen koetukselle. Irakin epäonneksi Kuwaitin valtaus sai laajan kansainvälisen tuomion, kun YK tuomitsi Irakin hyökkäyksen ja ryhtyi mittaviin toimiin painostaakseen Irakia vetäytymään Kuwaitista.²³²

Vaikka Persianlahden sota oli maantieteellisesti kaukana, Suomessa ja Irlannissa pohdittiin sodan aikana millainen uusi maailmanjärjestys muodostuisi sodan myötä. Huolimatta Euroopan jännitteiden purkautumisesta ja kansainvälisen yhteisön päättäväisistä toimista Irakia vastaan, monet Suomen ja Irlannin poliitikoista olivat hyvin huolissaan maailman tulevaisuudesta. Toisaalta molemmissa maassa esiintyi myös toiveikkuutta uuden maailmanjärjestyksen suhteen.

4.1 Uusi parempi vai vaarallisempi maailma

Vaikka kylmän sodan päättyminen oli parantanut merkittävästi Suomen asemaa, esitettiin eduskunnassa paljon huolestuneita arvioita Persianlahden sodasta ja laajemminkin maailman tilanteesta. Persianlahden sodan katsottiin muun muassa olevan osoitus siitä, että maailmantilanne voisi jo yhden yön aikana kriisiytyä pahasti²³³ Persianlahden sodan arviointiin myös heijastelevan kasvavaa kilpailu maailman energiavaroista. Näin asian koki muun muassa Vihreiden Pekka Haavisto, jonka mukaan kriisin taustalla oli nimenomaan kyse maapallon energiavaroista. Haavisto piti kriisiä myös todisteena kasvavista jännitteistä teollistuneen pohjoisen ja kehittyvän etelän välillä.²³⁴ Persianlahden sotaa käsiteltiin myös yhtenä osana laajempaa kansainvälistä epävakautta. Keskustan Eeva Kuuskoski-Viikatmaa esimerkiksi piti Persianlahden sotaa Baltian maiden väkivaltaisuuksien ja kehitysmaiden ongelmien ohella yhtenä syynä, sille miksi usko parempaan maailmaan horjui²³⁵.

Kaikki kansanedustajat eivät tosin olleet yhtä pessimistisiä tulevaisuuden suhteen. Toisin kuin Kuuskoski-Viikatmaa, hänen puoluetoverinsa Esko Aho oli syyskuussa 1990 erittäin toiveikas

²³² Freedman ja Karsh 1992, 3–4, 67, 69–73, 75 78, 81, 83, 111,120, 149–150.

²³³ PTK 87/1990 vp, S. Aittoniemi, 18.9.1990, 2751.

²³⁴ PTK 87/1990 vp, P. Haavisto 18.9.1990, 2720.

²³⁵ PTK 183/1991 vp, E. Kuuskoski-Viikatmaa, 12.2.1991, 6506.

maailmantilanteen kehittymisen suhteen. Ahon mukaan maailmanpolitiikassa oli siirrytty uuteen aikakauteen, jossa vastakkainasettelun tilalle oli tullut muiden etuja huomioiva yhteistyöpolitiikka. Myös blokkijaon päätyminen ja aseistariisunta olivat Ahosta merkkejä paremmasta eikä hän myöskään pitänyt Saksojen jälleenyhdistymistä uhkana. Aho löysi jopa Irakin hyökkäyksestä Kuwaitiin merkkejä paremmasta, sillä hän katsoi sen osoittaneen, että maailmanyhteisö olisi kykenevä reagoimaan sääntöjen rikkojia vastaan.²³⁶

Monissa suomalaisten toiveikkaissa puheenvuoroissa uuden kylmän sodan jälkeisen maailman suhteen esiintyi kuitenkin myös huolta. Ruotsalaisen Kansanpuolueen Håkan Malm esimerkiksi arvioi maailmantilannetta seuraavanlaisesti:

*”Maailmalla tapahtuva kehitys luo suurempaa epävarmuutta kuin pitkiin aikoihin. Poliittinen kehitys on nopeasti muuttunut maailmalla myönteiseen suuntaan, vaikkakin epävarmuus Persianlahdella aiheuttaa huolta.”*²³⁷

Myös syyskuussa toiveikas Aho oli lokakuussa huomattavasti huolestuneempi maailman tilanteesta. Aho piti erittäin positiivisena sitä, että maailmanyhteisö oli valmis toimimaan Irakia vastaan, mutta samalla koki Persianlahden sodan olevan osoitus siitä, että tulevaisuudessa konflikteja syntyy maailman hupenevista resursseista²³⁸.

Toisin kuin Suomessa, Irlannissa parlamentaarikot olivat erittäin toiveikkaita uuden maailmanjärjestyksen suhteen. Sitoutumattomien Shane Ross esimerkiksi koki liittouman Irakin vastaisten sotatoimien osoittavan maailmalle, että suurvallat eivät enää hyväksyisi valtioiden aggressioita ja rajarikkomuksia²³⁹. Myös maataloudesta ja ruuasta vastaava ministeri Michael O’Kennedy oli toiveikas tulevaisuuden suhteen, sillä O’Kennedyn mukaan tulevaisuudessa vain pienet ja lyhyet sodat olisivat mahdollisia, kunhan YK pysyisi yhtenäisenä²⁴⁰. Uuden maailman uskottiin myös olevan parempi paikka demokratiolla. Fine Gaelin Charles McDonald esimerkiksi uskoi, että idän ja lännen yhteisymmärrys saisi kaikki maailman maat kunnioittamaan demokratiaa ja tekisi uusien diktaattorien nousun vaikeaksi²⁴¹.

Toiveikkaatkin irlantilaiset kuitenkin korostivat, että uusi maailmanjärjestys vaatisi toimiakseen päättäväisyyttä yhtenäisyyttä maailman valtioilta. Maailmalta yhtenäisyyttä ja päättäväisyyttä

²³⁶ PTK 87/1990 vp, E. Aho, 18.9.1990, 2700.

²³⁷ PTK 153/1990 vp, H. Malm, 13.12.1990, 5242.

²³⁸ PTK 115/1990 vp, E. Aho, 31.10.1990, 3825.

²³⁹ Seanad Éireann debate, 24.1.1991, Vol. 127 No. 7, Gulf Conflict: Motion, S. Ross.

²⁴⁰ Seanad Éireann debate, 24.1.1991, Vol. 127 No.7, Gulf Conflict: Motion, M Kennedy.

²⁴¹ Seanad Éireann debate, 29.8.1990, Vol. 126 No. 7, Middle East Situation: Statements, C McDonald.

vaativat Irlannin parlamentaarikot esittivät puheenvuoroissaan myös mahdollisia seuraamuksia toimettomuudesta. John Bruton Fine Gaelista esimerkiksi varoitteli, että jos Irlanti ei tukisi YK:n päätöksiä se olisi luomassa maailmaa, jossa kaikkien maiden olisi aseistauduttava puolustaakseen itseään. Kollektiiviseen turvallisuuteen panostamisen Bruton sen sijaan uskoi antavan mahdollisuuden hillitä aggressioita sekä antavan kehitysmaille mahdollisuuden vähentää puolustusmenojaan.²⁴² Myös senaattori Dara Calleary korosti puheenvuorossaan, ettei uusi kylmän sodan jälkeinen maailmanjärjestys voisi toimia, jos Irakin hyökkäyksen kaltaisia toimia ei tuomittaisi. Callearyn mukaan Irlanti ei voisi myöskään luottaa siihen, että Irlanti saisi Irakissa oleville kansalaisilleen parempaa kohtelua, jos se ei toimisi yhdessä muiden EY-maiden kanssa. Sooloilun Calleary uskoi johtavan pikemminkin kansainväliseen anarkiaan, jossa rikkomuksia ei voisi korjata.²⁴³ Ulkoministeri James ”Gerry” Collins oli Callearyn kanssa samaa mieltä, korostaen, että uusi maailmanjärjestys voisi toimia vain, jos Irakin hyökkäys Kuwaitiin ja muut vastaavanlaiset aggressiot tuomittaisiin. Jos näin ei toimittaisi, niin Collinsin mukaan kukaan ei olisi turvassa.²⁴⁴

Ottaen huomioon, kuinka näissä puheenvuoroissa esiteltiin erilaisia uhkakuvia asevarustelusta kansainväliseen anarkiaan, näitä puheenvuoroja voisi kenties pitää pikemminkin huolestuneina, kuin toiveikkaina. Sisällöltään nämä puheenvuorot ovat kuitenkin toiveikkaita, sillä niissä tarjotaan ratkaisua eli kansainvälistä yhteistyötä mahdollisiin tulevaisuuden haasteisiin. Lisäksi näissä puheenvuoroissa usein korostetaan sitä, että Irlanti itse pystyy vaikuttamaan kansainväliseen yhteistyöhön eikä kollektiivisen turvallisuuden toimiminen siten ole täysin Irlannista riippumatonta. Esimerkiksi Bruton korosti omassa puheenvuorossaan, että Irlannin ei tulisi vain odottaa YK:lta avunpyyntöä vaan päinvastoin tulisi itse pohtia miten se voisi auttaa YK:ta.²⁴⁵ Myös Collinsin puheenvuorossa annettiin ymmärtää, että Irlanti pystyisi itse vaikuttamaan maailman kehitykseen.

”Meillä on nyt tärkeä tilaisuus omaksua yhteinen kanta, ettei tällaista toimintaa voi hyväksyä ja asettaa piirteet järjestykselle, joka luo maailmasta turvallisemman ja vakaamman, nyt kun kylmä sota on jäänyt historiaan.”²⁴⁶

Collinsin puheenvuorossa ”meillä” viittaa selkeästi Irlantiin eikä esimerkiksi pelkästään YK:hon tai sen turvallisuusneuvostoon. Varsinkin, kun Collins myöhemmin samassa puheenvuorossa toi esiin turvallisuusneuvoston nopean reaktion kriisiin²⁴⁷. Jos Bruton ja Collins olisivat olleet huolissaan

²⁴² Dáil Éireann debate, 18.1.1991, Vol. 404 No. 3, Gulf Conflict Motion, J. Bruton.

²⁴³ Seanad Éireann debate, 29.8.1990, Vol. 126 No. 7, Middle East Situation: Statements, D. Calleary

²⁴⁴ Dáil Éireann debate, 18.1.1991, Vol. 404 No. 3, Gulf Conflict Motion, G. Collins

²⁴⁵ Dáil Éireann debate, 18.1.1991, Vol. 404 No. 3, Gulf Conflict Motion, J. Bruton.

²⁴⁶ Dáil Éireann debate, 18.1.1991, Vol. 404 No. 3, Gulf Conflict Motion, G. Collins.

²⁴⁷ Dáil Éireann debate, 18.1.1991, Vol. 404 No. 3, Gulf Conflict Motion, G. Collins.

maailmantilanteen kehittymisestä, he tuskin olisivat antaneet ratkaisuja tilanteeseen, saatikka korostaneet Irlannin roolia kriisien ratkaisussa. Näin ollen varoittelut kansainvälisestä anarkiasta ja asevarustelusta ovat pikemminkin perusteluja sille, miksi Irlannin tulisi tehdä osuutensa maailmanjärjestyksen ylläpitämiseksi, eivätkä suinkaan negatiivisia uhkakuvia tulevaisuudesta.

Irlannista löytyi kuitenkin myös niitä, jotka olivat huolissaan maailman kehityksestä Persianlahden sodan myötä. Sitoutumattomien John Murphy esimerkiksi näki Persianlahden kriisin lännen ja Islamin välisenä yhteenottona. Murphy ei myöskään ollut toiveikas Kuwaitin kriisin ratkeamisen suhteen. Hänen mukaansa mikä tahansa ratkaisu, joka saataisiin aikaan, olisi vain väliaikainen, kunnes koko Lähi-idän kattava ratkaisu saataisiin aikaan.²⁴⁸ Labourin Proinsias De Rossa kantoi myös huolta Persianlahden sodasta ja maailmantilanteesta. De Rossa piti monikansallisten joukkojen saapumista Persianlahdelle osoituksena maailmanpolitiikan ja -talouden haavoittuvuudesta. De Rossa pelkäsi myös amerikkalaisten strategian johtavan vuosikymmenten konfliktiin Lähi-idässä.²⁴⁹ Huolestuneissakin kommentteissa esiintyi kuitenkin toisinaan myös toiveikkautta. Mick Lanigan esimerkiksi totesi YK:n ottaneen vuosien toimimattomuuden jälkeen itseään niskasta kiinni. Lanigan kuitenkin korosti Saddam Husseinin toimien järkyttäneen toimillaan Lähi-itää pitkäksi aikaa ja kehotti kansainvälistä yhteisöä reagoimaan tilanteeseen varovaisesti. Laniganin mukaan myös Lähi-idän johtajien tulisi hoitaa omien maittensa sisäiset asiat kuntoon tai ottaa riski uudesta ja pahemmasta konfliktista.²⁵⁰ Huomionarvoista on, että näissä huolestuneissa kommentteissa ei anneta lainkaan viitteitä siitä, mitä Irlanti voisi tehdä vaan ongelmien syyt ja ratkaisut riippuisivat muista toimijoista, kuten Lähi-idän johtajista kansainvälisestä yhteisöstä ja Yhdysvalloista.

4.2 YK:n tulevaisuus suomalaisten ja irlantilaisten silmin

Toinen aihe, jota Suomessa ja Irlannissa pohdittiin liittyen kansainvälisen politiikan tulevaisuuteen, oli Yhdistyneiden Kansakuntien asema ja tulevaisuus. Kylmän sodan aikana supervaltojen keskinäinen kiistely rajoitti YK:n puuttumista kansainvälisiin kriiseihin. Neuvostoliitto ja Yhdysvallat olivat nimitäin veto-oikeudellaan usein estäneet YK:ta toimimasta.

Persianlahden sodassa entiset viholliset olivat kuitenkin yhtä mieltä siitä, että Irak oli toiminut väärin ja sen toimiin oli puututtava. Myös muut turvallisuusneuvoston pysyvät jäsenmaat antoivat tukensa Irakin vastaisille toimille. Iso-Britannia ja Ranska tukivat YK:ssa Yhdysvaltojen johtamia Irakin vastaisia toimia, vaikka Ranska pyrki omatoimisesti löytämään diplomaattisen ratkaisun

²⁴⁸ Seanad Éireann debate, 29.8.1990, Vol. 126 No. 7, Middle East Situation: Statements, J. Murphy.

²⁴⁹ Dáil Éireann debate, 29.8.1990, Vol. 401 No. 9, Middle East Situation: Statements (Resumed), P. De Rossa.

²⁵⁰ Seanad Éireann debate, 29.8.1990, Vol. 126 No. 7, Middle East Situation: Statements, M. Lanigan.

kriisin. Myöskään Kiina ei estänyt YK:ta toimimasta. Kiina oli vuosien ajan esiintynyt YK:ssa kehitysmaiden puolustaja eikä se siksi ollut mielissään Irakia vastaan suunnatuista toimista. Kiina näki Persianlahden tilanteessa kuitenkin tilaisuuden päästä Tiananmenin aukion verilöylyn jälkeen saamastaan hylkiön maineesta. Kiina tyytyikin vain pidättäytymään tukemasta tai vastustamasta YK:n toimia Persianlahden sodan aikana. Myös turvallisuusneuvoston vaihtuvat jäsenmaat antoivat pitkälti tukensa YK:n toimille vapauttaa Kuwait. Vain Kuuba ja Jemen toisinaan vastustivat Irakin vastaisia toimenpiteitä.²⁵¹ Persianlahden sodan myötä YK näytti viimein olevan kehittymässä järjestyksi, joka pystyisi turvaamaan maailmanrauhan.

Irlannissa toiveet YK:n tulevaisuuden suhteet olivatkin erittäin korkealla ja monet uskoivat maailmanjärjestön pystyvän viimeinkin täyttämään velvollisuutensa. Näin asian koki esimerkiksi edustaja Bruton, jonka mukaan kylmän sodan päätyttyä olisi viimeinkin mahdollista luoda YK, joka pystyisi täyttämään järjestön perustajien tavoitteet²⁵² Myös senaattori Ross uskoi YK:n voimistuvan Persianlahden sodan myötä, kun Yhdysvallat ja Neuvostoliitto olivat samalla puolella.

Toiveikkaissa puheenvuoroissa esitettiin myös arvioita siitä, millainen tulevaisuus maailmaa odottaisi voimistuneen YK:n myötä. Fianna Failin Martin Cullen esimerkiksi uskoi, että jos YK ja sen pääsihteeri Perez de Cuellar onnistuisivat ratkomaan Lähi-idän tilanteen, kansainvälisissä suhteissa koettaisi uusi aika²⁵³. Ministeri O`Kennedy sen sijaan julisti, että jos YK pysyisi yhtenäisenä, tulevaisuuden sodat olisivat todennäköisesti vain lyhyitä ja pieniä²⁵⁴.

Myös Suomessa esiintyi toiveikkaita näkemyksiä YK:n aseman ja tulevaisuuden suhteen, vaikkakaan ei yhtä innokkaita saatikka paljon. Suomen ulkoministeri Pertti Paasio esimerkiksi tyytyi vain toteamaan, että YK oli ottanut askeleen oikeaan suuntaan käsitellessään Irakin hyökkäystä²⁵⁵ Kansanedustaja Aho oli myös toiveikas YK:n suhteen arvioiden Irakin hyökkäyksen todistaneen, että järjestö pystyisi toimimaan kansainvälisten sääntöjen rikkojia vastaan²⁵⁶. Toisinaan toiveikkaissa puheenvuoroissa esiintyi kuitenkin myös epäilyksiä YK:n tulevaisuuden suhteen. Jörn Donner esimerkiksi koki YK:n roolin kasvaneen, mutta epäili sen kykyä ratkaista Persianlahden kriisiä Irakin joustamattomuuden takia²⁵⁷. SDP:n Aaltonen taas arvioi, että länsi-itä suhteiden paraneminen oli antanut YK:lle mahdollisuuden toimia Irakia vastaan. Aaltonen koki myös myönteisenä sen, että YK:n jo kuolleeksi luultu sanktiojärjestelmä osoitti kriisissä toimivuutensa.

²⁵¹ Freedman ja Karsh 1993, 73, 78, 111, 116, 151, 191, 193–194 232–234, 264–265. 273.

²⁵² Dáil Éireann debate, 18.1.1991, Vol. 404 No. 3, Gulf Conflict Motion, J. Bruton

²⁵³ Seanad Éireann debate, 29.8.1990, Vol. 126 No. 7, Middle East Situation: Statements, M. Cullen.

²⁵⁴ Seanad Éireann debate, 24.1.1991, Vol. 127 No.7, Gulf Conflict: Motion, M. O`Kennedy.

²⁵⁵ PTK 87/1990 vp, P. Paasio, 18.9.1990, 2744.

²⁵⁶ PTK 87/1990 vp, E. Aho, 18.9.1990, 2700.

²⁵⁷ PTK 87/1990 vp, J. Donner, 18.9.1990, 2707.

Aaltonen piti kuitenkin mahdollisena, että tulevaisuudessa suurvaltojen kiistat voisivat taas estää kollektiivisen turvallisuuden toimimisen.²⁵⁸

Suomessa esiintyi kuitenkin myös erittäin huolestuneita arvioita YK:n tulevaisuudesta.

Kansanedustaja Haavisto esimerkiksi uskoi YK:n olevan kulkemassa miinoitettua tietä antamalla liittoumalle valtuudet vapauttaa Kuwait tarvittaessa asevoimin. Lisäksi Haavistoa huoletti se, että ilman YK:n valvontaa, sen hyväksymiä sotatoimia saattoivat pikemminkin motivoida kansalliset intressit eikä järjestön tavoitteet. Haaviston myös pelkäsi YK:n joutuvan kannanottojensa takia sitoutumaan politiikan, josta se ei voisi helposti irtautua²⁵⁹. Haavisto näyttääkin pelänneen, että YK toimisi Persianlahden sodassa lähinnä liittouman ja ennen kaikkea Yhdysvaltojen tahdon välikappaleena. Haavisto ei kuitenkaan ollut ainoa Suomessa, joka oli huolissaan YK:n politisoitumisesta, sillä samanlaisia arvioita esitti vielä syyskuussa toiveikkaampaan sävyyn puhunut kansanedusta Aaltonen. Marraskuussa huolestuneempi Aaltonen nimittäin uskoi, ettei YK:lla olisi varaa antautua kansainväliseen konfliktiin, jonka myötä järjestöä alettaisiin pitää osapuolena pohjoisen ja etelän välisessä kiistassa²⁶⁰.

Myös Irlannissa kannettiin huolta siitä, että YK:sta saattaisi sodan myötä kehittyä Yhdysvaltojen poliittisia tavoitteita edistävä väline. Sitoutumattomien Murphy esimerkiksi uskoi, että Yhdysvallat, ainoana supervaltana, olisi ainoa YK:n tuki ja käytännössä omistaisi maailmanjärjestön²⁶¹. Toinen sitoutumattomien edustaja Joe O'Toole taas koki, että kriisissä YK oli kaapattu ajamaan sotaa ja oli ilmeisen pettynyt siihen, että tilaisuutta siirtää päätösvaltaa Pentagonilta YK:lle ei kylmän sodan päätyttyä ollut käytetty²⁶². Myös YK:n rakennetta ja toimivuutta epäiltiin oireachtasissa. Labourin Joe Costello toivoi YK:sta maailmanpoliisia, mutta oli samalla huolissaan turvallisuusneuvoston päätöksistä ja koki tarpeelliseksi uudelleenarvioida neuvoston rakennetta²⁶³. Myös Costellon puoluetoveri De Rossa halusi uudistaa YK:ta ja erityisesti turvallisuusneuvoston rakennetta. De Rossan mukaan turvallisuusneuvosto oli luotu kylmän sodan tarpeisiin, kokien myös, että turvallisuusneuvoston pysyvät jäsenmaat olivat menneisyydessä käytännössä johtaneet YK:ta.²⁶⁴

Vaikka Irlannissakin esiintyi huolestuneita arvioita YK:n tulevaisuudesta, olivat oireachtasin parlamentaarikot puheenvuoroissaan silti Suomen kansanedustajia toiveikkaampi. Huolestuneinkin

²⁵⁸ PTK 96/1990 vp, M. Aaltonen, 28.9.1990, 3230.

²⁵⁹ PTK 157/1990 vp, P. Haavisto, 15.12.1990, 5482

²⁶⁰ PTK 132/1990vp, M. Aaltonen, 27.11.1990, 4545.

²⁶¹ Seanad Éireann debate, 24.1.1991, Vol. 127 No. 7, Gulf Conflict Motion, J. Murphy.

²⁶² Seanad Éireann debate, 24.1.1991, Vol. 127 No. 7, Gulf Conflict Motion, J. O'Toole

²⁶³ Seanad Éireann debate, 24.1.1991, Vol. 127 No. 7, Gulf Conflict Motion, J. Costello

²⁶⁴ Dáil Éireann debate, 18.1.1991, Vol. 404 No. 3, Gulf Conflict Motion, P. De Rossa.

Irlannin parlamentaarikot nimittäin olivat valmiita esittämään ratkaisuja, joilla heidän mukaansa pystyttäisiin turvaamaan YK:n tulevaisuus. Suomen kansanedustajat taas eivät esittäneet mitään korjausehdotuksia YK:n suhteen, mikä viestii todennäköisesti suuremmasta epäuskosta järjestön mahdollisuuksien suhteen.

Suomalaiset ja irlantilaiset poliitikot näyttävätkin päätyneen hyvin erilaisiin arvioihin Persianlahden sodan vaikutuksista kansainvälisen politiikan ja Yhdistyneiden Kansakuntien tulevaisuuden suhteen. Vaikka molemmissa maissa esiintyi toiveikkaita ja huolestuneita puheenvuoroja, olivat irlantilaiset silti paljon suomalaisia toiveikkaampia kansainvälisen politiikan tulevaisuuden suhteen. Tämä eroavaisuus on varsin erikoista, sillä luulisi, että molemmissa maissa olisi päästy samoihin tulkintoihin Persianlahden sodan seurausten suhteen. Sota oli molemmille maille ehkä maantieteellisesti kaukainen, mutta ei missään nimessä merkityksetön. Muodostihan Irakin hyökkäys Kuwaitiin suuren haasteen YK:n varaa nojaavalle maailmanjärjestykselle, josta sekä Suomi, että Irlanti pieninä maina suuresti hyötyivät. Näin ollen voisi kuvitella, että molemmissa maissa olisi oltu toiveikkaita siitä, että YK pystyisi kylmän sodan aikaisen halvaantumisen sijaan viimein täyttämään tehtävänsä. Suomen ja Irlannin hyvin erilaiset kokemukset kansainvälisestä politiikasta sen kriisiytymisestä molempien maiden itsenäisyyden aikana voivat kuitenkin selittää sitä, miksi näissä kahdessa maassa päädyttiin niin erilaisiin tulkintoihin Persianlahden sodan vaikutuksista kansainväliseen politiikkaan.

4.3 Suomi ja Irlanti kansainvälisen politiikan myrskyissä

Vaikka Suomi ja Irlanti sijaitsevat molemmat Euroopan reunoilla, näillä maille on hyvin erilaiset kokemukset kansainvälisestä politiikasta ja sen kriiseistä. Ensimmäisen maailmansodan myötä itsenäistyneet Suomi ja Irlanti olivat maailmansotien välisenä aikana hyvin samanlaisessa asemassa. Molemmat maat olivat omaksuneet ulkopoliittiseksi linjakseen puolueettomuuden ja nojasivat vahvasti sodan jälkeen perustettuun Kansainliittoon. Suomi ja Irlanti olivat kuitenkin päätyneet näihin ratkaisuihin hyvin erilaisista syistä.

Irlannin ulkopoliitiikan keskeisin tavoite maailmansotien välisenä aikana oli ottaa etäisyyttä entiseen emämaahan Iso-Britanniaan. Kansainliitossa Irlanti pyrki edistämään kansainvälisen oikeuden asemaa ja korostamaan kansojen yhdenvertaisuutta maailmanpolitiikassa. Irlanti oli myös valmis kiinnittymään moniin Kansainliiton järjestelmiin ottaakseen etäisyyttä Britanniasta. Irlanti esimerkiksi hyväksyi vuonna 1922 perustetun Pysyvän Kansainvälisen Tuomioistuimen (Permanent Court of International Justice) päätäntävällän ilman mitään varauksia, eroten näin selkeästi Britanniasta ja muista Brittiläisen Kansanyhteisön maista, jotka halusivat jättää Kansanyhteisön

sisäiset kiistat tuomioistuimen päättävävallan ulkopuolelle. Irlannin onnistui ottaa etäisyyttä Britanniasta myös Kansainliiton ulkopuolella osallistumalla esimerkiksi passiivisesti Irlannin Neuvoston (Council of Ireland) toimintaan, jota pidettiin Irlannissa lähinnä muistutuksena maan jaosta. Suurin Irlannin puolueettomuutta ja etäisyydenottoa koskeva saavutus oli kuitenkin vuoden 1938 sopimus, jossa Britannia luopui tukikohdistaan Irlannissa vastineeksi Irlannin vakuutuksista siitä, ettei se antaisi maaperäänsä käytettäväksi Britannian vastaisiin sotatoimiin.²⁶⁵

Suomelle päätös nojata maailmansotien välisenä aikana Kansainliittoon ja puolueettomuuteen ei sen sijaan ollut ensimmäinen tai edes mieluisin vaihtoehto. Itsenäistymisensä jälkeen Suomi oli yrittänyt etsiä itselleen kumppania Neuvosto-Venäjää vastaan niin Saksasta, kuin Puolasta ja Baltian maista. Kun Suomi ei näissä pyrkimyksissä onnistunut, maan ulkopolitiikan linjaksi vakiintui Pohjoismaihin suuntautunut puolueettomuus.²⁶⁶ Myös Kansainliitto oli Suomelle tärkeä viiteryhmä maailmansotien välisenä aikana, mutta Suomi ei vuoden 1934 jälkeen enää luottanut Kansainliittoon, kun Neuvostoliitosta tuli järjestön jäsen.²⁶⁷ Suomen ulkopolitiikka kytkeytyikin maailmansotien välisenä aikana Kansainliittoon ja puolueettomuuteen, koska muut vaihtoehdot eivät toteutuneet. Irlanti sen sijaan sai harjoittaa itselleen mieluista ulkopolitiikkaa ja varsin menestyksekkäästi ottaessaan etäisyyttä Britanniasta.

Italian, Japanin ja Saksan aggressiivinen ulkopolitiikka 1930-luvun lopulla, kuitenkin romahdutti Kansainliittoon nojanneen maailmanjärjestyksen, johtaen lopulta toiseen maailmansotaan. Toisessa maailmasodassa Suomen ja Irlannin kokemukset kansainvälisestä politiikasta ja itse sodasta poikkesivat huomattavasti toisistaan. Suomen kansainväliselle asemalle tilanne Euroopassa kävi uhkaavaksi jo ennen sodan syttymistä, kun Neuvostoliiton kielteinen kanta Suomen ja Ruotsin puolustusyhteistyöhön sai Ruotsin lopettamaan tämän yhteistyön kesällä 1939²⁶⁸. Vielä tukalammaksi Suomen tilanne muuttui elokuussa 1939, kun Adolf Hitlerin Saksa ja Josif Stalinin Neuvostoliitto sopivat hyökkäämättömyyssopimuksensa salaisessa lisäpöytäkirjassa Itä-Euroopan jaosta²⁶⁹.

Molotov-Ribbentrop-sopimuksen myötä Neuvostoliitto ryhtyikin hankkimaan itselleen etupiiriään painostaen ensin Baltian maat luovuttamaan sotilastukikohtia ja solmimaan avunantosopimukset Neuvostoliiton kanssa lokakuussa 1939. Seuraavaksi Neuvostoliiton huomio keskittyi Suomeen, joka ei kuitenkaan taipunut Neuvostoliiton painostukseen, sillä se koki suurvallan vaatimusten

²⁶⁵ Tonra 2006, 40–42.

²⁶⁶ Jokisipilä 2010, 253.

²⁶⁷ Apunen ja Wolff 2009, 33.

²⁶⁸ Apunen ja Wolff 2009, 33–34.

²⁶⁹ Jokisipilä 2010, 259.

loukkaavan Suomen puolueettomuutta. Suomessa ei myöskään luotettu Neuvostoliiton. Kun Neuvostoliitto ei saanut Suomea taipumaan vaatimuksiinsa, maa hyökkäsi Suomeen 30.11.1939.²⁷⁰ Talvisodassa Neuvostoliiton ei onnistunut suuresta ylivoimastaan huolimatta miehittää Suomea. Maan sotilaallisia toimia rampauttivat muun muassa huono aselajien yhteistyö sekä puuteellinen huolto. Suomalaiset ulkoinen uhka sen sijaan yhdisti ennennäkemättömällä tavalla. Lopulta Neuvostoliiton materiaallinen ylivoima käänsi sodan sen eduksi ja Suomen oli pakko tehdä rauha suurvallan kanssa. Suomea ei talvisodassa miehitetty, mutta sen oli luovuttava huomattavista alueista Karjalassa mukaan lukien maan toiseksi suurimmasta kaupungista Viipurista.²⁷¹

Talvisota ei kuitenkaan jäänyt Suomen ainoaksi sodaksi toisessa maailmansodassa, sillä maa joutui taistelemaan Neuvostoliittoa vastaan myös jatkosodassa. Saksan hyökkäys Neuvostoliittoon 22. kesäkuuta 1941 tarjosi Suomelle tilaisuuden saada talvisodassa menettämänsä alueet takaisin, kun Neuvostoliiton päävoimat taistelivat Saksaa vastaan. Alkuun Suomi ja Saksa menestyivätkin hyvin, mutta Saksan kärsittyä katastrofaalinen tappio Stalingradissa talvella 1942–1943 sota kääntyi Neuvostoliiton eduksi. 9. kesäkuuta 1944 Neuvostoliitto käynnistikin suurhyökkäyksen Suomea vastaan Karjalan kannaksella, jonka myötä Viipuri joutui puna-armeijan haltuun. Neuvostoliiton eteneminen vaati kuitenkin verojansa ja suomalaisten onnistui pysäyttää Neuvostoliiton eteneminen Tali-Ihantalan taistelussa Saksan aseiden ja ilmavoimien avulla. Taistelun jälkeen Neuvostoliitossa ymmärrettiin, että Suomen miehitys vaatisi paljon voimia ja maa ilmoittikin elokuussa olevansa valmis neuvottelemaan Suomen kanssa. 4. syyskuuta 1944 Neuvostoliitto ja Suomi solmivat tulitauon, joskin suomalaisten oli vielä hädettävä saksalaiset Lapista.²⁷²

Siinä missä Suomi joutui osallistumaan toiseen maailmansotaan, Irlannin onnistui pysyä puolueettomana, vaikka se kohtasikin sodassa omat haasteensa. Saksan toimet sodassa alussa osittivat maan olevan valmis ja kykenevä valloittamaan puolueettomia maita. Kun Irlannin oma puolustus oli 1930-luvun säästöjen takia jäänyt retuperälle, oli maan pakko oman turvallisuutensa tähden lähestyä Iso-Britanniaa. Maat suunnittelivatkin Irlannin yhteistä puolustusta, mutta kasvavasta yhteistyöstä huolimatta irlantilaiset asettivat yhteistyölle omia ehtoja, eivätkä esimerkiksi suostuneet ottamaan brittijoukkoja maaperälleen ennen saksalaisten hyökkäystä. Vaikka irlantilaiset olivat valmiita yhteistyöhön Britannian kanssa, he valmistautuivat myös torjumaan

²⁷⁰ Apunen ja Wolff 2009, 43–49.

²⁷¹ Jokisipilä 2010, 263–265, 267.

²⁷² Jokisipilä 2010, 269, 272–274, 276, 280–283.

brittien mahdollista invaasiota. Tämä pelko ei ollut suinkaan aiheeton, sillä Iso-Britannian pääministeri Winston Churchill luopui vasta vuonna 1943 suunnitelmista hyökätä Irlantiin.²⁷³

Saksan ja Iso-Britannian sotilaallinen uhka ei kuitenkaan ollut ainoa irlantilaisten huoli toisessa maailmansodassa, sillä maa joutui vastustamaan monia liittoutuneiden yrityksiä horjuttaa Irlannin puolueettomuutta. Churchill esimerkiksi yritti useaan otteeseen saada Irlantia liittymään liittoutuneisiin, vetoamalla muun muassa mahdollisuuksiin yhdistää Irlannit sodan jälkeen. Taoiseach Eamon de Valera ei kuitenkaan vakuuttanut Churchillin ehdotuksista ja piti kiinni maansa puolueettomuudesta. Toinen merkittävä kiista Irlannin ja Britannian kesken sodan aikana oli kysymys vuonna 1938 Irlannille luovutetuista tukikohdista, joita erityisesti Churchill vaati saada takaisin brittien käyttöön. De Valeralle kysymys tukikohdista oli kuitenkin kysymys Irlannin puolueettomuudesta ja suvereniteetista eikä hän suostunut antamaan tukikohtia liittoutuneille. Vielä Normandian maihinnousun alla liittoutuneet painostivat Irlanti takavarikoimaan Saksan Dublinin suurlähetystön lähettimen. Irlantilaiset suostuivat tähän vaatimukseen, mutta eivät enää taipuneet amerikkalaisten vaatimuksiin sulkea Saksan ja Japanin lähetystöjä Dublinissa.²⁷⁴

Suurin uhka Irlannin sodan aikaiselle vakaudelle tuli kuitenkin maan sisältä Irlannin tasavaltalaisarmeijan (IRA) muodossa. Irlannin vapaavaltiostatukseen tyytymätön IRA oli jo maailmansotien välisenä aikana vastustanut Irlannin jakoa. Maltillisen Fianna Fáilin nousu ja vapaavaltion toimet järjestöä vastaan ennen sotaa ja varsinkin sen sytyttyä ajoivat IRA:n kuitenkin ahtaalle. IRA:sta olisi kuitenkin voinut muodostua suuri uhka Irlannin vakaudelle, jos se olisi pystynyt koordinoimaan toimintansa Saksan tiedustelupalvelu Abwehrin kanssa. Järjestöt olivat toki luoneet yhteyksiä toisiinsa jo ennen sotaa, mutta kun Abwehr oli lopulta valmis auttamaan IRA:ta, se pystyi enää vain satunnaisiin väkivallantekoihin. Lisäksi Abwehrin operaatiot Irlannissa olivat sekä erittäin huonosti suunniteltuja, että kehnosti toteutettuja.²⁷⁵

Suomen ja Irlannin kokemukset Kansainliiton varaa nojanneen kansainvälisen järjestelmän romahduksesta ja toisesta maailmansodasta ovatkin hyvin erilaiset. Suomi joutui toisessa maailmansodassa taistelemaan kahdesti Neuvostoliitto vastaan ja kamppailemaan itsemääräämisoikeutensa ja demokratiansa säilyttämiseksi. Irlanti sen sijaan säästyi sodalta ja onnistui estämään niin liittoutuneiden yritykset nakertaa maan puolueettomuutta, kuin IRA:n ja Abwehrin yritykset lietsoa epävakautta. Myös sodan lopputuloksesta Irlannille ja Suomelle jäi hyvin eriävät kokemukset. Suomi säästyi sodassa miehitykseltä, mutta menetti sodassa merkittäviä

²⁷³ Wood 2010, 39, 48–50.

²⁷⁴ Wood 2010, 22–24, 26–28. 60–63.

²⁷⁵ Wood 2010, 101–102, 111–113, 123–125.

alueita Neuvostoliitolle ja joutui maksamaan sille sotakorvauksia²⁷⁶. Lisäksi Suomen oli sodan jälkeen alistuttava liittoutuneiden, ennen kaikkea Neuvostoliiton, tahtoon ja muun muassa tuomittava sotasylliset ja sallittavia kommunistien toiminta²⁷⁷. Irlannin sen sijaan onnistui sodan jälkeen irrottautua lopullisesti Britannian vaikutuspiiristä erotessaan Kansanyhteisöstä vuonna 1949, joskin tämän eron vastavetona Britannia kiristi otettaan Pohjois-Irlannista²⁷⁸.

4.4 Suomi ja Irlanti kylmässä sodassa

Kylmän sodan vuosista Suomi ja Irlanti selvisivät vähällä verrattuna moniin muihin maihin. Kummastakaan ei tullut kylmän sodan keskipisteitä Saksojen tapaan saatikka supervaltojen keskinäisen valtaperin taistelutantereita, kuten Vietnamista ja Angolasta. Silti kylmän sodan tapahtumat heijastuivat Suomeen ja Irlantiin, joskin hyvin eri tavoin johtuen niiden erilaisista asemista geopolitiikan ja kylmän sodan valtaperin suhteen.

Suomelle kylmä sota oli alusta asti tasapainoilua idän ja lännen välissä sekä jatkuvaa kamppailua puolueettomuuden uskottavuuden säilyttämiseksi. Suomi jatkoi kylmässä sodassa maailmansotien välisenä aikana omaksumaansa puolueettomuutta, mutta sodan jälkeen Suomi oli myös valmis tiettyyn yhteistyön Neuvostoliiton kanssa. Keskeisin elementti Suomen puolueettomuudessa oli kuitenkin edelleen pysyä erossa suurvaltojen kiistoista, mikä heijastui esimerkiksi Suomen päätökseen jättäytyä pois Euroopan jälleenrakennusta edistävästä Marshall-avusta, kun siitä tuli idän ja lännen välinen kiistakysymys.²⁷⁹ Suomen tasapainoilua idän ja lännen välillä kuitenkin haittasi huomattavasti vuoden 1948 YYA-sopimus.

YYA-sopimus oli Suomen puolueettomuudelle hyvin kaksijakoinen sopimus. Toisaalta sopimus selkeytti Suomen kansainvälistä asemaa ja tunnusti Suomen halukkuuden pysyä erossa kansainvälisistä kiistoista. Samalla sopimus kuitenkin kielsi Suomea liittymästä Neuvostoliitolle vihamielisiin järjestöihin ja velvoitti Suomea neuvottelemaan Neuvostoliiton kanssa sotilaallisista uhista ja jopa yhteistyöstä. YYA-sopimus olikin Neuvostoliitolle tehokas ase, jolla puuttua Suomen ulko- ja puolueettomuuspolitiikkaan. Neuvostoliitto käyttikin YYA-sopimusta usein omiin tarkoituksiinsa, esimerkiksi vaatimalla sopimuksen varjolla Suomelta sotilaallista yhteistyötä sekä vastustamalla sopimuksen pohjalta Suomen pyrkimyksiä liittyä Nordekiin vuosina 1969 ja 1970.²⁸⁰

²⁷⁶ Jokisipilä 2010, 282.

²⁷⁷ Visuri 2006, 24–25, 35, 59–60.

²⁷⁸ De Flers 2012, 31.

²⁷⁹ Visuri 2006, 91–92

²⁸⁰ Tarkka 2012, 22–23, 130, 147.

Hankalien lähtöasetelmien lisäksi monet kylmän sodan kriisit, erityisesti Euroopassa heijastuivat Suomeen, vaikeuttaen maan puolueettomuuspyrkimyksiä ja suhteita Neuvostoliittoon. Parhaimpina esimerkkeinä Suomen haasteellisesta asemasta Neuvostoliiton vieressä ovat vuoden 1958 yöpakkaskriisi ja vuoden 1961 noottikriisi. Yöpakkasissa Suomen ja Neuvostoliiton välit tulehtuivat pahoin, kun Suomen johtoon nousi Karl Fagerholmin koalitionhallitus, johon Neuvostoliitto suhtautui vihamielisesti, koska hallituksessa oli sen inhoamat Kokoomus ja SDP. Yöpakkasten aikana Neuvostoliitto painosti monin tavoin Suomea muun muassa arvostelemalla mediassaan Suomen hallitusta ja lopettamalla tuonnin Suomesta. Presidentti Urho Kekkosen tuen menettänyt ja Neuvostoliiton ahdistelema hallitus kaatui 4. joulukuuta 1958.²⁸¹

Vuoden 1961 noottikriisi oli sen sijaan luonteeltaan enemmän ulkopoliittinen. 30. lokakuuta 1961 Neuvostoliitto lähetti Suomelle nootin, jossa se vaati Suomelta YYA-sopimuksen mukaisia konsultointeja reaktiona Neuvostoliiton kokemaan Länsi-Saksan uhkaan. Tavatessaan neuvostojohdon Novosibirskissa presidentti Kekkosen onnistui, kuitenkin vakuuttaa Neuvostoliitto siitä, että konsultoinneista olisi enemmän haittaa, kuin hyötyä. Konsultaatioiden lisäksi Neuvostoliiton nootilla oli myös muita tavoitteita. Nootilla yritettiin todennäköisesti auttaa Kekkosen uudelleenvalintaa presidentiksi, mutta samalla muistuttaa tätä, ettei Suomen tulisi mennä liian lähelle länttä; olihan nootti lähetetty Kekkosen Yhdysvaltojen vierailun aikaan.²⁸²

Yöpakkasissa ja noottikriisissä Neuvostoliiton toimintaan vaikuttivat kuitenkin Suomen tapahtumien lisäksi myös kansainvälinen tilanne. Vuonna 1958 Neuvostoliitto kohtasi isottelevasta asenteestaan huolimatta monia haasteita, kuten välirikon Kiinan kanssa Stalinin perinnöstä ja Länsi-Saksan kasvavan voima. Vuonna 1958 koettiin myös monia kansainvälisiä kriisejä, kuten Irakin länsimielisen hallituksen kaatuminen huhtikuussa sekä Berliinin kriisi lokakuussa, jolloin Neuvostoliitto vaati länsivaltoja vetämään joukkonsa pois Berliinistä.²⁸³ Vuonna 1961 taas koettiin toinen Berliinin kriisi, kun Neuvostoliiton johtaja Nikita Hruštšev halusi lopettaa Länsi-Berliinin erikoisaseman ratkoakseen Itä-Saksaa heikentävän maastamuuton. Hruštšev painosti länttä uhkaamalla solmia yksipuolisesti rauhan Itä-Saksan kanssa ja siten estää länsimaiden pääsy Berliiniin. Yhdysvaltojen presidentti John F. Kennedy ei kuitenkaan taipunut painostukseen vaan kutsui reserviläiset palvelukseen vastavetona Neuvostoliiton uhkailuun. Berliinin kriisi ei lopulta eskaloitunut sodaksi, sillä Hruštšev ja Kennedy pystyivät estämään tulenaran tilanteen

²⁸¹ Kallenautio 2005, 91–98.

²⁸² Kallenautio 2005, 130, 132–136.

²⁸³ Harper 2011, 122–125.

riistäytymisen käsistä, joskin tilanne Berliinissä rauhoittui, kun Itä-Saksa erotti Berliinit toisistaan muurilla.²⁸⁴

Vuosien 1958 ja 1961 kriisit osoittavatkin, että kansainvälisen tilanteen kiristytessä Suomen kansainvälinen asema vaikeni Neuvostoliiton öykkäroidessä länsimaille ja naapureilleen. Supervaltojen kiistojen lisäksi myös Neuvostoliiton toimet sen omassa valtapiirissä vaikeuttivat Suomen asemaa kylmässä sodassa. Neuvostoliiton interventiot Unkariin ja Tšekkoslovakiaan järkyttivät syvästi presidentti Kekkonen mieltä, ja Afganistanin miehityksen Kekkonen koki vaikeuttavan Suomen asemaa. Tässä suhteessa Kekkonen oli myös oikeassa, sillä Suomi ei halunnut ärsyttää Neuvostoliitto arvostelemalla sen toimia, mutta päätös pidättäytyä Neuvostoliiton arvostelusta heikensi Suomen mainetta ja vähensi Yhdysvaltojen luottamusta Suomen puolueettomuuteen²⁸⁵.

Suomen asema kylmässä sodassa olikin hyvin epäselvä johtuen Neuvostoliitto vaikutusvallasta, maan asemasta idän ja lännen välissä sekä monien kylmän sodan kriisien vaikutuksista Suomeen. Irlannin asema kylmässä sodassa oli sen sijaan erittäin vakaa. Vaikka maa oli päättänyt erota Brittiläisesti kansainyhteisöstä, Irlanti päätti kylmässä sodassa kytkeytyä osaksi länttä. Irlannin päätökseen vaikuttivat sekä pelko Neuvostoliittoa ja kommunismia kohtaan, mutta myös kylmän sodan uudet voimasuhteet. Kun länttä taistelussa kommunismia vastaan johti Yhdysvallat eikä Britannia, Irlannin oli kansallisylypeydellisistäkin syistä vaivatonta tukea länttä, varsinkin kun Neuvostoliitto oli Irlannille maantieteellisesti ja diplomaattisesti etäinen maa. Myös kylmän sodan asetekniikka helpotti Irlannin kansainvälistä asemaa, sillä pitkänmatkan pommikoneiden ja ohjusten aikana maan strateginen merkitys Iso-Britannialle ja Yhdysvalloilla oli vähentynyt.²⁸⁶

Monet kylmän sodan kriisit eivät siten koskettaneetkaan Irlanti, mutta maalla oli silti omat haasteensa Neuvostoliiton kanssa. Vuosien ajan Neuvostoliitto esti Irlantia liittymästä YK:hon, sillä kylmän sodan valtapelin takia Neuvostoliitto ei halunnut päästää järjestöön lisää länsimielisiä maita. Vuonna 1955 Irlanti lopulta liittyi YK:hon, jossa se ei kuitenkaan aina tukenut länsimaita vaan asettui toisinaan niitä vastaan esimerkiksi siirtomaita koskevilla kysymyksissä.²⁸⁷ Kylmän sodan maailmassa Irlannilla olikin Suomea enemmän liikkumavaraa. Irlannin kytkeytyminen länteen ei kuitenkaan ollut ongelmatonta, sillä Ranskan haluttomuus sallia Britannian pääsy Euroopan

²⁸⁴ Westad 2017, 292–296.

²⁸⁵ Tarkka 2012, 112–114, 154, 156, 417–418.

²⁸⁶ Tonra 2001, 107, 109–110.

²⁸⁷ Tonra 2001, 109–110.

Yhteisöön esti myös Irlannin liittymisen. Lopulta Irlanti kuitenkin liittyi EY:hyn vuonna 1973 päästen siten osaksi sille tärkeää Euroopan integraatiota.²⁸⁸

Vaikka kylmän sodan kriisit eivät koskettaneet Irlantia samalla tapaa, kuin Suomea, kohtasi Irlanti kylmässä sodassa erittäin tulenaran kriisin aivan naapurissaan nimittäin Pohjois-Irlannin konfliktin (The Troubles). 1960-luvulla Pohjois-Irlannin katolilainen väestö alkoi vaatia itselleen kansalaisyhteisyyksiä ja heitä syrjivien käytäntöjen lakkauttamista. Vaikka kaikki kansalaisyhteisyyksissä eivät vaatineetkaan liittymistä Irlantiin, Britannialle uskolliset unionistit säikähtivät näitä vaatimuksia, pitäen niitä IRA:n juonina. Unionistit reagoivat katolilaisten vaatimukseen väkivallalla, joka kiristi jänniteitä Pohjois-Irlannissa. Lopulta Pohjois-Irlannin jännittynyt tilanne räjähti käsiin, kun katolilaisten mielenosoitus äityi väkivaltaiseksi yhteenotoksi poliisien kanssa Derryssä 5. lokakuuta 1968.²⁸⁹

Derryn tapahtumista käynnistyi Pohjois-Irlanti vuosikymmeniä piinannut väkivaltaisuuksien kierre, jossa kaikki osapuolet syyllistyivät väkivaltaisuuksiin. Konfliktin myötä IRA tarttui taas aseisiin ja pyrki terrori-iskuillaan vaikeuttaa Pohjois-Irlannin hallintaa surmaten siviilejä, brittisotilaita sekä merkittäviä brittipoliitikkoja ja talousvaikuttajia. Myös unionistit syyllistyivät väkivaltaan surmaten IRA:n jäseniä ja tehden pommi-iskuja, ulottaen väkivaltansa myös Irlantiin räjäyttämällä pommeja Dublinissa ja Monaghamissa. 17. huhtikuuta 1975. Myös Pohjois-Irlannin poliisivoimat ja niitä avustaneet brittisotilaat syyllistyivät väkivaltaan ampuen aseettomia IRA:n jäseniä, mielenosoittajia sekä surmaten IRA-jäseniä tulitaisteluissa.²⁹⁰

Vaikka Irlannin hallituksessa oli tahoja, jotka halusivat ja jopa suunnittelivat puuttuvansa pohjoisen tilanteeseen, taoiseachan Jack Lynch hillitsi hallituksen ja puolueensa Fianna Fáilin intoilijoita muistuttamalla, että enemmistö pohjoisen asukkaista halusi kuulua Britanniaan. Lynchin mukaan Irlannilla ei myöskään olisi varaa ottaa Pohjois-Irlantia haltuunsa. Lynchin maltillinen asenne heijastui myös hänen suhtautumisessaan Britanniaan. Lynch muun muassa ymmärsi brittijoukkojen toimet maiden rajalla eikä täysin torjunut pääministeri Edward Heathin ehdotusta luovuttaa rikoksista epäiltyjä Britanniaan. Lynchin maltillinen linja näytti myös miellyttävän irlantilaisia, sillä hän nautti suurta suosiota kansan keskuudessa.²⁹¹

Toisinaan Pohjois-Irlannin konflikti kuitenkin läikkyi Irlantiin, kuten edellä mainituista Dublinin ja Monaghamin pommituksista käy ilmi. Irlannin onnistui kuitenkin tehokkaasti estää pohjoisen

²⁸⁸ De Flers 2012, 32.

²⁸⁹ English 2003, 81, 98–100

²⁹⁰ English 2003, 101, 136–139, 144, 149, 156, 167–168, 171, 218–219, 237–238.

²⁹¹ Bew 2007, 498–499, 501, 505.

konfliktin leviäminen etelään. Pohjois-Irlannin konfliktin myötä Irlannin onnistui myös saada paljon havittelemaansa sananvaltaa pohjoisen asioihin. Vuonna 1985, vuosikymmenten väkivaltaisuuksien jälkeen, Britannia oli valmis neuvottelemaan Pohjois-Irlannin tulevaisuudesta ja lokakuussa 1985 Britannia ja Irlanti allekirjoittivat Anglo-Irlantilaisopimuksen. Sopimuksessa Irlanti hyväksyi Pohjois-Irlannin kuuluvan Britannialle, mutta vastaavasti Britannia antoi Irlannille oikeuden esittää näkemyksiä ja ehdotuksia liittyen pohjoisen hallintaan. Osapuolet sitoutuivat myös ratkaisemaan mahdolliset kiistat rauhanomaisesti ja vakuuttivat kunnioittavansa Pohjois-Irlantia koskevissa muutoksissa väestön enemmistön tahtoa. Sopimuksen myötä Britannia ja Irlanti myös hyväksyivät Pohjois-Irlannin kaksoiskansallisen luonteen ja katolilaisten ja protestanttien oikeudet ja identiteetit. Vuoden 1985 sopimus ei lopettanut Pohjois-Irlannin konfliktia, mutta se vähensi radikaalien kannatusta ja oli siten merkittävä askel kohti rauhaa.²⁹²

Persianlahden sodan syttyessä suurin Irlannin vakautta uhannut kiista olikin paljolti rauhoittunut, mikä varmasti valoi irlantilaisiin toivoa paremmasta tulevaisuudesta kansainvälisen politiikan suhteen. Suomea sen sijaan kohtasi Persianlahden sodan alla uusi uhka nimittäin epävakaudet Neuvostoliitossa. Neuvostoliiton johtaja Mihail Gorbatšovin uudistus ja avoimuuspolitiikka ei 1980-luvun loppupuolella ollut onnistunut puuttumaan Neuvostoliiton ongelmiin vaan pikemminkin pahentamaan tilannetta entisestään. Lisäksi avoimuuspolitiikka oli paljastanut Neuvostoliito propagandan valheet ja nostanut eri etnisten ryhmien kansallisuustunteet pintaan.²⁹³

Kansallisuustunteet nousivat ensimmäisinä esiin Baltian maissa, joissa ensin virolaiset ja sitten latvialaiset ja liettualaiset alkoivat suunnitella taloudellisia uudistuksia, perustaa itsenäisyyttä ajavia liikkeitä ja järjestää mielenosoituksia Neuvostoliittoa vastaan. Kansallisuusliikehdintää alkoi esiintyä myös Kaukasiassa, jossa myös perustettiin itsenäisyyttä ajavia liikkeitä ja vastustettiin Neuvostoliittoa esimerkiksi boikotoimalla vaaleja. Kaukasiassa kansallisuusliikehdintä johti myös väkivaltaisuuksiin, kun azerbaidzhanilaiset vainosivat alueillaan olleita armenialaisia ja Georgian neuvostotasavallalle kuuluneessa Etelä-Ossetiassa syttyi käytännössä sisällissota alueen kuulumisesta Venäjään. Myös neuvostojoukot syyllistyivät väkivaltaan ja esimerkiksi Bakussa Moskovan väliintulo johti satoihin kuolonuhreihin.²⁹⁴

Väkivaltaisuuksia ilmeni myös Baltiassa, kun neuvostojoukot tappoivat ihmisiä Riiassa ja Vilnassa yrittäessään hillitä itsenäisyyttä ajavia baltteja tammikuussa 1991. Presidentti Mauno Koivisto suhtautui myönteisesti balttien itsenäisyyspyrkimyksiin, mutta oli julkisesti erittäin maltillinen ja

²⁹² Coakley 2005, 415–418.

²⁹³ Blomberg 2011, 17–23.

²⁹⁴ Blomberg 2011, 24–27, 30, 153–154.

huolissaan tilanteessa Baltiassa ja koko Neuvostoliitossa. Koivisto oli nimittäin aiemmin Gorbatšovin kanssa käymiensä keskustelujen perusteella hyvin tietoinen neuvostojohtajan huolista maansa suhteen ja oli valmis ilmaisemaan huolensa sekä Suomen hallitukselle, että kansalle.²⁹⁵

Ottaen huomioon, kuinka eri tavoin Suomi ja Irlanti ovat kokeneet Eurooppaa ja maailmaa järkyttäneet kriisit on helppo ymmärtää, miksi näissä maissa päädyttiin niin erilaisiin tulkintoihin Persianlahden sodan mahdollisista vaikutuksista kansainväliseen politiikkaan. Irlanti on onnistunut itsenäisyytensä aikana pysymään erossa monista kansainvälisistä kriiseistä sekä pystynyt estämään näitä kriisejä vaikuttamisen maan sisäiseen tilanteeseen. Lisäksi Irlanti on itsenäisyytensä aikana onnistunut monissa ulkopoliittisissa tavoitteissaan. Kun Persianlahden sodan alla Irlantia vielä hiljattain uhannut Pohjois-Irlannin kriisi oli huomattavasti rauhoittunut, on oireachtasin parlamentaarikkojen optimismi maailman tulevaisuuden suhteen helppo ymmärtää. Heille Persianlahden sota näytti kenties viimeiseltä haasteelta, ennen uutta ja parempaa maailmanjärjestystä. Suomi on sen sijaan joutunut kohtaamaan itsenäisyytensä aikana monia kriisejä maailmantilanteen jännittyessä, vaikka maa onkin onnistunut säilyttämään itsenäisyytensä ja demokraattisen yhteiskuntajärjestelmänsä. Suomen kansanedustajat olivat Persianlahden sodan alla varmasti havainneet, että maailmantilanteen jännittyessä Suomen kansainvälinen tilanne muuttui vaikeammaksi. Kun ottaa vielä huomioon Persianlahden sodan kanssa yhtä aikaa esiintyneet kriisit Neuvostoliitossa, ei suomalaisten huolestunut asenteet kansainvälisen tilanteen suhteen ole kovin yllättäviä.

²⁹⁵ Tarkka 2015, 56–59.

5 Arviot Persianlahden sodan taloudellisista vaikutuksista

Irakin hyökkäys Kuwaitiin elokuussa 1990 ei aiheuttanut pelkästään suurta kansainvälispoliittista myrskyä. Valloitettuaan Kuwaitin Saddam Husseinilla oli halussaan 20 prosenttia maailman öljyvaroista. Lisäksi hänen armeijansa oli hyvissä asemissa tunkeutua Saudi-Arabiaan ja siten kaksinkertaistaan öljypottinsa kertaheitolla. Vaikka Persianlahden sota ei millään muotoa ollut sota pelkästään öljystä, maailmantalouden kannalta keskeinen raaka-aine näytteli merkittävää roolia sekä kriisin alullepanija, että motivaattorina ratkaista se nopeasti. Vaikka teollisuusmaat olivatkin onnistuneet vähentämään riippuvuuttaan öljystä vuoden 1979 toisen öljykriisin jälkeen panostamalla energiatehokkuuteen, Persianlahden sota aiheutti taloudellista epävarmuutta maailmalla. Kriisin myötä Yhdysvaltojen ja Iso-Britannian taloudet alkoivat ajautua kohti lamaan, sillä niiden varustautuminen sotaan nosti korkoja näissä maissa. Myös kommunismista vapautuneet Itä-Euroopan maat joutuivat vaikeuksiin, koska ne eivät saaneet enää öljyä Neuvostoliitosta alle markkinahinnan saatikka Irakista, joka asetettiin Kuwaitin valtauksen jälkeen taloussaartoon. Pahiten öljynsaannin vaikeutumisesta kärsivät kuitenkin maailman köyhimmät maat.²⁹⁶

Myös Suomessa ja Irlannissa kannettiin huolta Persianlahden sodan taloudellisista vaikutuksista eikä suotta. Nämä kaksi viennistä ja ulkomaisesta energiasta riippuvaista maata kantoivat luonnollisesti huolta siitä, kuinka sota Persianlahdella vaikuttaisi niiden talouden näkymiin. Suomen ja Irlannin poliitikoilla oli kuitenkin huomattavan eriävät näkemykset Persianlahden sodan vaikutuksista maailmantalouteen ja siten heidän omien maittensa talouksiin. Molemmissa pidettiin sekä toiveikkaita, että huolestuneita puheenvuoroja, mutta pitkälti irlantilaiset olivat toiveikkaita maansa talouden tulevaisuuden suhteen suomalaisten ollessa enemmän pessimistisiä.

5.1 Synkät arviot Suomen taloudesta Persianlahden sodan aikana

Suomessa Persianlahden sodan uskottiin vaikuttavan merkittävästi Suomen talouteen ja näiden vaikutusten arvioitiin olevan yksinomaan kielteisiä. Suomen Kansan Demokraattisen Liiton Pertti Lahtinen esimerkiksi uskoi Suomen olevan ajautumassa taloudellisiin vaikeuksiin ja uskoi näiden vaikeuksien mittasuhteiden riippuvan Persianlahden tilanteen kehittymisestä sekä Neuvostoliiton ja Yhdysvaltojen vaikeuksista. Lahtisen puheenvuorossa oli kuitenkin aavistus toiveikkuutta, sillä hän pohti Saksan yhdyntymistä yhtenä mahdollisuutena pelastaa Eurooppa lamalta.²⁹⁷ Demokraattisen Vaihtoehdon Ensio Laine ei kuitenkaan nähnyt Saksojen yhdistymistä Suomen pelastuksena. Laineen mukaan Saksan yhdistymisestä aiheutuva lisäkysyntä tuskin pelastaisi Suomea.

²⁹⁶ Freedman ja Karsh 1993, 180–181, 185.

²⁹⁷ PTK 118/1990 vp, P. Lahtinen, 6.11.1990, 3991.

Persianlahden kriisin vaikutuksia Laine taas piti ennalta-arvaamattomina ja uskoi siten myös talouskehityksen ennustamisen olevan vaikeaa²⁹⁸.

Opposition lisäksi myös hallituspuolueissa Persianlahden sodan vaikutukset talouteen aiheuttivat huolta. Puolustusministeri Elisabeth Rehn uskoi joulukuussa, että jos sota syttyisi Lähi-idässä, sen vaikutukset heijastuisivat Suomeen. Näitä muutoksia olisivat muun muassa muutokset taloudessa, turvattomuuden lisääntyminen sekä maahanmuuton kasvu. Lisäksi Rehn arvioi mahdollisen sodan vaikuttavan myös Neuvostoliittoon arvaamattomasti ja johtavan maassa mahdolliseen kurinpalautukseen.²⁹⁹ Vaikka Rehn ei suoraan puheenvuorossaan sanonut miten Suomen talous muuttuisi, jos Persianlahdella syttyisi sota, on turvallista olettaa hänen pitäneen vaikutuksia kielteisinä. Tämä on todennäköistä siksi, että Rehn nosti puheessaan esiin myös muita sodan negatiivisia vaikutuksia, kuten turvattomuuden lisääntyminen ja mahdollisen epävakauden Neuvostoliitossa.

Yleisen taloudenkehityksen lisäksi suomalaisia kansanedustajia huoletti öljyn hinnan nouseminen ja siitä aiheutuvat haittavaikutukset Suomen taloudelle. Sosiaalidemokraattien Sakari Knuutila esimerkiksi uskoi Persianlahden kriisistä johtuvan öljyn hinnan nousun heikentävän Suomen talouden näkymiä³⁰⁰. Myös Kristillisen Liiton Toimi Kankaanniemi näki öljyn hinnan nousun tuovan Suomen taloudelle vaikeuksia. Arvostellessaan hallitusta liian alijäämäisestä budjetista Kankaanniemi toi esiin haasteita, joista lähestyvien vaalien jälkeen muodostettu hallitus joutuisi selviytymään. Näitä ongelmia olivat muun muassa kasvava työttömyys sekä Persianlahden ja Neuvostoliiton vaikeudet, joilla olisi Kankaanniemen mukaan ennalta-arvaamattomat vaikutukset öljyn hintaan ja saatavuuteen³⁰¹.

Jopa valtiovarainministeri Matti Louekoski uskoi öljyn hinnan nousun vaikuttavan kielteisesti Suomen talouteen. Louekoski arvioi, että öljyn hinnan nousun myötä paine Suomen vaihtotasetta ja hintakehitystä kohtaan kasvaisi. Tämän lisäksi Louekosken mukaan Suomi ei myöskään pystyi maksamaan kohonnutta öljylaskuaan viennillä Neuvostoliittoon, kuten ennen. Valtiovarainministeri ei kuitenkaan ollut täysin pessimistinen Suomen talousnäkyneiden suhteen, arvioiden Suomen valtiontalouden olevan hyvässä kunnossa ja korosti valtionbudjetin olevan ylijäämäinen. Lisäksi Louekoski toi puheessaan esiin useita seikkoja, joilla hallitus pyrki parantamaan Suomen taloutta.

²⁹⁸ PTK 173/1991 vp, E. Laine, 31.1.1991, 6120.

²⁹⁹ PTK 157/1990 vp, E. Rehn, 15.12.1990, 5475.

³⁰⁰ PTK 89/1990 vp, S. Knuutila, 20.9.1990, 3017.

³⁰¹ PTK 173/1991 vp, T. Kankaanniemi, 31.1.1991, 6078.

Tällaisia toimenpiteitä olisivat muun muassa hallinnon tehostaminen ja uudistaminen sekä avoimen sektorin tuotantoedellytysten turvaaminen.³⁰²

Suomessa oli kuitenkin myös kansanedustajia, joiden mukaan Suomen talouden vaikeudet eivät johtuneet Persianlahden sodasta tai muistakaan Suomen ulkopuolisista ongelmista. Näiden kansanedustajien mukaan Suomen talouden vaikeudet olivat Holkerin hallituksen syytä, ja väittivät hallituksen pyrkivän pakoilemaan vastuuta vetoamalla Suomen ulkopuolisiin seikkoihin. Näin asian näki esimerkiksi Mauri Pekkarinen, jonka mukaan hallituksen budjetin puutteellisuutta ei voitu selittää Saddam Husseinin toimilla Persianlahdella³⁰³. Pekkarisen ohella myös Hannu Tenhiälä arvosteli hallitusta virheellisestä budjetista. Tenhiälän mukaan hallituksen budjetti oli rakennettu tietoisesti virheellisten olettamusten pohjalle ja huomattuaan virheensä hallitus syytti talousvaikeuksista Persianlahden sodan nostamaa öljyn hintaa³⁰⁴. Pekkarinen ja Tenhiälä edustivat oppositioissa ollutta Keskustaa, joten ei ole yllättävää, että arvostelleessaan hallitusta he syyttivät sitä vastuunpakoilusta ja ulkomaisiin, Suomesta riippumattomiin, tekijöihin vetoamisesta.

Hallituspuolueiden kansanedustajat eivät kuitenkaan sulattaneet opposition arvostelua ja korostivat hallitusta puolustaessaan talousvaikeuksien syiden tulevan Suomen ulkopuolelta. SDP:n Markku Pohjolan mukaan syyt Suomen talousvaikeuksiin eivät johtuneet hallituksesta vaan useista ulkomaisista ongelmista, joista yksi oli Persianlahden sodan myötä noussut öljyhinta³⁰⁵.

Kokoomuksen Tuure Junnila puolusti myös hallituksen talouspolitiikkaa. Kuten Pohjola, myös Junnilan mukaan Persianlahden tilanne ja monet muutkin muutokset ulkomailta vaikuttivat Suomen taloustilanteeseen. Toisin, kuin Pohjola, Junnila arvioi kuitenkin myös hallituksen politiikan vaikuttavan taloustilanteeseen, joskin piti omaa puolueettaan vähiten syyllisenä tilanteeseen ottaen huomioon Kokoomuksen pitkä aika oppositiossa. Junnila tarjosi myös edes aavistuksen positiivista näkökulmaa arvioiden, ettei vuonna 1990 käsillä ollut lama ollut pahin Suomessa koettu lama.³⁰⁶ Junnila oli kuitenkin arvioidensa suhteen väärässä, sillä kuten muut kansanedustajat pelkäsivät, oli Suomi menossa Persianlahden sodan aikana kohti historiansa pahinta talouslamaa, jonka merkit olivat jo sodan aikana näkyvissä.

³⁰² PTK 85/1990 vp, M. Louekoski, 11.9.1990, 2620–2621.

³⁰³ PTK 132/1990 vp, M. Pekkarinen, 27.11.1990, 4488.

³⁰⁴ PTK 157/1990 vp, H. Tenhiälä, 13.12.1990, 5325.

³⁰⁵ PTK 157/1990 vp, M. Pohjola, 13.12.1990, 5305.

³⁰⁶ PTK 132/1990 vp, T: Junnila 27.11.1990, 4499–4500.

5.2 Suomen talouden tie kasvusta taantumaa

1980-luvulla Suomen taloudessa oli eletty kovaa nousukautta. Toisin, kuin muu läntinen maailma, Suomi oli säästynyt 1970-luvun öljykriisin pahimmilta vaikutuksilta harjoittamalla elvytyspolitiikkaa, joka oli korjannut monia Suomen taloudellisia ongelmia. Myös vienti Neuvostoliittoon oli pitänyt Suomen talouden pyörät pyörimässä ja, kun läntisen maailman talous 1980-luvulla alkoi taas nousta, oli Suomi hyvässä asemassa hyötyä tästä kehityksestä. Muun Euroopan vielä painiessa monien ongelmien, kuten suurtyöttömyyden ja hankalien rakennemuutosten kanssa, Suomessa kotitalouksien tulot nousivat, yksityisen sektorin toiminta vaikutti vakaalta ja verotulot kasvoivat.³⁰⁷

Positiivisessa talouden tilanteessa Suomessa tehtiin monia taloudellisia uudistuksia ja esimerkiksi lapsilisiä ja eläkkeitä korotettiin. Suomen talouden tulevaisuuden kannalta merkittävin uudistus oli kuitenkin pikkuhiljaa toteutettu rahoitusmarkkinoiden sääntelyn vähentäminen. Läpi koko 1980-luvun rahoitusmarkkinoiden sääntelyä Suomessa vähennettiin esimerkiksi helpottamalla yksityisen pankkien osallistumista kansainväliseen toimintaan sekä sallimalla kunnille lainanotto ulkomailta. Rahoitusmarkkinoiden sääntelyn purkaminen ei ollut pelkästään suomalaisten keksintö, sillä muuallakin kapitalistisessa maailmassa talouden sääntelyä purettiin 1980-luvulla. Tätä purkamista kannustivat teknologian kehitys ja yritystoiminnan kansainvälistyminen, jotka olivat helpottaneet sääntelymekanismien kiertämistä. Euroopassa sääntelyn purkamista motivoi myös taloudellinen yhdentymiskehitys, jossa pyrittiin helpottamaan pääoman ja tavaroiden liikkumista. Suomessakin sääntelyn purkamista motivoi halua osallistua Euroopan yhdentymiskehitykseen, mutta myös kotimaiset arviot siitä, että rahoitusmarkkinoiden sääntely oli tarpeetonta ja turhaa.³⁰⁸

Huolimatta 1980-luvun positiivisista talousnäkyistä Suomessa pelättiin 1980-luvun puolivälin jälkeen talouden taantumista, vaikka suurempi riski Suomen taloudelle olikin ylikuumeneminen. 1980-luvun suotuisassa talouden tilanteessa suomalaisten kulutus kasvoi hurjaa vauhtia heidän ostaessa kestokulutustuotteita, kuten autoja ja kodinkoneita sekä isompia investointeja, kuten asuntoa ja osakkeita. Suomalaisten kulutusta kannustivat sekä edellä mainittu sääntelyn purkaminen rahoitusmarkkinoilla, joka mahdollisti helpomman lainansaannin, mutta myös omaisuuden arvon jatkuva nousu. Myös suomalaiset yritykset innostuivat kuluttamaan ja ottivat velkaa tehdäkseen rakennusinvestointeja ja investoidakseen ulkomaille.³⁰⁹

³⁰⁷ Kiander ja Vartia 1998, 51, 53–54.

³⁰⁸ Kiander ja Vartia 1998, 51, 53–57.

³⁰⁹ Kiander ja Vartia 1998, 57, 67–69.

Suomalaisten yritysten ja kotitalouksien kulutus ja luotonotto johti luonnollisesti niiden voimakkaaseen ja Suomen historiassa ennenäkemättömään velkaantumiseen. Kansainvälisesti vertailtuna suomalaisten velkaisuus oli toki melko matalaa, mutta suomalaisten velanottoon sisältyi monia riskejä. Suomalaisille kotitalouksille velanotto oli vaarallista, koska niillä oli pienet talletukset ja hyvin vähän sijoituksia. Suomalaisten yritysten velanoton vaaralliseksi teki sen sijaan niiden vähäinen oma pääoma sekä korkea rahoitusaliäämä. Tämän lisäksi kotimarkkinoilla operoiville suomalaisyrityksille riskiksi muodostui niille kertyneet valuuttavelat ja niistä aiheutuvat valuuttariskit.³¹⁰ Suomessa ei myöskään ymmärretty suureen velkaantumiseen liittyviä suuria korko- ja valuuttariskejä, sillä Suomessa uskottiin reaalkorkojen pysyvän matalina, kuten vanhoina säännöstelyn aikoina³¹¹.

Suomalaisten kulutusvimman ohella vaaratekijäksi Suomen taloudelle muodostui myös 1980-luvulla omaksuttu sitoutuminen vakaaseen markkaan. Suomen markkaa oli yritetty jo sen käyttöönotosta lähtien vuonna 1860 pitää vakaana, mutta tästä oli oltu menneisyydessä valmiita joustamaan Suomen kilpailukyvyyn ylläpitämiseksi ja markan arvoa olikin useaan otteeseen laskettu suhteessa muihin valuuttoihin eli devalvoitu. Toistuvia devalvointeja alettiin kuitenkin 1980-luvulla pitää haitallisina, sillä niiden katsottiin johtavan kasvavaan inflaatioon, joka pakotti taas uuteen devalvaatioon. Toistuvien devalvointien katsottiin myös suosivan liiaksi vientiteollisuutta sekä olevan sopimatonta talouspolitiikkaa kehittyneelle teollisuusmaalle ja toistuvista devalvaatiosta päätettiin Suomessa luopua 1980-luvulla. Aluksi pitäytyminen vakaassa markassa näytti tuottavan tuloksia, sillä inflaatio hidastui ja reaalkorot pysyivät alhaalla. Sitoutumalla vakaaseen markkaan Suomen kyky hillitä ylikierroksilla käyvää talouttaan kuitenkin väheni varsinkin, kun taloudellista sääntelyä oli purettu läpi 1980-luvun. Vuoteen 1989 tultaessa markan yliarvostus kasvoikin niin voimakkaaksi, että se alkoi haitata Suomen kilpailukykyä, mikä nosti Suomen korkoja. Tässäkään tilanteessa Suomesta ei löytynyt poliittista tahtoa devalvoida vuosina vakaana pidettyä markkaa.³¹²

Vaikka jotkut ekonomistit ja poliitikot varoittelivatkin suomalaisia kasvavasta velkaantumisesta ja vaihtotaseen epätasapainosta, kasvuhuuma Suomessa jatkui ja sen mukana myös asuntojen ja pörssikurssien kasvu³¹³. 1980-luvun talousbuumi tuli kuitenkin lopulta päätökseensä, kun 17. maaliskuuta 1989 markka päätettiin revalvoida eli nostaa sen arvoa suhteessa muihin valuuttoihin. Revalvoinnilla yritettiin nostaa kotimaista korkotasoa ja siten hillitä ylikuumentunutta taloutta,

³¹⁰ Korhonen 2011, 16.

³¹¹ Kiander ja Vartia 1998, 68–69.

³¹² Kiander 2001, 13.

³¹³ Kiander ja Vartia 1998, 91.

mutta tämä talouden hillitsemisyritys tapahtui aivan liian myöhään, sillä se ei esimerkiksi vaikuttanut liian korkeiksi kohenneisiin palkkoihin. Lisäksi revalvaatio vaikeutti Suomen vientiä, mikä taas johti Suomen vaihtotaseen kääntymiseen negatiivisesti eli Suomesta vientiin vähemmän tavaraa ulkomaille, kuin sinne tuotiin. Vaihtotaseen heikentyminen taas johti kasvaviin korkoihin, mikä supisti investointeja ja nosti varallisuuskohteiden hintoja. Revalvoinnin jälkeen Suomen talous ajautui syvään epävarmuuden aikaan, joka heijastui monille talouden sektoreille. Huhtikuussa 1989 pörssikurssit kääntyivät laskuun ja monet suomalaiset yritykset ajautuivat konkurssiin. Taloudellisesti epävarmassa tilanteessa myös ennen vilkas asuntokauppa taantui, kuten taantuivat myös suomalaisten yritysten investoinnit ja kotitalouksien kulutus.³¹⁴

Kotimaisen tilanteen lisäksi myös ulkomaille tapahtunut kehitys heikensi Suomen talouden näkymiä. Toisin kuin edustaja Lahtinen oli arvioinut, Saksojen yhdistyminen ei parantanut Suomen taloudennäkymiä, pikemminkin päinvastoin. Saksojen yhdistyminen johti nimittäin lähes koko entisen Itä-Saksan teollisuuden romahtamiseen, kun alueen asukkaat halusivat ostaa vain läntisiä tuotteita. Liittotasavallan hallitus päätti selvittää yhdistymisen jälkeisistä talousongelmista ottamalla velkaa, minkä seurauksina korot ympäri Eurooppaa lähtivät nousuun. Tämä taas uhkasi Suomen ja Etelä-Euroopan kaltaisia maita, joiden valuuttojen vakauteen ei luotettu. Suomessa korkojen nousu iskikin erittäin pahasti velkaiseen yrityssektoriin, joka ei kestänyt kohonneita korkoja.³¹⁵

Kuten monet kansanedustajat jo Persianlahden sodan aikana havaitsivat myös Neuvostoliiton taloudelliset ja poliittiset vaikeudet loivat ongelmia Suomen taloudelle. 1980-luvun lopussa Suomessa ymmärrettiin, että kauppa Neuvostoliittoon supistuisi, minkä lisäksi myös Suomen ja Neuvostoliiton välisen clearingkaupan tulevaisuus oli epävarma³¹⁶. Clearingkauppa Suomen ja Neuvostoliiton välillä päättyikin 31. joulukuuta 1990 ja pian Suomen vienti Neuvostoliittoon romahti kolmanneksen. Suomen mahdollisuudet kompensoida heikkenevää idänkauppaa suuntautumalla länsimarkkinoille olivat myös heikot, sillä Suomen tuottavuus ei ollut noussut yhtä nopeasti kuin suomalaisten palkat, heikentäen siten Suomen kilpailukykyä. Suomi ei siis pystynyt kauppaamaan tuotteitaan sen enempiä itään, kuin länteenkään.³¹⁷ Suomen talous ei kuitenkaan vielä Persianlahden sodan aikana ajautunut lamaan. Itse asiassa monet Suomen 1990-luvun laman dramaattiset tapahtumat, kuten markan pakkodevalvointi, työttömyyden räjähdysmäinen kasvu ja julkisen sektorin kriisiytymien tapahtuivat vasta vuosina 1991–1992.³¹⁸ Tästä huolimatta jo

³¹⁴ Kiander ja Vartia 1998, 77–78, 80, 83.

³¹⁵ Korhonen 2011, 36–37,

³¹⁶ Kiander ja Vartia 1998, 93.

³¹⁷ Korhonen 2011, 41, 55.

³¹⁸ Kiander 2001, 27, 30, 32.

Persianlahden sodan alla oli selvää, että Suomen taloudelle olisi edessä kovat ajat niin ulkoisten kuin sisäistenkin seikkojen takia. Näin ollen on varsin ymmärrettävää, miksi suomalaiset kansanedustajat olivat niin huolissaan Persianlahden sodan taloudellisista vaikutuksista ja olivat pessimistisiä arvioidessaan Suomen talouden näkymiä.

5.3 Oirechtasin toiveikkaat näkemykset Irlannin taloudesta

Siinä missä Suomessa oltiin erittäin pessimistisiä Persianlahden sodan vaikutuksista maan talouteen, Irlannissa vallitsi paljon optimistisempi ilmapiiri. Toki Irlannissakin oltiin tietoisia siitä, että Persianlahden tapahtumien vaikutus maan talouteen ei voinut olla muuta kuin kielteinen. Samanaikaisesti monet parlamentaarikot oirachtasissa kuitenkin vakuuttivat maan selviävän mahdollisista vaikeuksista ja olevan hyvin varautunut tuleviin taloudellisiin haasteisiin.

Näin toimi erityisesti maan energiaministeri Robert Molloy. Molloyn mukaan Persianlahden kriisissä oli kiistatta omat vaaransa Irlannin taloudelle, kuten merkittävien naudanlihamarkkinoiden sulkeutuminen Irakissa ja Kuwaitissa sekä vaara, että Irak saisi haltuunsa Lähi-idän öljyvarat. Molloy oli kuitenkin monessa suhteessa varma, että Irlanti pystyisi selviytymään kriisistä. Ministerin mukaan Irlanti ja muu maailma olivat vuonna 1990 paljon paremmin varautuneet öljykriisiin, kuin vuonna 1973. Molloy vakuutteli myös, että öljynviejämaiden järjestö OPEC pyrki paikkaamaan Irakista ja Kuwaitista menetettyjä öljyvaroja. Samalla hän kuitenkin varoitteli, ettei liialliseen turvallisuuden tunteeseen kannattaisi tuudittautua. Puheenvuorossaan Molloy kertoi myös pyytäneensä Irlannin öljynjalostuksesta vastaavan Irish National Petroleum Companyn operoimaan täydellä kapasiteetilla kerryttääkseen maan öljyvarastoja. Ministeri ei myöskään nähnyt kriisin aiheuttamaa öljyn hinnan nousua yksinomaan huonona asiana, sillä hän uskoi tämän kannustavan kehittämään uusia menetelmiä energian säästämiseksi.³¹⁹

Irlannin teollisuus- ja kauppaministeri Desmond O'Malley ei myöskään ollut liian huolissaan Persianlahden kriisin vaikutuksista Irlannin talouteen. Omassa puheenvuorossaan O'Malley toi esiin monia Irlannin taloutta haittaavia seikkoja liittyen Persianlahden sotaan, joita olivat muun muassa öljyn hinnan nousu ja Lähi-idän menetetyt naudanlihamarkkinat. O'Malley oli myös huolissaan pääomamarkkinoiden kehityksestä Persianlahden kriisin kiihtyessä ja uskoi, että markkinoiden epävarmuuden jatkuminen heikentäisi investointeja ja talouskasvua. Irlannin talouskehitykselle O'Malley piti myös vaarallisena tilannetta, jossa Yhdysvaltojen budjetti menisi alijämäiseksi sodan myötä. Tämän O'Malley arvioi johtavan korkojen nousuun Yhdysvalloissa, millä olisi negatiiviset vaikutukset myös Irlannin talouteen. Ministeri toi kuitenkin puheenvuorossaan esiin useita seikkoja,

³¹⁹Dáil Éireann debate, 29.8.1990, Vol. 401 No. 9, Middle East Situation: Statements (Resumed) R. Molloy.

joiden pohjalta hän uskoi Irlannin talouden selviävän kriisin negatiivisista vaikutuksista. Tällaisia seikkoja olivat muun muassa työttömyyden ja valtion velan väheneminen sekä vakaa valuutta ja matala inflaatio. O'Malley myös muistutti puheessaan, että Irlannin riippuvuus öljystä oli vähentynyt viime vuosina ja uskoi, että maailman epävakauden vähentyessä Irlannin taloudelle koittaisi paremmat ajat.³²⁰

Ministerit O'Malley ja Molloy olivatkin kiistatta huolissaan Persianlahden sodan vaikutuksista Irlannin talouteen, mutta toivat puheissaan esiin myös syytä, miksi Irlanti selviäisi talouden kriisistä. Tämä eroaa huomattavasti suomalaisministerien Rehn ja Louekoski pessimistisistä puheenvuoroista, joissa ei esiintynyt lainkaan samanlaista varmuutta Suomen talouden selviämisen suhteen. Lisäksi O'Malley ja Molloy toivat puheissaan esiin seikkoja, joilla Irlanti oli jo varautunut talouden vaikeuksiin, kun taas Louekoski vasta esitti toimia, joilla Holkerin hallitus aikoo parantaa Suomen taloutta.

Irlannin ministerit eivät kuitenkaan olleet ainoita, jotka olivat toiveikkaita Irlannin talousnäkökymien suhteen. Fine Gaelin Mary Flaherty ei myöskään nähnyt syytä paniikkiin, sillä hänen mukaansa teollisuusmaat olivat varautuneet uuteen öljykriisiin paremmin, kuin 1970-luvulla. Flahertyn mukaan myös Irlannin öljyvarastot olivat täynnä eikä öljyn jakeluun liittyvät ongelmat olleet vaarallisia. Flaherty kuitenkin tunnusti Irlannin talouden kohtaavan ongelmia öljykriisin myötä. Tässä yhteydessä hän kuitenkin korosti, että paniikin lietsominen, jota hänen mukaansa Labour harjoitti, vain pahentaisi asiaa.³²¹ Progressive Democratsin John Dardis koki myös Irlannin tilanteen öljyn suhteen turvalliseksi. Dardis vetosi puheessaan energiaministeriöltään saamiin tietoihin, joiden mukaan Irlannin öljyvarastojen suhteen ei ollut mitään hätää ja vakuuttelen samalla, ettei paniikkiin ollut syytä³²².

Kaikki Irlannin parlamentaarikot eivät kuitenkaan olleet yhtä toiveikkaita ja pelkäsivät Persianlahden sodan vaikutuksia Irlannin talouteen. Kuten Suomessakin myös Irlannissa kannettiin huolta sodan vaikutuksista öljyn hintaan. Esimerkiksi Fianna Fáilin Martin Cullen oli huolissaan skenaariosta, jossa Lähi-idän öljyvarat päätyisivät yksinomaan Irakin haltuun. Cullen uskoi tämän horjuttavan suuresti maailmantaloutta ja saisi 1970-luvun öljykriisin näyttämään vain ohimenevältä poikkeukselta.³²³ Toinen merkittävä huolenaihe Irlannissa oli sodan vaikutukset Irlannin maatalouteen. Maataloudesta ja ruuasta vastaava ministeri Michael O'Kennedy oli varma siitä, että

³²⁰Dáil Éireann debate, 18.1.1991, Vol. 404 No. 3, Gulf Conflict Motion, D. O'Malley.

³²¹Dáil Éireann debate, 18.1.1991, Vol. 404 No. 3, Gulf Conflict: Motion, M. Flaherty.

³²²Seanad Éireann debate, 24.1.1991, Vol. 127 No. 7, Gulf Conflict: Motion, J. Dardis.

³²³Seanad Éireann debate, 29.8.1990, Vol. 126 No. 7, Middle East Situation: Statements, M. Cullen

Irakin vastaiset pakotteet vaikuttaisivat kielteisesti Irlannin maataloustuottajiin ottaen huomioon, kuinka keskeinen vientikohde Irak oli ennen sotaa ollut Irlannin maataloustuotteille.³²⁴

Kuten Suomessakin, myös Irlannissa hallitusta arvostelleet tahot näkivät maan taloudennäkymät synkkinä Persianlahden sodan myötä. Toisin kuin Suomessa, jossa hallitusta arvosteltiin leväperäisestä budjetin suunnittelusta, Irlannissa arvostelu sen sijaan keskittyi hallituksen antamaan kuvaan maan valmiudesta kriisiin. Labourin Dick Spring muun muassa väitti, että hallitus ei ollut varautunut läheskään tarpeeksi energiakriisiin ja väitti jopa hallituksen valehtelevan polttoainereserveistä. Spring väitti energiaministeri Molloyn sanoneen reservien riittävän 120 päiväksi, mutta Springin tietojen mukaan bensiini ja diesel riittäisivät vain 25 päivän tarpeisiin. Tämä seikka johtaisi Springin mukaan Irlannissa välittömästi suureen kriisiin, jos energian saanti häiriintyisi.³²⁵ Toinen Labourin kansanedustaja Mervyn Taylor ei myöskään uskonut energiaministeri Molloyn vakuutteluja siitä, että Irlanti selviäisi kriisistä vähällä. Taylorin mukaan vihollisuuksien syttymien Persianlahdella johtaisi vaikeuksiin energian suhteen Irlannissa ja Länsi-Euroopassa eikä Irlannin onnistuisi löytää vaihtoehtoisia energiamuotoja tai korvata nykyisiä lähteitään. Taylorin arvioi Persianlahden kriisin vaikutusten muutenkin olevan Irlannille mahdollisesti vakavat, erityisesti maan maataloussektorille.³²⁶

Vaikka irlantilaisetkin olivat huolissaan Persianlahden sodan vaikutuksista taloudelle Irlannissa ja maailmassa, olivat he silti huomattavasti suomalaisia toiveikkaampia tulevaisuuden suhteen. Äkkiseltään tämä saattaa vaikuttaa erikoiselta, olihan Irlanti Suomen tapaa haavoittuva öljynhinnan nousulle. Lisäksi, kuten monista Irlannin parlamentaarikkojen puheista käy ilmi, maalla oli huomattavat taloudelliset intressit Lähi-idässä Irakin ja Kuwaitin muodostaessa keskeiset markkinat irlantilaiselle naudanlihalle. Voisikin luulla, että Irlannissa olisi oltu ainakin yhtä huolissaan Persianlahden sodan aiheuttamista talousvaikeuksista, kuin Suomessa. Irlantilaisten toiveikkuutta maansa talouden selviämisen suhteen voi kuitenkin selittää maan talouden kehitys Persianlahden sotaa edeltävinä vuosina.

5.4 Irlannin talouden taival alennustilasta toipumiseen

Persianlahden sotaa edeltäneet vuosikymmenet olivat olleet Irlannissa taloudellisesti erittäin haastavat. Vuonna 1973 alkanut öljykriisi oli kurittanut maan taloutta erittäin pahasti ja johtanut suureen velkaantumiseen. Kriisin aikana Fine Gaelin ja Labourin johtama hallitus oli yrittänyt helpottaa talouden ahdinkoa laajentamalla maan taloutta, mutta nämä toimet eivät vakuuttaneet

³²⁴ Dáil Éireann debate, 29.8.1990, Vol. 401 No. 9, Middle East Situation: Statements (Resumed), M. Kennedy

³²⁵ Éireann debate, 18.1.1991, Vol. 404 No. 3, Gulf Conflict: Motion, D. Spring.

³²⁶ Dáil Éireann debate, 29.8.1990, Vol. 401 No. 9, Middle East Situation: Statements (Resumed), M. Taylor.

äänestäjiä, jotka äänestivät vuoden 1977 vaaleissa Fianna Fáilin valtaan. Hallitusvastuussa Fianna Fáil ryhtyi ajamaan alas kaikenlaisia veroja, kuten autoveroa ja tuloveroa. Tämän lisäksi Fianna Fáilin pyrki lisäämään työllisyyttä kasvattamalla julkista sektoria ja käynnistämällä julkisia rakennushankkeita. Nämä toimenpiteet olivat kuitenkin sekä puutteellisia, että lyhytnäköisiä.³²⁷

Esimerkiksi valtion menojen lisääminen paransi talouden tilannetta aluksi, mutta kun kasvavaan kysyntää ei vastattu kasvattamalla tuotantoa positiiviset tulokset jäivät lyhytaikaisiksi. Itse asiassa hallituksen politiikka johti palkkojen ja hintojen nousukierteeseen, jonka seurauksena Irlannin kansainvälinen kilpailukyky heikkeni sekä kasvatti ulkomaisten tuotteiden kulutusta. Myös vuoden 1979 toinen öljykriisi ja sitä seurannut talouden laskukausi kurjastivat entisestään Irlannin taloutta. Varsinkin Irlannin teollisuus kärsi maan surkeasta taloudesta sekä kasvavasta kansainvälisestä kilpailusta, joka johtui Irlannin jäsenyydestä EY:ssä ja tästä aiheutuneista integraatiopaineista.³²⁸

Irlannin taloudellisia ongelmia lisäsivät myös maan poliittiset kiistat 1980-luvun alussa. Charles Haughey johdolla Irlannissa ei tehty mitään toimenpiteitä maan velkaantumiseen suhteen vuonna 1979. Vuosina 1981–1982 maassa taas järjestettiin kolmet parlamenttivaalit, kun hallitus toisensa jälkeen kaatui nopeassa tahdissa. Vuoden 1982 vaalien jälkeen Fine Gaelin ja Labourin muodostama koalitiollahitus palasi taas valtaan ja yritti omilla keinoillaan ratkoa Irlannin talousvaikeuksia.³²⁹

Koalitiollahitus ei kuitenkaan onnistunut yhtään Fianna Fáilia paremmin elvyttämään Irlannin taloutta. Hallituksen yritykset vähentää velkaantumista muun muassa nostamalla veroja ja vähentämällä pääoman kulutusta vain heikensivät entisestään Irlannin talouden tilaa. Hallituksen vuonna 1983 perustama Kansallinen suunnittelulautakunta (National Planning Board) ei myöskään pystynyt tarjoamaan toimivaa ratkaisua Irlannin talouden vaikeuksiin, sillä monet sen ehdotuksista olivat tavoitteiltaan ristiriitaisia. Lautakunta esimerkiksi ehdotti ratkaisuksi talouden ongelmiin pyrkimyksiä samanaikaisesti kasvattaa työllisyyttä ja harjoittaa hintatasoa laskevaa rahapolitiikkaa eli deflaatiota, vaikka tämä vain lisäisi työttömyyttä. Myös hallituksen sisäiset ristiriidat estivät sen tehokasta toimintaa, sillä Labour vastusti monia hallituksen leikkauspäätöksiä, johtaen lopulta hallituksen kaatumiseen sisäisiin kiistoihin vuonna 1987.³³⁰

Koalitiollahituksen kaaduttua Irlannissa pidettiin uudet vaalit, joissa Fianna Fáil palasi valtaan. Vaalien suurin yllätys oli kuitenkin vuonna 1986 perustetun Progressive Democrats puolueen

³²⁷ Bielenberg ja Ryan 2013, 31

³²⁸ Bielenberg ja Ryan 2013, 31–33.

³²⁹ Bielenberg ja Ryan 2013, 33.

³³⁰ Bielenberg ja Ryan 2013, 33.

menestys, joka nousi Labourin ohi maan kolmanneksi suosituimmaksi puolueeksi. Progressive Democratsin menestys kertoi siitä, että Irlannissa oli valmiutta siirtyä kohti uusliberalistisempaa talouspolitiikkaa, jota Fianna Fáil ryhtyikin toteuttamaan, vaikka Progressive Democrats ei lähtenytkään hallitukseen. Uusliberalistista talouspolitiikkaan noudattaen Fianna Fáil ryhtyi karsimaan julkisen sektorin menoja, muun muassa pienentämällä julkisia investointeja ja vähentämällä työhönottoa julkiselle sektorille. Hallituksen onnistui myös ajaa maltillista politiikkaa palkkojen nousun suhteen. Menojen karsimisen ohella Fianna Fáil ryhtyi myös purkamaan Irlannin talouden sääntelyä. Maan finanssimarkkinoita vapautettiin vähentämällä valvontaa ulkomaisten valuuttojen myynissä ja ostamisessa sekä kannustamalla Irlannin yksityisiä pankkeja luopumaan yhteisistä sopimuksistaan korkojen suhteen. Sääntelyä vähennettiin myös rahoitusmarkkinoiden ulkopuolella esimerkiksi ilmailualalla.³³¹

Fianna Fáilin uudistukset myös tuottivat pian tuloksia, sillä hallituksen ajaman palkkamaltin myötä sekä Irlannin työllisyys, että kansainvälinen kilpailukyky lähtivät nousuun. Huolimatta hallituksen päätöksestä karsia panostusta julkisiin hankkeisiin, ei Irlannin julkinen sektori jäänyt myöskään retuperälle, sillä se sai Euroopasta avustuksia julkisille investoineille. Rahoitusmarkkinoiden sääntelyn purkaminen taas auttoi luotonsaantia, mikä edelleen siivitti talouden kasvua.

Rahoitusmarkkinoiden sääntelyn vähenemisen lisäksi myös tietotekniikan kehittyminen kannusti pankkeja ja muita finanssialan toimijoita siirtämään toimintojaan kustannuksiltaan halpaan Irlantiin. Ilmailuliikenteeseen liittyvän sääntelyn purkaminen taas avitti turismia laskemalla lentoliikenteen hintoja sekä tekemällä matkustamisesta helpompaa. Hallituksen onnistunut talouspolitiikkaa heijastui myös Irlannin budjettialijäämää, jota saatiin merkittävästi kavennettua. Vuonna 1987 budjetti oli ollut 7,9 prosenttia alijäämäinen, mutta vuonna 1988 alijäämää oli enää 1,6 prosenttia.³³²

Irlannin talouden toipuminen 1980-luvulla ei kuitenkaan johtunut yksinomaan Fianna Fáil toimista hallituksessa. Irlannin yksityissektorilla oli esimerkiksi jo 1980-luvun alussa ymmärretty, että Irlannin kilpailukykyä tulisi kehittää kokonaisvaltaisesti eikä vain vientiä silmällä pitäen³³³. Myös ulkomailla tapahtunut kehitys suosi Irlannin talouden toipumista. 1980-luvulla tietotekniikka kehittyi huimaa vauhtia erityisesti Yhdysvalloissa ja monet amerikkalaiset tietotekniikka-alan yritykset pyrkivät hyvässä talouden tilanteessa laajentaa toimiaan Eurooppaan. Monet Eurooppaan laajentuneet amerikkalaisyritykset valitsivatkin Irlannin toimipaikakseen johtuen muun muassa maan matalasta yritysverosta, englannin kielestä sekä Irlannin halukkuudesta sitoutua Euroopan

³³¹ Bielenberg ja Ryan 2013, 33–34, 38, 40.

³³² Bielenberg ja Ryan, 32, 38–40, 104 112–113.

³³³ Kirby 2010, 21.

syvenevään taloudelliseen integraatioon. Irlanti oli myös muuta Eurooppaa valmiimpi ottamaan vastaan kehittyvän tietotekniikan suomat edut samalla, kun muu Eurooppa sääntelyllään hidasti tietotekniikan omaksumista. Tietotekniikan varhainen omaksuminen johtikin Irlannin tuotannon kasvamiseen muuta Eurooppaa nopeammin.³³⁴

Tietotekniikka-alan yritysten lisäksi muutkin ulkomaiset yritykset esimerkiksi lääkealalla kiinnostuivat 1980-luvun lopulla Irlannista toimipaikkana. Ulkomaisia yrityksiä Irlantiin veti maan korkeasti koulutettu väestö, vähäinen byrokratia ja luotettava oikeusjärjestelmä. Irlanti oli myös muita manner-Euroopan maita halvempi palkkojen suhteen, minkä lisäksi maassa valitsi sopu ammattiliittojen ja työnantajien suhteen hilliten siten lakkoja ja palkkoja. Varsinkin amerikkalaisyrityksiä Irlantiin veti myös maiden läheiset historialliset ja kulttuuriset siteet. Irlanti hyötyi myös erittäin paljon Yhdysvaltojen talouden kukoistuksesta 1980-luvulla, sillä kun Yhdysvalloissa meni hyvin, Irlanti pystyi sekä houkuttelemaan amerikkalaisia investointeja, että myymään tuotteitaan Yhdysvaltoihin.³³⁵

Irlannin talouden elpyminen ei kuitenkaan johtunut pelkästään suotuisasta maailmantaloudentilasta tai Fianna Fáil talouspolitiikasta vaan myös maassa jo 1960-luvulla alkaneesta asenteellisesta muutoksesta. 1950-luvulla Irlantia vaivasivat sekä vähäinen usko koulutuksen merkitykseen, että luottamus maan kykyyn nousta taloudellisesti. Koulutusjärjestelmän tärkeimmäksi tehtäväksi koettiin elvyttää iirin kieli ja jatkokoulutukseen suhtauduttiin katolisen väestön keskuudessa epäillen. Monet heistä kokivat jatkokoulutuksen turhaksi ja uskoivat, että mahdollisissa jatko-opiskeluissa tulisi panostaa humanistisiin aineisiin ja jättää luonnontieteet ja matematiikka protestanteille. Talouden näkökulmasta Irlannin mahdollisuuksia kehittyä taas haittasivat muun muassa maan protektionistien talouspolitiikka, kielteinen suhtautuminen ulkomaiden investointeihin sekä haluttomuus modernisoida ja omaksua uutta tietoa. 1960-luvulla irlantilaiset alkoivat kuitenkin kyseenalaistaa vanhoja uskomuksiaan ja vaatia toimia maan onnetoman taloustilanteen korjaamiseksi. Maassa ryhdyttiinkin panostamaan koulutukseen, purkamaan valtion sensuuria sekä houkuttelemaan ulkomaisia investointeja. Irlantilaisten 1960-luvun asennemuutos loikin pohjan monille edellytyksille, joiden avulla maan taloustilanne saatiin 1980-luvun loppupuolella, monista vaikeuksista huolimatta, korjattua.³³⁶

³³⁴ Bielenberg ja Ryan 2013, 39–40, 150.

³³⁵ Barlett 2010, 540.

³³⁶ Barlett 2010, 541–542.

Irlannin taloudella oli toki 1980-luvun lopulla vielä omat haasteensa. Budjetit olivat edelleen alijäämäisiä ja muuttuivat ylijäämäisiksi vasta vuonna 1997³³⁷. Talouden elpymisestä huolimatta Irlannin oma teollisuus oli ja pysyi edelleen heikkona, joskin 1980-luvun lopulla irlantilaiset yritykset loivat kontakteja moniin kansainvälisiin yrityksiin. Myös työttömyys Irlannissa lähti laskuun vasta vuonna 1994. Itse asiassa monet Irlannin niin kutsutun kelttitiikeri talouden suuret onnistumiset, kuten työllisyyden nousu, huima talouskasvu ja siitä seurannut paluumuutto, sekä valtion velkaisuuden väheneminen tapahtuivat vasta 1990-luvun puolivälissä ja 2000-luvun alussa.³³⁸ Persianlahden sodan syttyessä Irlanti oli kuitenkin onnistunut korjaamaan monet sen taloutta piinanneet ongelmat sekä luomaan edellytykset tulevaisuuden talouskasvulle. Tätä taustaa vasten onkin helppo ymmärtää, miksi Persianlahden sodasta aiheutuneista vaikeuksista huolimatta irlantilaiset parlamentaarikot olivat toiveikkaita maansa taloudennäkymien suhteen ja varmoja maansa talouden selviämisestä. Pessimistisiä arvioita oireachtasissa esitettiin lähinnä Labourista, joka oli oppositioasemansa takia halusi todennäköisesti esittää Irlannin taloudentilanteen synkkä ja siten arvostella maan hallitusta, aivan kuten Keskusta toimi Suomessa. Labourin parlamentaarikkoja harmitti todennäköisesti myös se, että Irlannin talouden menestyminen ennen Persianlahden sotaa oli ainakin osittain mahdollistettu hyvin oikeistolaisilla talouspolitiikalla.

³³⁷ Bielenberg ja Ryan 2013, 32.

³³⁸ Ó Riain 2014, 49, 52, 54–55.

6 Johtopäätökset

Tässä pro gradu -tutkimuksessa on selvitetty ja vertailtu Suomen eduskunnassa ja Irlannin oireachtasissa käytyä poliittista keskustelua liittyen Persianlahden sotaan molempien parlamenttien pöytäkirjojen pohjalta. Tutkimuksen tavoitteena oli löytää molemmista parlamenteista yhtenäisiä teemoja liittyen Persianlahden sotaan, joiden pohjalta tätä keskustelua pystyisi vertailemaan sekä pohtia syitä kohdemaissa ilmenneille eroille ja yhtäläisyyksille sotaan liittyvän keskustelun suhteen. Aineistosta esiin tulevia teemoja, joita tässä tutkimuksessa käsiteltiin tarkemmin, olivat Persianlahden sodan tapahtumiin kahden eniten vaikuttaneen valtion, Irakin ja Yhdysvaltojen toimien käsittely, sekä arvioit sodan vaikutuksista kansainväliseen politiikkaan ja talouteen. Näihin teemoihin tutustua kävi ilmi, että suomalaisten ja irlantilaisten poliitikkojen tavassa käsitellä näitä teemoja ilmeni sekä eroja, että yhtäläisyyksiä. Keskeisimmät erot suomalaisten ja irlantilaisten kesken ilmenivät heidän olettamuksissansa liittyen sodan vaikutuksiin kansainvälisen politiikan ja talouden suhteen. Vaikka molemmissa maissa kannettiin huolta sodan vaikutuksista kansainväliseen politiikkaan ja talouteen, olivat irlantilaiset huomattavasti suomalaisia toiveikkaampia näiden asioiden suhteen. Tämän eroavaisuuden uskotaan tässä tutkimuksessa johtuvan Suomen ja Irlannin hyvin erilaisista kokemuksista kansainvälisen politiikan ja sen kriisin suhteen, sekä maiden erilaisista taloudentiloista Persianlahden sodan aikana.

Irlannin on itsenäisyytensä aikana onnistunut säästymään monilta Eurooppaa ja maailmaa ravistelleilta kriiseiltä, samalla kun maa on hankkinut itselleen lisää kansainvälistä liikkumavaraa suhteessa Iso-Britanniaan ja päässyt jäseneksi Irlannille tärkeisiin kansainvälisiin järjestöihin. Suomea taas on kansainvälisessä politiikassa kohdannut monet kriisit ja maan on niin sodassa, kuin rauhassakin joutunut puolustamaan itsemääräämisoikeuttaan ja kansainvälistä asemaansa. Lisäksi Persianlahden sodan aikana aivan Suomen naapurissa Neuvostoliitossa oli käynnissä suuret poliittiset myllerrykset, kun Irlannin vakautta vakavasti uhannut Pohjois-Irlannin kriisi oli jo huomattavasti rauhoittunut. Talouden näkökulmasta Suomi sen sijaan oli Persianlahden sodan aikana ajautumassa kohti historiansa pahinta talouslamaa, kun Irlanti vastaavasti oli toipumassa maata vuosikymmeniä vaivanneesta talouden alennustilasta. Suomen ja Irlannin hyvin erilaiset historialliset kokemukset kansainvälisestä politiikasta ja maiden toisistaan poikkeavat talouden tilat Persianlahden sodan alla selittävätkin todennäköisesti, miksi näissä maissa päädyttiin niin erilaisiin arvioihin sodan vaikutuksista kansainväliseen politiikkaan ja talouteen.

Suhtautuminen sodan keskeisiin osapuoliin eli Irakiin ja Yhdysvaltoihin taas jakoi merkittävästi maiden parlamenteja, mutta yhdisti suomalaisia ja irlantilaisia ideologisesti. Sodan aloittanutta Irakia arvosteltiin sekä eduskunnassa, että oireachtasissa, mutta molemmissa parlamenteissa

vasemmistolaiset poliitikot olivat kritiikissään huomattavasti keskustaoikeistoa maltillisempia. Suhtautuminen Yhdysvaltoihin taas jakoi eduskuntaa ja oireachtasia vieläkin voimakkaammin, sillä vasemmistolaiset poliitikot arvostelivat usein Yhdysvaltojen toimia ja roolia Persianlahden sodassa, samalla kun keskustaoikeistolaiset puolustivat läntistä supervaltaa. Huomattavan poikkeuksen tästä vasemmiston ja keskustaoikeiston jakautuneesta suhtautumisesta Persianlahden sodan keskeisimpiin osapuoliin muodostaa SDP, joka oli Irakin ja Yhdysvaltojen suhteen lähempänä keskustaoikeisto, kuin vasemmistoa. Tosin Yhdysvallat sai osakseen kritiikkiä myös Suomen ja Irlannin vihreiltä puolueilta, sekä osalta Irlannin sitoutumattomista senaattoreista.

Suomessa ja Irlannissa ilmennyttä vahvasti kahtiajakautunutta suhtautumista Irakiin ja Yhdysvaltoihin Persianlahden sodassa on pyritty tässä tutkimuksessa selittämään tutustumalla siihen, kuinka Länsi-Euroopan vasemmisto ja keskustaoikeisto suhtautuivat kylmässä sodassa Yhdysvaltoihin ja Irakin kaltaisiin kolmannen maailman maihin. Länsi-Euroopan keskustaoikeistolaiset puolueet ovat usein Persianlahden sodan kaltaisissa kriiseissä tukeneet uskollisesti Yhdysvaltoja, mutta vasemmistopuolueet ovat sitä vastoin olleet huomattavasti kriittisempiä Yhdysvaltojen suhteen. Saddam Husseinin johtaman Irakin kaltaisiin kolmannen maailman maihin Länsi-Euroopan vasemmistopuolueet taas suhtautuivat melko ymmärtäväisesti kylmässä sodassa. Keskustaoikeistopuolueet olivat taas kylmän sodan kansainvälisissä kysymyksissä pragmaattisempia ja valmiita tulemaan toimeen, mutta myös arvostelemaan kolmannen maailman valtioita riippuen omien maittensa intresseistä.

Suomen ja Irlannin puolueet vasemmistossa ja keskustaoikeistossa näyttävätkin toimineen Persianlahden sodan aikana hyvin samoin, kuin niiden aatevelipuolueet olivat toimineet kylmän sodan vuosina suhtautumisessaan sekä Yhdysvaltoihin, että ainakin virallisesti imperialismin vastaiseen Irakiin. Keskustaoikeisto niin Irlannissa, kuin Suomessakin tuki ja puolusti Yhdysvaltoja, arvostellen samalla sodan aloittanutta ja kansainvälistä vakautta ja maailmantaloutta horjuttanutta Irakia. Vasemmisto sen sijaan arvosteli Yhdysvaltojen politiikkaa ja pyrki Irakia arvostellessaan löytämään syyt maan aggressioon Lähi-idän ongelmista koskien esimerkiksi siirtomaavaltaa ja suurvaltojen politiikkaa.

Lähteet

Alkuperäislähteet:

Valtiopäivät 1990, pöytäkirjat

Oireachtas Debates 28.8.1990–28.2.1991

Tutkimuskirjallisuus:

Al-Nakid, Farah. *Kuwait Transformed: A History of Oil and Urban Life*. Stanford: Stanford University Press, 2016.

Alapuro, Risto. ”Historiallisia vertailuja”. *Vertailevan tutkimuksen ulottuvuuksia*, toim. Alapuro Risto ja Arminen Ilkka. Helsinki; Porvoo: WSOY, 2004, 53–66.

Alasuutari, Pertti. *Laadullinen Tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino, 2014.

Apunen, Osmo ja Wolff, Corina. *Pettureita ja patriootteja. Taistelu Suomen ulko- ja puolustuspolitiikan suunnasta 1938–1948*. Helsingin: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 2009.

Baradat, Leon P. *Political Ideologies. Their Origins and Impact*. 9th Ed. New Jersey: Pearson Prentice Hall, 2006.

Bartlett, Thomas. *Ireland A History*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

Bellamy, Richard. ”Liberalism”. *Contemporary Political Ideologies*, toim. Roger Eatwell & Anthony Wright. Lontoon: Pinter Publishers, 1994, 23–49.

Best, Anthony, Hanhimäki, Jussi, Maiolo, Joseph A., Schulze, Kirsten E., *International History of the Twentieth Century and Beyond*. 3rd ed. Abingdon: Routledge, 2015.

Bew, Paul. *Ireland. The Politics of Enmity 1789–2006*. Oxford: Oxford University Press, 2007.

Bielenberg, Andy ja Ryan, Raymond. *An Economic History of Ireland since Independence*. Abingdon: Routledge, 2013.

Bienfait, Frits. *Political Left and Right since Antigone*. Newcastle upon Tyle: Cambridge Scholars Publishing, 2019.

Bischof, Günter. ”Two Sides of the Coin: Americanization of Austria and Austrian Anti-Americanism”. *The Americanization of Europe: Culture, Diplomacy, and Anti-Americanism After 1945*, toim. Stephan, Alexander. New York: Berghahn Books, 2006, 147–181.

Blanck, Dag. ”Television, Education and the Vietnam War: Sweden and the United States During the Postwar Era”. *The Americanization of Europe: Culture, Diplomacy, and Anti-Americanism After 1945*, toim. Stephan, Alexander. New York: Berghahn Books, 2006, 91–114.

Blomberg, Jaakko. *Vakauden kaipuu. Kylmän sodan loppu ja Suomi*, Helsinki: WSOY, 2011.

Buclin, Hadrien. ”Swiss Intellectuals and the Cold War. Anti-Communist Policies in a Neutral Country”. *Journal of Cold War Studies*, 19/2017, 137–167. <https://web-s-ebcohost->

[com.ezproxy.utu.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=8c8a4389-318a-4a05-b325-28d6126a66c8%40redis](https://www.tandfonline-com.ezproxy.utu.fi/doi/full/10.1080/07907184.2016.1271331)

Carty, Kenneth R., "A natural governing party: Fianna Fáil in comparative perspective". *Irish Political Studies* 32/2017, 30–48. <https://www.tandfonline-com.ezproxy.utu.fi/doi/full/10.1080/07907184.2016.1271331>

Christiaens, Kim. "Between diplomacy and solidarity: Western European support networks for Sandinista Nicaragua". *European Review of History* 21/2014, 617–634. <https://www.tandfonline-com.ezproxy.utu.fi/doi/full/10.1080/13507486.2014.933184>

Coakley, John. "Northern Ireland and the British Dimension". *Politics in the Republic of Ireland*. 4th ed., toim. Coakley, John & Gallagher, Michael. Lontoo: Routledge, 2005, 407–429.

Dawisha, Aheed. *Iraq: A Political History*. Princeton: Princeton University Press, 2013.

De Flers, Nicole Alecu. *EU foreign policy and the Europeanization of neutral states – comparing Irish and Austrian foreign policy*. Abingdon: Routledge 2012

Doyle, David. "The Irish in North America, 1776-1845". *Making the Irish American: History and Heritage of the Irish in the United States*, toim. Lee J.J ja Casey, Marion R. New York: New York University Press, 2006, 171–212.

English, Richard. *Armed Struggle. The History of the IRA*. Oxford: Oxford University Press, 2003.

Engman, Max. *Pitkät jäähyväiset. Suomi Ruotsin ja Venäjän välissä vuoden 1809 jälkeen*. Helsinki: WSOY, 2009.

Faust, Aaron M., *Ba'thification of Iraq. Saddam Hussein's Totalitarianism*. Austin: University of Texas Press, 2015.

Fields, Marek. *Lännestä tuulee. Britannian ja Yhdysvaltojen propaganda kylmän sodan Suomessa*. Helsinki: Art House, 2019.

Fink, Carole. *West Germany and Israel. Foreign Relations, Domestic Politics and the Cold War, 1965-1974*. Cambridge: Cambridge University Press, 2019.

Franzen, Johan. *Pride and Power. A Modern History of Iraq*. London: Hurst & Company, 2020

Freedman, Lawrence ja Karsh, Efraim. *The Gulf Conflict. 1990–1991. Diplomacy and War in the New World Order*. Princeton: Princeton University Press, 1993.

Gause, F. Gregory. *The International Relations of the Persian Gulf*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

Gibbs, Graham. *Analyzing Qualitative Data*. Lontoon: SAGE Publications Ltd, 2011.

Girvin, Brian. "Contraception, Moral Panic and Social Change in Ireland, 1969–79", *Irish Political Studies*, 23/2008, 555–576. <https://www.tandfonline-com.ezproxy.utu.fi/doi/full/10.1080/07907180802452804>

Godbolt, James, Larsen, Chris Holmsted, Rasmussen, Søren Hein. "The Vietnam War. The Danish and Norwegian experience 1964–1975". *Scandinavian Journal of History*, 33/2008, 396–416. <https://web-p-ebscohost-com.ezproxy.utu.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=0757ccdf-c8cd-42b2-9ba5-66f114e1531e%40redis>

Gärtner, Heinz. Austira: "Engaged Neutrality", *The European Neutrals and NATO. Non-Alignment, Partnership, Membership?*, toim. Cottey, Andrew, Lontoon: Palgrave Macmillan, 2017, 129–149.

- Hansen, Jan. "Political Parties", *The Nuclear Crisis. The Arms Race, Cold War Anxiety, and the German Peace Movement of the 1980s*, toim. Becker-Schaum, Christoph, Gassert, Philipp, Klimke, Martin, Mausbach, Wilfried, Zepp, Marianne, New York: Berghahn Books, 2016, 104–118.
- Harper, John Lamberton. *The Cold War*. Oxford: Oxford University Press, 2011.
- Hentilä, Seppo. "Historiapolitiikka – *Holocaust* ja historian julkinen käyttö". *Jokapäiväinen historia*, toim. Kalela Jorma ja Lindroos Ilari. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 2001, 11–25.
- Holcombe, Alec. *Mass Mobilization in the Democratic Republic of Vietnam, 1945–1960*, Honolulu: University of Hawai'i Press, 2020.
- Holmes, Nina. "Maternal subjects: representations of women in Irish government health ephemera, 1970s–1980s", *History of the Family*, 24/2019, 707–743. <https://www.tandfonline.com.ezproxy.utu.fi/doi/full/10.1080/1081602X.2019.1610667>
- Isernia, Pierangelo. "Anti-Americanism in Europe during the Cold War", *Anti-Americanism in World Politics*, toim. Katzenstein, Peter J. & Keohane, Robert O. Ithaca: Cornell University Press, 2007, 57–92.
- Jokisipilä, Markku. "Suomi toisessa maailmansodassa". *Suomi muuttuvassa maailmassa. Ulkosuhteiden ja kansallisen itseymmärryksen historia*. toim. Railo, Erkki ja Laamanen, Ville. Helsinki: Kleio, 2010, 253–284.
- Kaiser, Wolfram. "Trigger-happy Protestant Materialist? The European Christian Democrats and the United States". *Between Empire and Alliance: America and Europe during the Cold War*, toim. Trachtenberg, Marc. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, Inc, 2003, 68–86.
- Kallenautio, Jorma. *Suomi kylmän rauhan maailmassa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2005.
- Kiander, Jaakko. *Laman opetukset. Suomen 1990-luvun kriisin syyt ja seuraukset*. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, 2001.
- Kiander, Jaakko ja Vartia Pertti. *Suuri lama. Suomen 1990-luvun kriisi ja talouspoliittinen keskustelu*. Helsinki: Taloustieto Oy, 1998
- Kirby, Peander. *Celtic Tiger. Explaining the Weaknesses of the Irish Model*. 2nd ed. Hampshire: Palgrave Macmillan 2010.
- Kiviniemi, Kari. "Laadullinen tutkimus prosessina". *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittevalle tutkijalla tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*, toim. Valli, Raine. Jyväskylä: PS-kustannus, 2018, 73–87.
- Korhonen, Tapio. *Taluskriisistä rahaliittoon. Suomen Pankin raha- ja valuuttapolitiikan ohjausjärjestelmä 1990-luvun talous- ja pankkikriisissä ja rahaliittoa valmistellessa*. Helsinki: Suomen Pankki, 2011.
- Mair, Peter. "Left–Right Orientations". *The Oxford Handbook of Political Behavior*, toim. Dalton, Russell J., Klingemann, Hans-Dieter. Oxford: Oxford University Press, 2009, 206–222.
- Makko, Ayro. "Sweden, Europe and Cold War. A Reappraisal". *Journal of Cold War Studies*, 14/2012, 68–97, <https://web-p-ebscobhost-com.ezproxy.utu.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=19c04bb3-e48d-4fb6-90ec-cce1f8d50ea2%40redis>
- Marttila, Jouko. *Hillitty Markkinatalous. Kokoomuksen ja SDP:n talouspoliittinen lähentyminen ja hallitusyhteistyö 1980-luvulla*. Jyväskylä: Docendo, 2016.

- Melin, Harri. "Vertailevan tutkimuksen monet lähtökohdat". *Tutkimus menetelmien pyörteissä. Sosiaalitutkimuksen lähtökohdat ja valinnat*, toim. Räsänen Pekka, Anttila, Anu-Hanna, Melin, Harri. Jyväskylä: PS-kustannus 2005, 53–64.
- Mickelson, Rauli. *Suomen Puolueet. Historian, muutos ja nykypäivä*. Tampere: Vastapaino, 2007.
- Mickelson, Rauli. *Suomen Puolueet. Vapauden ajasta maailmantuskaan*. Tampere: Vastapaino, 2015.
- Niskanen, Paavo. *Puolueet luokkaetujen vaalijoina Suomen eduskunnassa 1960-luvulta 1990-luvulle*. Tampere: Tampereen yliopisto, 2008.
- Nuti, Leopoldo. "The United States and the Opening to the Left, 1953–1963". *Between Empire and Alliance: America and Europe during the Cold War*, toim. Trachtenberg, Marc. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, Inc, 2003, 87–100.
- O'Malley, Eoin ja McGraw, Sean. "Fianna Fáil: the glue of ambiguity", *Irish Political Studies*, 32/2017, 1–29. <https://www-tandfonline-com.ezproxy.utu.fi/doi/full/10.1080/07907184.2016.1271329>
- Ó Riain, Séan. *The Rise and Fall of Ireland's Celtic Tiger. Liberalism, Boom and Bust*. Cambridge: Cambridge University Press, 2014.
- O'Sullivan, Noël. "Conservatism". *Contemporary Political Ideologies*, toim. Roger Eatwell & Anthony Wright. Lontoon: Pinter Publishers 1994, 50–77.
- Puirsiel, Niamh. "Fianna Fáil and the evolution of an ambiguous ideology". *Irish Political Studies*, 32/2017, 49–71. <https://www-tandfonline-com.ezproxy.utu.fi/doi/full/10.1080/07907184.2016.1269755>
- Reilly, Eileen. "Modern Ireland: An Introductory Survey". *Making the Irish American: History and Heritage of the Irish in the United States*, toim. Lee J.J ja Casey, Marion R. New York: New York University Press, 2006, 63–147.
- Ruostesaari, Ilkka. "Agraarinen/keskustalainen aatetraditio Suomessa". *Suomen puolueiden periaateohjelmat: ohjelmat, niiden taustaa ja tarkastelua*, toim. Paastela, Jukka ja Paloheimo, Heikki. Tampere: Tampereen yliopiston politiikan tutkimuksen laitos, 2006, 34–58.
- Schmidl, Erwin A. "Lukewarm Neutrality in a Cold War? The Case of Austria". *Journal of Cold War Studies*, 18/2016, 36–50.
- Shimko, Keith. *The Iraq Wars and America's Military Revolution*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010
- Stone, Dan. *Goodbye to all that. The Story of Europe since 1945*. Oxford: Oxford University Press, 2014.
- Tarkka, Jukka. *Karhun Kainalossa. Suomen kylmä sota 1947–1990*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava, 2012.
- Tarkka, Jukka. *Venäjän vieressä. Suomen turvallisuusilmasto 1990–2012*. Helsinki: Otava, 2015.
- Tonra, Ben. *Global citizen and European Republic – Irish Foreign Policy in Transition*. Manchester: Manchester University Press 2006.
- Tonra, Ben. *The Europeanisation of National Foreign Policy. Dutch, Danish and Irish Foreign Policy in the European Union*. Hampshire: Ashgate Publishing Limited, 2001.
- Treharne, Sally-Ann. *Reagan and Thatcher's Special Relationship – Latin America and Anglo-American Relations*. Edinburgh: University Press, 2015.

- Tripp, Charles. *A History of Iraq*. 3rd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2007.
- Tuomi, Jouni ja Sarajärvi, Anneli. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 2009.
- Väisse, Maurice. "De Gaulle`s Handling of the Berlin and Cuban Crises". *Europe, Cold War and Coexistence, 1955–1965. Cold War and Co-Existence 1953–1965*, toim. Loth, Wilfried. Lontoon: Frank Cass Publishers, 2004, 63–75.
- Vincent, Andrew. *Modern Political Ideologies*. Oxford: Blackwell Publishers, 1992.
- Von Bulow, Mathilde. *West Germany, Cold War Europe and the Algerian War*, Cambridge: Cambridge University Press, 2016.
- Westad, Odd Arne. *The Cold War. A World History*. New York: Basic Books, 2017.
- Westad, Odd Arne. *The Global Cold War. Third World Interventions and the Making of Our Times*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007.
- Widmer, Sabina. *Switzerland and Sub-Saharan Africa in the Cold War, 1967–1979. Neutrality Meets Decolonisation*. Leide: Brill, 2021.
- Visuri, Pekka. *Suomi Kylmässä Sodassa*, Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava, 2006.
- Wood, Ian S. *Britain, Ireland and Second World War*. Edinburgh: Edinburgh University Press Ltd, 2010.